

inclusive education teacher training curriculum

НАВЧАЛЬНИЙ КУРИКУЛУМ З ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

2020

УДК 37.013.42:376:37.091.64

Навчальний курикулум з інклюзивної освіти є результатом діяльності проєкту міжнародної співпраці «Без кордонів: розвиток та підтримка інклюзивної освітньої спільноти» і кроком до подальшої розробки, впровадження та підтримки координованої програми навчання, взаємозв'язку та обміну інформацією, моделювання найкращих практик та забезпечення зворотного зв'язку щодо впровадження перспективних і перевірених методів поміж вчителів та фахівців у сферах загальної та корекційної/спеціальної освіти, викладачів університетів, студентів, учнів, батьків дітей і молоді з особливими освітніми потребами та інвалідністю, освітніх управлінців, представників неурядових структур.

Подані програми підготовки фахівців створені в співпрацюючих навчальних закладах Всеукраїнського консорціуму з інклюзивної освіти та можуть використовуватися для інтенсивної підготовки та підвищення кваліфікації педагогів, проведення тренінгів. Автори та упорядники заохочують до співпраці, обміну ресурсами для лекційних і практичних занять та скоординованих кроків по адаптації і впровадженню даних програм закладах освіти України.

Це видання здійснено за підтримки Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні. Точка зору, відображена у даному виданні може не співпадати з офіційною позицією уряду США.

Навчальний курикулум з інклюзивної освіти / уклад. Л. М. Сидорів, О. А. Тельна, Т. М. Цегельник, С. П. Яланська, Н. М. Атаманчук, О. С. Деркачова, за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2020. 198 с.

ISBN 978-966-2343-95-3

Рецензенти:

О. Б. Будник - доктор педагогічних наук, професор, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

О. В. Джус – доктор педагогічних наук, завідувач кафедри професійної освіти та інноваційних технологій, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

(с) Л. М. Сидорів, О. А. Тельна, Т. М. Цегельник, С. П. Яланська, Н. М. Атаманчук, О. С. Деркачова, С. М. Сидорів, 2020

(с) Без кордонів: розвиток і підтримка інклюзивної освітньої спільноти, 2020

ISBN 978-966-2343-95-3

Подяка

Висловлюємо сердечну вдячність Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні та американському народу за підтримку проєкту. Особлива подяка Брасну Абері та Ренаті Тіхій, партнерам з Глобального ресурсного центру з інклюзивної освіти Інституту суспільної інтеграції Університету Міннесоти за постійну безцінну допомогу й мотивацію. Цієї праці не було б без координаторів ADA Inclusive Education Fellowship Program в Україні Віри Великорода та Юрія Демедюка. Дякуємо фасилітаторам, учасникам фокус груп і тренінгів, волонтерам і тренерам та всім причетним до надання, систематизації та аналізу запитів і побажань щодо розвитку та підтримки інклюзивної освітньої спільноти, які були враховані при підготовці праці.

Вітання учасникам ADA Inclusive Education Fellowship Program (за алфавітом) Надії Весніній, Надії Дацьо, Валентині Маланчій, Ірині Куциній, Марті Николаєвій, Сергію Сидоріву, Ользі Тельній за відданість справі дотримання прав і свобод людини.

Упоряднику важливо висловити вдячність за ресурси, участь і підтримку у створенні курикулуму представникам та учасникам Всеукраїнського консорціуму з інклюзивної освіти:

Юрію Москаленку, Світлані Нестеренко, Оксані Селепій, Наталії Никорак, Лідії Сидорів, Ірині Скавінській та педагогам і студентам спеціальностей Початкова освіта (Корекційна освіта, Англійська мова), Дошкільна освіта (Логопедія, Англійська мова) Івано-Франківського коледжу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;

Олені Будник, Ользі Деркачовій, Оксані Джус та педагогам і студентам ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;

Інні Яцук, Тетяні Цегельник, Ользі Поляновській, Катерині Біницькій та педагогам і студентам Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Ользі Тельній, Наталії Івашурі та педагогам і студентам Харківської гуманітарно-педагогічної академії;

Катерині Островській, Анні Собчук і педагогам й студентам Львівського національного університету імені Івана Франка;

Оксані Ковтун та педагогам і студентам Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди;

Педагогам і студентам Херсонського державного університету;

Педагогам і студентам Національного університету «Львівська політехніка»;

Світлані Яланській і Ніні Атаманчук та педагогам, студентам Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» і Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Подяка за ресурси: Надії Дацьо (Вигодська спеціальна школа), Валентині Маланчій та Ользі Горбатюк (спеціалізована загальноосвітня школа I-III ступенів № 8 м. Хмельницького, Надії Весніній (ІРЦ Покровської селищної ради), Наталії Приймак (НМЦО м. Львова), Валентині Хіврич та Юрію Демедюку (Директорат інклюзивної та позашкільної освіти МОН України), Маріанні Онуфрик, (ГО "Соціальна синергія"), Богдану Яремі (ЮНІСЕФ), Анні Заплатинській (НПУ імені М.П. Драгоманова), Олені Барабаш-Тимофіївій, (ДОН Хмельницької міської ради), Ользі Радченко (метод позитивної психотерапії), Лесі Якубі (спеціалістці з ранньої дитячої комунікації, тренерці з раннього втручання), Олені Івановій (Pro.UD), Зоряні Ленів (НПУ імені М.П. Драгоманова), В. Гуменюк (ІРЦ Диканської районної ради), Марті Сидорів (Без кордонів), Крістін Родрік (спеціалістці з аутизму), Донні Макгі-Річмонд (Університет штату Вікторії), Керстен Лас Дабелс (Департамент освіти штату Міннесоти), Вікі Пенік (Osseo Secondary Transition Center), Рейчел Крузел (CLASS Office), Елі Вілсон (Institute on community integration, University of Minnesota) та БО "Благодійний фонд громадської організації «Крок у життя».

Подяка колеґам, менторам, лекторам від Університету Міннесоти: Брасну Абері та Ренаті Тіхій, Джой Лі Фредріксон, Стефані Фітцджеральд, Клею Келлеру, Нолану Патреку, Крісті Руделіус Палмер та партнерам з США, Вірменії, Індії і Казахстану.

Acknowledgments

We would like to say THANK YOU in English to the project funder, the Public Affairs Section of the U.S. Embassy in Ukraine and people of the United States of America for supporting this important work.

We would also like to thank Drs. Brian Aberly and Renáta Tichá, co-directors of the Global Resource Center on Inclusive Education at the University of Minnesota's Institute on Community Integration for on-going generous support, assistance, motivation and resources.

Our U.S. mentors and star presenters whose leadership in inclusion inspired us greatly: Stephanie Fitzgerald, Joy Lee Fredrickson, Clay Keller, Nolan Patrek, Kristi Rudelius-Palmer.

We are also thankful to Kursten Lass Dubbels (AT & UDL Specialist, Minnesota Department of Education), Christine Rodrick (Autism Resource Specialist), Dr. Donna McGhie-Richmond (Associate Professor, Educational Psychology and Leadership Studies, Faculty of Education, University of Victoria), Vickie Penick (Osseo Secondary Transition Center), Rachel Kruzel (CLASS Office), Ellie Wilson (Institute on community integration, University of Minnesota) and all our colleagues from the U.S., Armenia, India and Kazakhstan. Our thanks also go to focus groups and workshop participants, project volunteers, facilitators and trainers as well as those who provided feedback concerning sustaining and supporting inclusive education learning community in Ukraine.

Зміст навчального курикулуму

	Передмова	6
<hr/>		
	Теорія та методика інклюзивного навчання	
	розробник: Лідія Сидорів Івано-Франківський коледж ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	9
<hr/>		
	Основи інклюзивної освіти та виховання	
	розробник: Тетяна Цегельник кафедра педагогіки Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія	86
<hr/>		
	Інклюзивна освіта	
	розробники: Світлана Яланська і Ніна Атаманчук кафедра психології та педагогіки Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»	146
<hr/>		
	Інклюзивна освіта та програмно-методичне забезпечення інклюзивної освіти	
	Розробник: Ольга Тельна кафедра корекційної освіти та спеціальної психології Харківська гуманітарно-педагогічна академія.	166
<hr/>		
	Література та інклюзія	
	Розробник: Ольга Деркачова кафедра педагогіки початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	185
<hr/>		

Передмова

Стрімка трансформація суспільства, поява та мейнстрімізація нових соціальних та освітніх механізмів і норм в епоху постковіду, якісне та кількісне збільшення міжнародної взаємодії і обміну кращими стратегіями та практиками в сфері навчання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами та інвалідністю передбачає постійний багаторівневий конструктивний полілог управлінців, освітян, науковців, фахівців, батьків, учнів. Освіта повинна враховувати та забезпечувати потреби всіх учасників суспільства, бути якісною, релевантною, недискримінаційною, людиноцентричною та результативною.

У 2006 році Україна підписала Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, яку ратифікувала грудні 2009. В березні 2010 року документ вступив в дію і на даний час служить національним законодавчим актом щодо прав осіб з інвалідністю. В 2017 прийнятий чинний "Закон про освіту", який підтримує стале впровадження інклюзивної освіти в Україні і регулює доступ дітей та молоді до освітніх послуг. За порівняно короткий час відбувалося багато подій та процесів, спрямованих на розширення доступності освіти для всіх, зняття освітніх та інших бар'єрів і зміну соціальних парадигм. Незважаючи на діюче міжнародне та національне законодавство, різноманітні державні ініціативи по підвищенню обізнаності про інклюзію та функціонування осередків впровадження інклюзивної освіти, ефективне і системне впровадження інклюзивних освітніх практик відбувалося в країні дещо повільно та фрагментарно.

Цей курикулум – результат діяльності проекту міжнародної співпраці «Без кордонів: розвиток та підтримка інклюзивної освітньої спільноти» і крок до подальшої розробки, впровадження та підтримки координованої програми навчання, взаємозв'язку та обміну інформацією, моделювання найкращих практик щодо впровадження перспективних і перевірених методів поміж вчителів та фахівців у сферах загальної та корекційної/спеціальної освіти, викладачів університетів, студентів, учнів, батьків дітей і молоді з особливими освітніми потребами та інвалідністю, освітніх управлінців, представників неурядових структур.

Подані програми підготовки фахівців створені в співпрацюючих навчальних закладах Всеукраїнського консорціуму з інклюзивної освіти та можуть використовуватися для інтенсивної підготовки та підвищення кваліфікації педагогів, проведення тренінгів в рамках проекту міжнародної співпраці «Без кордонів: розвиток та підтримка інклюзивної освітньої спільноти». Автори та упорядники заохочують до

співпраці, обміну ресурсами для лекційних і практичних занять та скоординованих кроків по адаптації і впровадженню даних програм закладах освіти України.

Практико-орієнтований курикулум базується на перспективних та науково-обгрунтованих клінічних практиках інклюзивної освіти (evidenced-based inclusive education practices): співпраця в міждисциплінарних групах, диференційоване навчання, моніторинг прогресу, відповіді на втручання, універсальний дизайн у навчанні, підтримка самовизначення учня, соціальна інклюзія, освітнє планування та співвикладання.

Курикулум складають програми таких навчальних дисциплін:

"Теорія та методика інклюзивного навчання", розробник **Лідія Сидорів**, Івано-Франківський коледж ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» – програма з циклу дисциплін підготовки фахового молодшого бакалавра галузі знань 01 Освіта. Дисципліна читається на третьому курсі. Може застосовуватися при підготовці бакалаврів галузі знань 01 Освіта на другому курсі навчання.

Пропонована схема трансферу та адаптації дисципліни іншими навчальними закладами:

Найменування показників	Характеристика
Галузь знань	01 Освіта
Вид дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Курс	фаховий молодший бакалавр – 3 курс; бакалавр – 2 курс
Тривалість	1 семестр / рік
Кількість модулів	6
Кількість кредитів	7
Загальний обсяг годин, у тому числі:	210
Аудиторні	144
Модульний контроль	6
Самостійна робота	66
Форма контролю	Залік

«Основи інклюзивної освіти та виховання», розробник: **Тетяна Цегельник**, викладач кафедри педагогіки, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за галуззю знань 01 Освіта, спеціальністю 013 Початкова освіта.

Ступень вищої освіти: «бакалавр», Курс: IV, Семестр: VII, всього годин: 120

«Інклюзивна освіта», розробники: **Світлана Яланська**, доктор психологічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»; **Ніна Атаманчук**, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» – програма з циклу дисциплін підготовки бакалавра галузі знань 01 Освіта/педагогіка. Дисципліна читається на другому курсі один семестр.

«Інклюзивна освіта та програмно-методичне забезпечення інклюзивної освіти», розробник **Ольга Тельна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри корекційної освіти та спеціальної психології, Харківська гуманітарно-педагогічна академія. Дисципліна читається на першому курсі підготовки магістрів галузі знань 01 Освіта.

"Література та інклюзія", розробниця **Ольга Деркачова**, докторка філологічних наук, професорка кафедри педагогіки початкової освіти, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» – програма з циклу дисциплін підготовки бакалавра спеціальності «Початкова освіта» на четвертому курсі у восьмому семестрі.

ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИМ НАПОВНЕННЯМ "Теорія та методика інклюзивного навчання"

для студентів галузі знань 01 Освіта
спеціальність 013 Початкова освіта
спеціалізація Корекційна освіта

Розробник: Сидорів Л.М.

сурдопедагог, викладач вищої категорії

Івано-Франківський коледж

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасний етап розвитку суспільства вимагає повного залучення та реалізації потреб і можливостей усіх його учасників. Обов'язок держави в сфері освіти – створення та забезпечення умов реалізації потенціалу кожної дитини у навчанні та розвитку, професійній діяльності та міжособистісних стосунках. Людина – найвища цінність та суспільний ресурс і забезпечення права на якісне навчання кожного індивіда з врахуванням його чи її особливостей та потреб є передумовою сталого розвитку суспільства, приносячи користь усім його учасникам. Інклюзивна освіта дозволяє дітям з особливими освітніми потребами та інвалідністю навчатися разом із типовими дітьми використовуючи характерні стратегії та механізми та індивідуально-диференційований підхід. Таким чином, забезпечується соціалізація та розвиток усіх учнів.

Навчальну програму розроблено на основі програми курсу «Основи інклюзивної освіти» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста, магістра педагогічного спрямування: укладач А.А. Колупаєва, доктор педагогічних наук, професор, рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/11-1912 від 13.02.12), програми навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта» (розробник Порошенко М.А.) з урахуванням досвіду викладання дисципліни «Навчання учнів з особливими потребами в інклюзивному

середовищі» в Університеті Міннесоти (США) та теоретичних і практичних розробок та надбань учасників програми міжнародної співпраці «Без кордонів: розвиток та підтримка інклюзивної освітньої спільноти».

Структура програми навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1 "Основи інклюзивного навчання" – покликаний ознайомити студентів із базовими поняттями та принципами інклюзивної освіти, цілями, завданнями, методами інклюзивного навчання та виховання, означити взаємозв'язок міжнародних декларацій та нормативно-правових документів в галузі вітчизняної інклюзивної освіти, сформуванню розуміння передумов виникнення та розвитку інклюзії і окреслити новітні виклики дистанційного навчання дітей з особливими потребами.

Змістовий модуль 2 "Інклюзія: періодизація за віком та соціальна інклюзія" – характеризує етапи та особливості підтримки і психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами від народження і впродовж життя, розглядає програми транзиції молоді з інвалідністю до самостійного життя.

Змістовий модуль 3 "Особливості навчання осіб з особливими освітніми потребами" – зорієнтований на формування фахових компетентностей: розуміння особливостей функціонування, психофізичного розвитку, можливостей, потреб і потенційних досягнень дітей з ООПІ; навичок організації безпечного освітнього середовища.

Змістовий модуль 4 "Педагогічні стратегії та практики інклюзивного навчання" – спрямований на вироблення умінь застосовувати принципи універсального дизайну та командної роботи при навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами; формування навичок диференційованого викладання та оцінювання; академічного і поведінкового втручання; володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами; усвідомлення необхідності саморозвитку та професійного росту; пропонує механізми взаємодії та соціалізації.

Змістовий модуль 5 "Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти" – передбачає опанування студентами сучасних методик планування та проведення навчально-виховної роботи з учнями з особливими освітніми потребами, організації інклюзивного освітнього середовища, уможливлення лідерського потенціалу та ресурсів, акцентує на дотриманні принципів професійної етики.

Змістовий модуль 6 "Корекційно-розвиткові послуги учням з особливими освітніми потребами" – присвячений практичній підготовці педагога до здійснення ефективної професійної діяльності в інклюзивному навчальному закладі: співпраця з фахівцями ІРЦ та корекційними педагогами, психолого-педагогічна та корекційно-розвиткова підтримка учнів із особливими освітніми потребами, взаємодія мультидисциплінарної команди супроводу та батьків дітей з ООП, досвід інклюзії учнів з складними порушеннями.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 9	галузь знань 01 Освіта спеціальність 013 Початкова освіта	Вибіркова	
Модулів – 6		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 6		3-й	3-й
		Семестр	
Загальна кількість годин –324 год.		5-6	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6	Освітньо-професійний ступінь: Фаховий молодший бакалавр	60	год.
		Практичні,	
		60	год.
		Семінарські	
			год.
		Самостійна робота	
		204	год.
		Індивідуальні завдання: год.	
Вид контролю: екзамен			

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – оволодіння студентами компетентностями щодо концептуальних теоретико-методологічних, нормативно-правових та організаційно-методичних засад інклюзивної освіти; формування систематизованих наукових уявлень про сутність, основні завдання, напрями роботи з учнями з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх закладах з інклюзивною формою навчання; ознайомлення з особливостями організації інклюзивного освітнього середовища; формування загальнокультурних та професійних компетенцій педагогів для інклюзивного навчання дітей; здійснення особистісно-мотиваційної, когнітивної та практичної підготовки майбутніх педагогів початкової освіти до реалізації інклюзивної моделі освіти .

Завдання навчальної дисципліни:

- сформувати усвідомлене розуміння принципів інклюзивної освіти;
- ознайомити із завданнями інклюзивної освіти, віковою періодизацією, організаційними моделями та їх методичною реалізацією;
- ознайомити з законодавчо-нормативною базою та тенденціями розвитку інклюзивної освіти у світі та в Україні;
- сформувати практичні навички і уміння застосовувати методи професійної діяльності педагогів у навчальних закладах з інклюзивною формою навчання;
- виробити навички співвикладання та співпраці в команді спеціалістів та батьків при навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами;
- сформувати навички диференційованого викладання та оцінювання;
- ознайомити з стратегіями та практиками інклюзивного навчання та програмами транзиції.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток компетентностей:

Інтегральна: Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі у своїй галузі професійної діяльності та у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідних наук і характеризується певною невизначеністю умов, нести відповідальність за результати своєї діяльності та контролювати інших осіб у певних ситуаціях.

Загальні:

- здатність реалізувати права і обов'язки учасника суспільства, діяти на основі соціальної відповідальності, застосовувати процедури й технології захисту прав і свобод осіб з особливими освітніми потребами відповідно до чинного законодавства України, усвідомлювати цінності демократії, верховенства прав і свобод людини;

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми активності для ведення здорового способу життя;

- знання та критичне розуміння предметної області та професійної діяльності; формування умінь відстоювати власні стратегії професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі;

- умінь використовувати інформаційно-комунікаційні технології, знаходити, обробляти й аналізувати інформацію з різних джерел для вирішення фахових завдань у професійно-педагогічній діяльності;

- здатність генерувати нові ідеї, творчо підходити до вирішення професійних завдань в інклюзивному освітньому середовищі;

- здатність генерувати нові ідеї, творчо підходити до вирішення професійних завдань в інклюзивному освітньому середовищі;

- здатність до адаптації та дії з урахування нових умов та обставин для прийняття рішень; умінь планувати, організовувати, координувати, контролювати та оцінювати власну професійну діяльність і діяльність колег;

- умінь самостійно навчатися; здатність до розвитку особистісного потенціалу, самореалізації, професійного лідерства та досягнення успіху;

Фахові:

- компетентність у сфері міжнародного та національного законодавства про інклюзивну освіту;
- компетентність у сфері концептуальних засад інклюзивної освіти (знання та розуміння теорій, концепцій, принципів інклюзивної освіти; розуміння широкого контексту інклюзивної освіти як освіти для всіх і кожного; уміння будувати взаємовідносини з учнями з особливими освітніми потребами на основі принципів поваги до індивідуальних особливостей дитини та недопущення дискримінації);
- знання структури та функціонування закладів та установ освіти, що забезпечують навчання та супровід дітей з особливими освітніми потребами;
- уміння злагоджено взаємодіяти з іншими педагогічними працівниками і батьками дітей з особливими освітніми потребами; уміння планувати та ефективно реалізовувати поставлені завдання для забезпечення якості освітнього процесу;
- компетентність щодо особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами та інвалідністю;
- знання індивідуальних методів навчання учня задля забезпечення цілісного розвитку його особистості; володіння знаннями щодо використання міжнародної класифікації функціонування життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків в освіті для визначення особливих освітніх потреб;
- володіння стратегіями та практиками організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти;
- компетентність у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі;
- уміння виявляти й усувати бар'єри у навчанні учнів з особливими освітніми потребами; знання сучасних методів інклюзивного навчання; знання способів адаптації та диференціації змісту навчальних програм; знання принципів створення інклюзивного освітнього середовища з урахуванням вимог універсального дизайну, розумного пристосування; уміння розробляти індивідуальну програму розвитку дитини, враховуючи її фізичний, мовленнєвий, когнітивний, емоційний розвиток; володіння методами оцінювання учнів з особливими освітніми потребами.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен:

ЗНАТИ:

- навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти у вітчизняній освіті;
- зміст і специфіку діяльності вчителя та асистента вчителя з організації та впровадження інклюзивного навчання;
- науково обґрунтовані методи і сучасні технології в організації професійної діяльності в інклюзивному середовищі;
- особливості взаємодії вчителя зі спеціалістами інших служб в системі навчання;

ВМІТИ:

- ефективно використовувати отримані теоретичні знання і практичні уміння в інклюзивному освітньому середовищі;
- дотримуватися принципів універсального дизайну в навчальній діяльності;
- взаємодіяти в команді психолого-педагогічного супроводу;
- застосовувати стратегії та практики інклюзивної освіти при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами;
- ефективно співпрацювати з батьками учнів з ООПІ;

Методи навчання

За джерелом отримання знань: словесні, наочні, практичні; за характером пізнавальної діяльності: пояснювальний, репродуктивний, проблемний виклад, евристичний, пошуковий, дослідницький; у залежності від діяльності викладача і студента: бінарні; у залежності від логіки пізнання: аналітичний, синтетичний, індуктивний, дедуктивний методи, а також методи стимулювання й мотивації та інші.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ З НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИМ НАПОВНЕННЯМ

Змістовий модуль 1. ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Лекція 1. Інклюзія в освіті як передумова дотримання прав людини, виклик сучасності та психолого-педагогічна проблема (2 год.)

Предмет, мета і завдання навчальної дисципліни "Теорія і методика інклюзивного навчання". Проблема освіти дітей з особливими освітніми потребами в сучасному суспільстві. Інклюзивне навчання: сутність, поняття, термінологія. Історичні етапи освіти дітей з інвалідністю: виключення, сегрегація, інтеграція, інклюзія, навчання різноманітностей (teaching to diversity).. Виклики інклюзії. Застосування інструментів системного мислення.

Завдання для самостійної роботи: створити словничок термінів та хмару слів «Інклюзивна освіта – виклик сучасності» (25+) Ознайомитися з ідеєю системного мислення з доповіді Джой Лі Фредріксон «Всі учні» – означає всі учні» (6 год.)

Практичне заняття 1. Інклюзія як філософський та психолого-педагогічний виклик людству (2 год.)

1. Визначте предмет, мету і завдання навчальної дисципліни.
2. Виділіть понятійно-термінологічні визначення інклюзивного навчання.
3. Розкрийте сутність понять "інтеграція" та "інклюзія".
4. Озвучте проблему освіти дітей з особливими освітніми потребами в сучасному суспільстві.
5. Загальне благо чи модус вівенді? Проаналізуйте погляди на інклюзивну освіту в сучасному суспільстві.

Рекомендована література та ресурси

Основна: [2, 8, 20, 23, 31, д.5]

Додаткова: [1, 2, 6, 12, 13, 17, 18]

Лекція 2. Законодавче та нормативно-правове забезпечення інклюзивного навчання (2 год.)

Право на освіту в міжнародних документах про права людини. Законодавство України в галузі навчання дітей з особливими освітніми потребами. Закони України, що гарантують права дітей. Нормативні акти у сфері освіти та з питань життєдіяльності осіб з інвалідністю.

Завдання для самостійної роботи: Розглянути інклюзивний аспект двох нормативно-правових документів: міжнародного та вітчизняного та представити результати у мультимедійній презентації (6 год.)

Практичне заняття 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивного навчання (2 год.)

1. Назвіть і проаналізуйте основні міжнародні документи в галузі прав осіб з особливими освітніми потребами та інвалідністю.
2. Визначте зобов'язання держав, які ратифікували Конвенцію ООН про права дитини
3. Розкрийте завдання, які ставлять ООН і Саламанська декларація перед навчанням осіб з особливими освітніми потребами та основні принципи інклюзивної освіти, задекларовані у Саламанській декларації.
4. Проаналізуйте законодавство України в галузі освіти дітей з особливими потребами.
5. Проаналізуйте нормативні акти Кабінету Міністрів України у сфері освіти та інвалідностей (щодо реалізації права на освіту).

Рекомендована література та ресурси

Основна: [4, 5, 10, 11, 12, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 35]

Додаткова: [5, 11, 21, 23, 26, д8, д10, д11]

Лекція 3. Міжнародний досвід реалізації інклюзивного навчання (2 год.)

Історичний огляд становлення та розвитку інклюзивного навчання. Інклюзивна освіта в США. Законодавство: ADA. IDEA.

Інтегроване та інклюзивне навчання в Італії. Рівноправність у здобутті освіти (досвід Австрії). Психолого-медико-соціальні центри (досвід Бельгії). Освітня реформа (досвід Нідерландів). Шведська модель інклюзивної освіти. Варіативність психолого-педагогічного супроводу (досвід Німеччини). Прозорість кордонів між спеціальною та загальною освітою.

Завдання для самостійної роботи: створити ментальну карту *Досвід інклюзії* однієї з країн, що розглядався на лекції чи за вибором студента (6 год.)

Практичне заняття 3. Досвід впровадження інклюзивного навчання за кордоном (2 год.)

1. Виділіть періоди становлення і розвитку інклюзивного навчання.
2. Охарактеризуйте систему інклюзивного навчання в США;
3. Проаналізуйте інтегроване та інклюзивне навчання в Італії;
4. Охарактеризуйте інклюзивне навчання в Австрії та Бельгії;
5. Які основні риси освітньої реформи в Нідерландах;
6. Проаналізуйте шведську модель інклюзивного навчання;
7. Назвіть особливості інклюзивного навчання в Німеччині.

Рекомендована література та ресурси

Основна: [6, 15, 19, 29, 30, 34]

Додаткова: [4, 7, 16, 22]

Лекція 4. Генеза інклюзивної освіти в Україні. Роль громадських організацій та батьків у запровадженні інклюзивного навчання в Україні (2 год.)

Передумови появи, становлення та розвитку інклюзивної освіти. Батьки дітей з інвалідністю як рушії змін. Адвокація та самоадвокація. Роль неурядових громадських організацій.

Завдання для самостійної роботи: Скласти список громадських організацій, активних в сфері інклюзії та захисту прав людей з

інвалідністю з характеристикою їх діяльності. Продумати запитання до навчальної зустрічі. (6 год.)

Практичне заняття 4. Лідерство в інклюзивній освіті. Громадські та індивідуальні ініціативи (2 год.)

Навчальна зустріч представником НГО чи іншої структури, яка діє в сфері захисту прав людини, осіб з інвалідністю, інклюзивного навчання.

[Рекомендована література та ресурси](#)

Основна: [1, 3, 7, 33]

Додаткова: [3, 8, 10, 14, 19, 20, 24, д.6, д.7, д.9]

Лекція 5. Новітні виклики навчання дітей з особливими освітніми потребами: дистанційне та змішане навчання (2 год.)

Змішане чи гібридне навчання. Дистанційне навчання дітей з особливими освітніми потребами в час пандемії. Надання послуг і підтримка учнів з особливими освітніми потребами та їх батьків. Огляд платформ для дистанційного навчання. Ресурси для дистанційного навчання.

Завдання для самостійної роботи: Переглянути рекомендовані вебінари та створити ресурсний порадник для дистанційного навчання дітей з ООП (6 год.)

Практичне заняття 5. Дистанційна підтримка учнів з особливими потребами та їх батьків (2 год.)

Огляд та створення бази ресурсів. Набуття робочого досвіду онлайн навчання.

[Рекомендована література та ресурси](#)

Основна: [13, 14, 16, 17, 18, 30]

Додаткова: [9, 15, 25, д.1, д.2, д.3, д.4]

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА РЕСУРСИ ДО МОДУЛЯ 1

Основна:

1. Активізація батьків та створення громадської організації [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ngonetwork.org.ua/aktyvizatsiya-batkiv-ta-stvorennya-gromadskoyi-organizatsiyi/> (дата звернення: 10.07.2020).
2. «Всі учні» – означає всі учні, доповідь Джой Лі Фредріксон [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/all-students-means-all-students-joy-ukr/secret/fWEizVcf4eyVY3 (дата звернення: 10.07.2020).
3. Громадські організації. Ресурси. / Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського міського університету імені Бориса Грінченка [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://rcpio.ipro.kubg.edu.ua/?page_id=3906 / (дата звернення: 10.07.2020).
4. Дацьо Н., Гошовський В., Якимів О., Маланчій В., Сидорів С. Нічого про нас без нас / Nothing about us without us : poradnik dla uczestników інклюзивного процесу. / за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : Руса4ка, 2018. 44 с.
5. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 10.07.2020)
6. Колупаєва А.А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи / Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: монографія. – К.: Педагогічна думка. – 2007. – 458 с.
7. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. *Інклюзивна освіта: від основ до практики*: [монографія]. К.:ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.

8. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
9. Конвенція про права дитини, 1989. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 10.07.2020)
10. Конвенція про права дитини. Версія для дітей. Дата публікації листопад 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uni.cf/3iPpVbu> (дата звернення: 10.07.2020)
11. Конвенція про права осіб з інвалідністю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 10.07.2020)
12. Лорман Т., Демпелер Дж., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практич. посіб. пер. з англ. Київ: СПД-ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.
13. Онлайн навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/dlya-batkiv/onlajn-navchannya?fbclid> (дата звернення: 10.07.2020).
14. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/GRYF_Metodychni_rekomendatsii-_dystantsiy-na_osvita_razvoroty.pdf (дата звернення: 10.07.2020).
15. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посібник /за заг. ред Колупаєвої А.А. Київ: "А. С.К.", 2012. 308 с.
16. Особливості дистанційного навчання дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://youtu.be/YOU4qGGurzo> (дата звернення: 10.07.2020).
17. П'єцух М. Право на освіту: що пішло не так з дистанційним навчанням і як діяти далі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zmina.info/articles/pravo-dytny-na-osvitu-pidsumky-navchalnogo-roku-z-karantynnymy-osoblyvostyamy/> (дата звернення: 10.07.2020).

18. Підтримка дітей з ООП під час канікул. Поведінковий підхід. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://youtu.be/VIm0jUcL6i4> (дата звернення: 10.07.2020).
19. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ "Агенство" Україна", 2019. 300 с.
20. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872, із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 588 від 09.08.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п> (дата звернення: 10.07.2020).
21. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 636-2019-п [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-п> (дата звернення: 10.07.2020).
22. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
23. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України {Назва Закону із змінами, внесеними згідно із Законом № 2249-VIII від 19.12.2017} Редакція від 13.02.2020 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12> (дата звернення: 10.07.2020).
24. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 10.07.2020).
25. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 10.07.2020).

26. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 6.10.2005 № 2961-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15> (дата звернення: 10.07.2020).
27. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 6.06.2019 № 2745-VIII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19> (дата звернення: 10.07.2020).
28. Саламанська декларація: про принципи, політику і практичну діяльність в сфері освіти осіб з особливими освітніми потребами, 1994. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94 (дата звернення: 10.07.2020)
29. Сидорів С. Інклюзивна освіта в Україні та США: First-hand experience. / *Гірська школа: сучасні виклики і перспективи розвитку*. Івано-Франківськ, 2017. С. 355—369.
30. Софій, Наталія Зіновіївна та Найда, Юлія Михайлівна (2019) Інклюзивне навчання: інформаційний посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти [Навчально-методичні матеріали] [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/29858/1/Y_Naida_IN_2019_IP_PO.pdf (дата звернення: 10.07.2020).
31. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю. Резолюція. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН, 1993. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_306
32. Ткаченко Л. (2018). Розвиток інклюзії в Україні та деяких країнах Європейського Союзу (Австрії, Італії, Швеції). Теоретична і дидактична філологія, (27), 198-208. Retrieved із <https://tdp-journal.com/index.php/journal/article/view/31>
33. Хіврич Валентина Розвиток інклюзивного навчання в Україні: реалії сьогодення [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/inclusive-education-in-ukraine-realities-of-today-khivrych (дата звернення: 10.07.2020).

34. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4: Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning – Document code: ED–2016/WS/28 – 2016 / [Інчхонська декларація і рамкова програма дій по здійсненню мети 4 в області сталого розвитку: Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти і підтримка можливості навчання протягом усього життя для всіх // Освіта–2030: Рамкова програма дій]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656> (дата звернення: 10.07.2020).
35. Education in the United States. Saint Anthony Village Elementary and High School. / Кроки інклюзивними просторами 3.0. від теорії до практики. Івано-Франківськ, 26-27 лютого 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/education-in-the-united-states-230260629 (дата звернення: 10.07.2020).

Додаткова:

1. Абетка інклюзивності і толерантності, розроблена ГО "Соціальна синергія" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.facebook.com/gosocialsynergy> (дата звернення: 10.07.2020).
2. Болдирева В. Е. Інтеграція та інклюзія як основні моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс] / В. Е. Болдирева // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. – 2012. – № 9. – С. 10-17. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apnvlop_2012_9_3.pdf (дата звернення: 10.07.2020).
3. Гевко І. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку// Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського, Педагогічні науки : зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. – No 1 (64), лютий 2019. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. – 294 с.
4. Ґулова Л. та колектив Інклюзія – виклики та перспективи. Натхнення з Чехії. Проект «Відкрита школа», 2018. 120 с.

- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2019/03/amocz_inkluze_ua_2018.pdf (дата звернення: 10.07.2020)
5. Зауваження загального порядку №4 (2016) Стаття 24: Право на інклюзивну освіту/ Конвенція про права осіб з інвалідністю / Комітет з прав осіб з особливими освітніми потребами ООН: Поширення: Загальне. 2 вересня 2016 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bit.ly/2ZZgLQK> (дата звернення: 10.07.2020).
  6. Колупаєва А. А., Єфімова С.М. Навчальний курс «Вступ до інклюзивної освіти». – К.: Науковий світ, 2010. – 20 с.
  7. Країни – різні, підхід – один: інклюзивна освіта за рубежом / Максим Короденко // Освіта України. – 2011. – 18 лип. (№ 53/54). – С. 9.
  8. Крайнова Т.І. Від інклюзивної освіти – до інклюзивної громади: актуальні питання міждисциплінарного розвитку розширеного інклюзивного простору // Актуальні питання освіти і науки: Матеріали V міжнар. наук-практ. конф., 10–11 листоп. 2017. Харків: ХОГОКЗ, 2017. С. 340.
  9. Кроки інклюзивними просторами 4.0: досвід українсько-американської співпраці/Treading Inclusive Spaces 4.0. Матеріали антивірусної онлайн-конфи, 19-24+ березня 2020. Режим доступу: <https://www.facebook.com/events/204915937496580/> (дата звернення: 10.07.2020).
  10. Левченко, Л. С. Розвиток системи інклюзивної освіти в Україні [Текст] / Л. С. Левченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. – № 3 (47). – С. 27–36.
  11. Нормативно-правова база інклюзивної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/inclusion-legislation-barabash (дата звернення: 10.07.2020).

12. Пісоцька М. Е. Теоретичні питання інклюзивної освіти [Електронний ресурс] / М. Е. Пісоцька // Педагогіка та психологія. – 2014. – Вип. 45. – С. 153-159. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkhnpu_ped_2014_45_18.pdf (дата звернення: 10.07.2020).
13. Програма навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта» /розробн. Порошенко М.А. – Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019 – 60 с.
14. Проєкт Без кордонів: розвиток та підтримка інклюзивної освітньої спільноти Sustaining and Supporting Inclusive Education Learning Community Сергій Сидорів [Електронний ресурс]. Режим доступу:
https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/without-borders-project-sydoriv (дата звернення: 10.07.2020).
https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/without-borders-project
15. Результати опитування батьків “Навчання дітей під час карантину” Служба освітнього омбудсмена. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://eo.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/Rezultaty-opytuvannia-22Navchannia-ditey-pid-chas-karantynu22.pdf> (дата звернення: 10.07.2020).
16. Ткаченко Л. (2018). Розвиток інклюзії в Україні та деяких країнах Європейського Союзу (Австрії, Італії, Швеції). Теоретична і дидактична філологія, (27), 198-208. Retrieved із <https://tdp-journal.com/index.php/journal/article/view/31>
17. Тупиця О. В. Понятійно-термінологічне поле дослідження проблеми організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс] / О. В. Тупиця // Педагогіка та психологія. – 2014. – Вип. 45. – С. 38-46. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpkhnpu_ped_2014_45_6.pdf (дата звернення: 10.07.2020).
18. Удич З. І. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник; ТНПУ ім. В.Гнатюка.– Тернопіль: Прінт-Офіс, 2015.– 380 с.
19. Участь батьків в організації інклюзивного навчання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://courses.ed->

- era.com/courses/course-v1:EdEra-SmartOsvita+Par+1/about (дата звернення: 10.07.2020).
- 20.Цюрмаста Т. Якщо ти хочеш змін у майбутньому – стань цією зміною в сьогодні. Режим доступу: <https://youtu.be/XQ5YMwuvLak> (дата звернення: 10.07.2020).
- 21.AMERICANS WITH DISABILITIES ACT OF 1990, AS AMENDED [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ada.gov/pubs/adastatute08.htm> (дата звернення: 10.07.2020).
- 22.Budnyk, O., & Sydoriv, S. (2019). Social and pedagogical aspects of the development of inclusive education. *Sociální pedagogika/Social Education*, 7(1), 36–48. <https://doi.org/10.7441/soced.2019.07.01.03>
- 23.Empowering children with disabilities for the enjoyment of their human rights, including through inclusive education // Report, submitted pursuant to Human Rights Council resolution 37/20, the United Nations High Commissioner for Human Rights. – 2019. – [Розширення прав і можливостей дітей з обмеженими можливостями на здійснення їхніх прав людини, в тому числі шляхом інклюзивного навчання]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.inclusive-education-in-action.org/resources/empowering-children-disabilities-enjoyment-their-human-rights-including-through-inclusive> (дата звернення: 10.07.2020).
- 24.Jackson, Y. (2011). *The pedagogy of confidence: Inspiring high intellectual performance in urban schools*. New York: Teachers College Press
- 25.Practical Access Podcast. Lisa Dieker and Rebecca Hines [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://practicalaccess.buzzsprout.com/?fbclid=> (дата звернення: 10.07.2020).
- 26.UNESCO. 2020. *Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and education: All means all*. Paris, UNESCO. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://en.unesco.org/gem-report/report/2020/inclusion> (дата звернення: 10.07.2020).

Доповнена:

1. Збірник виступів учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції вищих навчальних закладів України теми: «Використання інноваційних технологій в освітньому просторі»- К.: Філія «Білгород-Дністровський економіко-правовий коледж» Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2019.-133 с.)
2. Моделі змішаного навчання: особливості, поради, успішні приклади. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://blog.ed-era.com/modieli-zmishanogho-navchannia-osoblivosti-poradi-uspishni-prikladi/?fbclid=IwAR0sfJ5oOTNk8gczWwfP2xBDXCa0C60UjgIK4feCe1bagfroVxWErnBqh-M> (дата звернення: 10.07.2020).
3. Оглядовий освітній серіал «Карантин: онлайн-сервіси для вчителів» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/online-services-for-teachers> (дата звернення: 10.07.2020).
4. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanonavchannia-bookletspreads-2.pdf> (дата звернення: 10.07.2020).
5. Рівність та інклюзія. Клейтон Келлер. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/3X9gRUNPcWqOFV> (дата звернення: 10.07.2020).
6. Без кордонів: розвиток та підтримка інклюзивної освітньої спільноти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/without-borders-project (дата звернення: 11.07.2020).
7. Всеукраїнський консорціум з інклюзивної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/consor

tium-on-inclusive-education-sydriv-kharkiv project (дата звернення: 11.07.2020).

8. Досвід участі у міжнародній програмі стажування уряду США з інклюзивної освіти Sergiy Sydriv. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/ada-experience-236823960 (дата звернення: 11.07.2020).
9. Тиждень інклюзії та семінар «Без кордонів: розвиток та підтримка інклюзивної освітньої спільноти». [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/inclusive-education-week-and-seminar-pnu-236825406 (дата звернення: 11.07.2020).
10. Inclusive Education in the Ukrainian Carpathians: Comparing Disability Access between Ukraine and the U.S. Sergiy Sydriv. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.slideshare.net/secret/MSAhB9KOoOkaLN> (дата звернення: 11.07.2020).
11. Inclusive Education in the United States: A Hands-On Approach. Abery B., & Tichá R. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.slideshare.net/secret/1Xkxx1zV8JkxRK> 236825341 (дата звернення: 11.07.2020).

Змістовий модуль 2. ІНКЛЮЗІЯ: ПЕРІОДИЗАЦІЯ ЗА ВІКОМ ТА СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ

Лекція 6. Програми раннього втручання та супроводу (2 год.)

Раннє втручання як система комплексної допомоги дітям раннього та дошкільного віку. Програми раннього втручання за кордоном і в Україні. Основні принципи діяльності програм раннього втручання. Соціалізація та її складові дитини-дошкільника з порушеннями розвитку. Погляд практика. Відеомодулі від тренера проекту «Без кордонів: розвиток та підтримка інклюзивної освітньої спільноти».

Завдання для самостійної роботи: Візуалізувати системи раннього втручання в США та Україні за матеріалами сайту inclusion.org.ua (6 год.)

Практичне заняття 6. Програми раннього втручання та супроводу дитини з особливими освітніми потребами (2 год.)

1. Раннє втручання як система комплексної допомоги дітям раннього та дошкільного віку.
2. Програми раннього втручання за кордоном і в Україні.
3. Основні принципи діяльності програм раннього втручання.

Рекомендована література та ресурси

Основна: [1, 5, 7, 9, 11, 12, 23, 25]

Додаткова: [7, 16]

Лекція 7 Інклюзія в закладах дошкільної освіти (2 год.)

Соціалізація дошкільників – важливе завдання сучасної освіти. Складові процесу соціалізації дитини з порушеннями розвитку. Заклади дошкільної освіти для дітей з ООП. Роль інклюзивної освіти у соціалізації дошкільників з особливими освітніми потребами. Діючі норми. Індекс інклюзії: в ЗДО

Завдання для самостійної роботи. Аналізувати взірець та скомпонувати план-конспект інтегрованого заняття в середній групі ЗДО інклюзивного типу (6 год.)

Практичне заняття 7. Дошкільна інклюзивна освіта як шлях максимальної соціалізації дитини-дошкільника (2 год.)

1. Організація інклюзивного освітнього простору в ЗДО.
2. Розвиток та вікові особливості дошкільника.
3. Підготовка педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Рекомендована література та ресурси

Основна: [4, 14, 16, 18, 22, 30, 31]

Додаткова: [6, 11, 15, 17, 18]

Лекція 8 Інклюзивна освіта в закладах загальної середньої освіти (2 год.)

Організація інклюзивного освітнього простору в школі. Спеціальні педагогічні умови в навчальному закладі. Архітектурна та інфраструктурна доступність навчального закладу. Поради від практиків (навчальна екскурсія, онлайн чи офлайн зустріч).

Завдання для самостійної роботи: скласти план класного приміщення з урахуванням його багатофункціональності, створивши всі зони для діяльності; чи створити інфографіку основних завдань, які стоять перед навчальним закладом інклюзивного типу (6 год.)

Практичне заняття 8 Особливості організації інклюзивного закладу (2 год.)

1. Узагальнити та унаочнити особливості організації інклюзивного освітнього середовища навчального закладу на основі законодавчо-нормативних документів (Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872, із змінами; Про освіту : Закон України від 05.09.2017; Про повну загальну середню освіту; Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти Наказ МОН від 06.09.2019 № z0582-18).
2. Проаналізувавши літературні джерела визначити компоненти професійно-психологічної готовності майбутнього педагога до роботи в умовах інклюзивного навчання.
3. Визначити основні умови становлення професійно-особистісної готовності педагога до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.
4. Виділити професійно-ціннісні орієнтації педагога, який працює з дітьми з особливими освітніми потребами, види професійної діяльності і фахові компетенції.

5. На основі проаналізованого матеріалу, розробити анкету для педагогів щодо вивчення їх готовності до роботи в інклюзивному середовищі.
6. Провести анкетування педагогів. Проаналізувати результати опитування. Підготувати висновки.

Рекомендована література та ресурси

Основна: [2, 3, 8, 10, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 32, 33]

Додаткова: [1, 3, 4, 8, 9, 10, 12,]

Лекція 9 Програми переходу (транзиції) молоді з інвалідністю до дорослого життя (2 год.)

Визначення поняття "транзиція" та її елементів. Сфери транзиції. Стратегії переходу молоді з інвалідністю до самостійного дорослого життя? Focus Beyond та міжнародний досвід.

Завдання для самостійної роботи: Знайти в інтернеті кейс успішної транзиції та спроектувати програму переходу дитини з ООП до дорослого життя (8 год.)

Практичне заняття 9 Програма переходу молоді з інвалідністю до дорослого життя (2 год.)

1. Складові програми переходу для молоді з ООП до дорослого життя.
2. Напрямки програми переходу:
  - планування та оцінка переходу;
  - навчальна підготовка переходу;
  - підготовка до працевлаштування;
  - досвід громад і партнерство в громаді;
  - соціально-побутові навички;
  - стосунки з однолітками.

3. Реалізація атмосфери доброзичливості – завдання вчителів закладу освіти.

Рекомендована література та ресурси

Основна: [6, 13, 15, 26, 27, 28, 29, 34]

Додаткова: [2, 5, 13, 14, 19, 20, 21, 22]

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА РЕСУРСИ ДО МОДУЛЯ 2

Основна:

1. Деякі питання створення системи надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 р. № 350-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/350-2019-%D1%80#n8> (дата звернення: 10.07.2020).
2. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для батьків : навчально-методичний посібник / Колупаєва А.А., Таранченко О.М./ . – К.: "АТОПОЛ". – 2010. – 96 с.
3. Дмитренко К. А. Працюємо з «особливою» дитиною у «звичайній» школі / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос. Харків : ВГ «Основа», 2018. 120 с.
4. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчально-методичний посібник / кол.упорядників: Патрикеева О. О., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Найда Ю. М. Під заг. ред. Шинкаренка В. І. — К.: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. – 100 с.
5. Конвенція про права осіб з інвалідністю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 10.07.2020)
6. Крок до життя. Соціальний проект. Вигодський навчально-реабілітаційний центр Івано-Франківської обласної ради. URL: <http://vygoda-ecrc.if.ua/> (дата звернення: 31.03.2019).

7. Кропивницька М. Е. Впровадження послуги раннього втручання на рівні пілотних областей¹ в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 6. С. 132–137. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.6.132
8. Методичні рекомендації щодо роботи з дітьми із особливими потребами: Посібник для практичних психологів, соціальних педагогів, педагогів, батьків / Олійникова Н. Д, Дудченко Л. О., Кудлай С. В. – Первомайськ, 2011. – 136 с.
9. Міжнародний досвід щодо розвитку та функціонування системи раннього втручання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rvua.com.ua/abouts/international-experience/> (дата звернення: 10.07.2020).
10. Найда Ю. Хто такі діти з особливими потребами: відмінності розвитку та навчальної діяльності дітей з особливими потребами в процесі навчання / Юлія Найда, Оксана Таранченко // Профтехосвіта. – 2010. – № 6. – С. 4–13.
11. Особливості роботи з батьками дітей, які мають розлади психофізичного розвитку. Тельна О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/working-with-parents-telna-236825532/ (дата звернення: 10.07.2020).
12. Панченко Т.Л., Заплатинська А. Б. (2018) Раннє втручання як система комплексної допомоги дітям раннього та дошкільного віку. Народна освіта / Випуск №3 (36). Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5463 (дата звернення: 10.07.2020).
13. Погляд на транзицію у Сполучених Штатах Америки. Стефані Фіцджеральд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.slideshare.net/secret/lqMBzDW4QAoqOD> (дата звернення: 10.07.2020).
14. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ "Агенство" Україна", 2019. 300 с.
15. Працевлаштування та зайнятість людей із інвалідністю : Довідник для роботодавців / упорядн. Т. В Семигіна, О. Л Іванова. 2010. 140 с.

16. Про затвердження Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 № 530-2019-п [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-п> (дата звернення: 10.07.2020).
17. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872, із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 588 від 09.08.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п> (дата звернення: 10.07.2020).
18. Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти Наказ МОН від 06.09.2019 № z0582-18 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#n13> (дата звернення: 10.07.2020).
19. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти відповідного до вимог Концепції “Нова українська школа Наказ МОН від 18.10.2019 № 1310 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5da/9cb/c47/5da9cbc479139127529260.pdf> (дата звернення: 10.07.2020).
20. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
21. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 10.07.2020).
22. Про стан організації та перспективи інклюзивної освіти у закладах дошкільної та загальної середньої освіти. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

- https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/inclusion-in-schools-and-kindergarden-2018 (дата звернення: 10.07.2020).
23. Проблеми в розвитку: як батькам маленької дитини зрозуміти, що їм варто звернутися до фахівців. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/view/problemy-v-rozvytku-yak-batkam-malenkoji-dytyny-zrozumity-shho-yim-varto-zvernutysya-do-fahivtsiv/> (дата звернення: 10.07.2020).
24. Савчук Л. О. "Особлива" дитина в навчанні / за мат. наук.-мет. посіб. "Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання" / Колупаєва А. А., Савчук Л. О. – Рівне: РОІППО. – 2010. – 44с.
25. Стасенко Т. Раннє втручання: для якісної послуги необхідна ефективніша міжвідомча координація [Електронний ресурс] / Т. Стасенко. – Режим доступу : <https://www.umj.com.ua/article/129279/rannye-vtruchannya-dlya-yakisnoyi-poslugi-neobhidna-efektivnisha-mizhvidomcha-koordinatsiya> (дата звернення: 10.07.2020).
26. Тельна О.А., Маланчій В.О., Дацьо Н.О., Сидорів С.М., Селепій О.Д., Весніна Н.В., Приймак Н.П., Сидорів Л.М. Сходинки інклюзії: науково-практичний посібник для педагогів, студентів та батьків, 2-е вид., випр. та доп. / за ред. С.М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г.М., 2019. 155 с.
27. Транзиція. Програми переходу молоді з інвалідністю до дорослого життя. Надія Дацьо. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.slideshare.net/secret/eVSvfmI3bbCLX> (дата звернення: 10.07.2020).
28. Транзиція: програми переходу молоді з особливими потребами до дорослого життя / Transition Programs for Youth with Special Needs: from Childhood to Independent Living – Надія Дацьо. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://inclusion.org.ua/modules/tranzysiiia-prohramy-perekhodu-molodi-z-osoblyvyvumu-potrebamy-do-dorosloho-zhyttia-transition-programs-for-youth-with-special-needs-from-childhood-to-independent-living-nadiia-datso-zastupnytsia-dyrekt/> (дата звернення: 10.07.2020).

29. Транзиція: як вона виглядає для батьків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/transition-what-it-looks-like-for-parents-stephanie-ukr (дата звернення: 10.07.2020).
30. Щодо порядку зарахування дітей до інклюзивних та спеціальних груп ЗДО Лист МОН від 10.04.2019 №1/9-235. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://deponms.carpathia.gov.ua/uploads/1_9-235-Sodo-poradku-zarahunanna-ditej-do-inkluzivnih-ta-specialnih-grup-ZDO.pdf (дата звернення: 10.07.2020).
31. Щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти Лист МОН від 25.06.2020 №1/9-348. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-stvorennya-inklyuzivnogo-osvitnogo-seredovisha-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti>
32. Як зробити шкільний заклад дружнім для всіх. Лекція Олени Іванової. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youtu.be/2zbw4WcxvFc> (дата звернення: 10.07.2020).
33. Яланська С.П. Психологія формування толерантного середовища в умовах нової української школи / С.П. Яланська, Н.М. Атаманчук // Наука і освіта. Сер.: Психологія. – Одеса, 2017. – №1. – С.71-75. – DOI: 10.24195/2414-4665-2017-1-12.
34. Tichá, R., Abery, B., Johnstone, C., Poghosyan, A., & Hunt, P. (Eds.) (2018). Inclusive Education Strategies: A Textbook. Minneapolis, MN, USA: University of Minnesota; Yerevan, Armenia: UNICEF Armenia & Armenian State Pedagogical University.

Додаткова:

1. Архітектурна доступність шкіл: навч.-метод. посіб./за заг. ред. Байди Л. Ю., Красюкової-Еннс О. В; колек. авторів: Азін В.О., Грибальський Я.В., Байда Л.Ю., Красюкова-Еннс О.В. – К: 2012. - 88 с.
2. Василенко О. М. Шляхи формування продуктивних стосунків дітей з особливими потребами з оточенням. Збірник наукових

- праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". 2010. № 2. С. 163-165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2010_2_41 (дата звернення: 31.03.2019).
3. Демедюк Юрій Інклюзивне навчання в системі позашкільної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/inclusion-in-extracurricular-education-demedyuk (дата звернення: 10.07.2020).
  4. Дмитренко К. А. Працюємо з «особливою» дитиною у «звичайній» школі / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос. Харків : ВГ «Основа», 2018. 120 с.
  5. Єрьоменко О. Психолого-педагогічний супровід студентів з особливими потребами у вищих навчальних закладах. Актуальні питання гуманітарних наук. 2016. Вип. 15. С. 313-320. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2016_15_39. (дата звернення: 31.03.2019).
  6. Завальнюк О.О. Дошкільна інклюзивна освіта як шлях максимальної соціалізації дітей з вадами психофізичного розвитку / О.О.Завальнюк // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". – 2009. – № 1. – С. 56-58. -. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Znpkhist_2009_1_15.pdf
  7. Заплатинська А. Б. Особливості формування навичок взаємодії у батьків з дитиною першого року життя / А. Б. Заплатинська // Актуальні питання корекційної освіти. - 2020. - Вип. 15. - С. 66-78. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2020_15_9.
  8. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навч.-метод. посіб. / кол. авт.: Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін.; за заг. ред. Даниленко Л. І. – К., 2007. – 128 с.
  9. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене:

наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група "АТОПОЛ", 2011. – 274 с.

10. Методичні рекомендації щодо організації навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, психолого-педагогічний супровід / укладачі Л. О. Жданюк, І.О. Калініченко . – Полтава : ПОІППО, 2011. – 44 с.
11. Особливості психофізичного розвитку: їх причини, наслідки та способи психолого-педагогічної корекції. Тельна О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/disabilities-development-of-a-child-telna-236825334 (дата звернення: 11.07.2020).
12. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник №4 НДЛ інклюзивної освіти. / упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В.– Рівне: РОІППО. – 2013. – 53 с.
13. Островська К.О. Підтримане проживання неповносправних осіб у громаді. Навчальне видання. – Львів, Тріада плюс, 2014. – 52 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/38LEqbo> (дата звернення: 11.07.2020)
14. Островська К.О., Кашуба Л.В., Островський І.П.. Профорієнтація осіб з високим рівнем аутизму на фермі. Навчальний посібник, 2017. – Львів: Тріада Плюс. – 48 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3ekq9Uu> (дата звернення: 11.07.2020).
15. Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 р. № 609. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 10.07.2020).
16. Склянська О. В. Супровід первинної соціалізації дитини з особливими потребами в програмах раннього втручання /

- О.В. Склянська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова : збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – Випуск 30. – (Серія 19 "Корекційна педагогіка та спеціальна психологія"). – С. 307–312.
- 17.Тарасюк Л.М. Особливості становлення міжособистісної взаємодії дітей дошкільного віку: збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України / Проблеми сучасної психології. – Випуск 24.- 2014. – С. 646-658.
- 18.Татьянчикова І.В. Соціалізація дітей з порушеннями психофізичного розвитку / І. В. Татьяначикова // Актуальні питання корекційної освіти. – 2011. – Вип. 2. – С. 242-250. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2011_2_31
- 19.Транзиція Бойченко А. [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/transition-boychenyuk-et-al (дата звернення: 10.07.2020).
- 20.Fitzgerald Stephany A Look at Transition in the United States [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/transition-stephanie-eng (дата звернення: 10.07.2020).
- 21.OSTC Osseo Secondary Transition Center. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.slideshare.net/secret/xEe8W74rXkk4eE> (дата звернення: 10.07.2020).
- 22.Practical Assessment Exploration System: Student data collection booklet. talent assessment, 2017
- 23.Umbrella workshop at promprylad renovation proposal by supermobilny team [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/umbrella-workshop-at-promprylad-renovation-proposal-by-supermobilny-team (дата звернення: 11.07.2020)

Змістовий модуль 3. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Лекція 10 Особи з інвалідністю у суспільстві. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (2 год.)

Людина чи інвалід? Моделі інвалідності. Діти з особливими освітніми потребами та їх категорії. Психологічна інклюзія. Стереотипи. Формування адекватного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами. Роль держави у забезпеченні дотримання прав і допомоги дітям з інвалідністю. Використання Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків в освіті для визначення особливих освітніх потреб (Призначення та структура МКФ. Домени, що стосуються інклюзивного освітнього середовища. Діагностика особливих освітніх потреб за допомогою МКФ. Організація інклюзивного освітнього середовища за допомогою МКФ. МКФ у консультуванні та моніторингу ефективності навчально-виховної роботи).

Завдання для самостійної роботи: Заповнити таблицю "Категорії учнів з ООП, характерні ознаки порушень та можливості" (8 год.)

Практичне заняття 10. Категорії дітей з інвалідністю у суспільстві (2 год.)

1. Визначення поняття "діти з особливими освітніми потребами".
2. Категорії дітей з інвалідністю у суспільстві.
3. Формування позитивного ставлення до дітей з інвалідністю.

Рекомендована література та ресурси

Основна: [9, 10, 11, 14, 16]

Додаткова: [3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 18, 21]

Лекція 11 Навчання учнів з порушеннями фізичного та сенсорного розвитку (2 год.)

Учні з порушенням слуху та загальні рекомендації щодо роботи з даною категорією. Учні з порушенням зору та особливості їх навчання. Принципи адаптації навчального матеріалу для дітей з порушеннями зору. Учні з порушеннями опорно-рухового апарату.

Завдання для самостійної роботи: Визначити особливості навчання дітей з порушенням сенсорного розвитку. Адаптувати поданий текст для читання для дітей з порушеннями зору (8 год.)

Практичне заняття 11. Навчання учнів з порушеннями фізичного розвитку (2 год.)

1. Соціалізація дітей з ДЦП.
2. Особливості навчання осіб з порушеннями опорно-рухового апарату.

Рекомендована література та ресурси

Основна: [5, 7, 8, 13, 14, 19, 21]

Додаткова: [17, 19, 20, 22]

Лекція 12 Навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку та розладами емоційно-вольової сфери. Інші категорії учнів з ООП (2 год.)

Особливості розвитку дітей з порушеннями інтелекту . РДУГ, аутизм. Стереотипи і рекомендації. Емоційна саморегуляція. Обдаровані діти. Соціально непривілеговані родини. Мігранти.

Завдання для самостійної роботи: Створити інфографіку учнів з ООП, які не входять у названі категорії за пунктами: освітня потреба; сильні сторони; шляхи досягнення позитивного результату. Створіть наочність на задану тему (Наприклад, "Овочі". "Одяг" і т. п.) для дітей з порушенням інтелекту (8 год.)

Практичне заняття 12. Працюємо з усіма категоріями учнів з ООП (2 год.)

1. Особливості розвитку дітей з порушеннями інтелекту (розумового розвитку).
2. Загальні рекомендації щодо роботи з дітьми з важкими порушеннями мовлення.

3. Робота з дітьми, що мають РАС та РДУГ: практичні рекомендації.

Рекомендована література та ресурси

Основна: [1, 2, 3, 4, 5, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 22, 23]

Додаткова: [1, 2, 5, 11, 14, 15, 16, 23, 24]

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА РЕСУРСИ ДО МОДУЛЯ 3

Основна:

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З.Софій., О. В. Мартинчук, Ю.М.Найда, під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. – К.: ТОВ Видавничий дім "Плеяди", 2015. –172 с.
2. Атаманчук Н. М. Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку із синдромом гіперактивності / Н. М. Атаманчук // Психологічний часопис: збірник наукових праць / за ред. С.Д. Максименка. – № 1 (11). – Вип. 11. – Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, 2018. – С.9-25.
3. Душка А.Л. Дитина з розладами аутистичного спектра. Харків: «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 32 с.
4. Івашура Н. С., Ангелова А.В. Методичні рекомендації для педагогів загальноосвітніх навчальних закладів. Харків : Ранок : Кенгуру, 2018. 48 с.
5. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. [Текст] / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. МОН Укра-їни, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. – К.: АТОПОЛ. – 2011. – 274 с. – (Серія „Інклюзивна освіта”)
6. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: Навчально-методичний посібник. – Київ, 2010. – 96 с.

7. Костенко Т. М. Дитина з порушенням зору. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
8. Литовченко С. В. Дитина з порушенням слуху / С. В. Литовченко, В. В. Жук, О. М. Таранченко. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 56 с.
9. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://moz.gov.ua/uploads/2/11374-9898_dn_20181221_2449.pdf (дата звернення: 10.07.2020)
10. МКФ для Інклюзивної освіти. Рекомендації вчителю початкової школи Ярема Б. Онуфрик М. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://inclusion.org.ua/modules/mkf-dlia-inkliuzyvnoi-osvity-rekomendatsii-vchyteliu-pochatkovoi-shkoly-icf-in-inclusive-education-recommendations-to-the-primary-school-teachers-marianna-onufryk-holova-pravlinnia-ho-sotsialna-syne/> (дата звернення: 11.07.2020).
11. МКФ для якісної інклюзивної освіти. Ярема Б. Онуфрик М. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/international-classification-of-functioning-disability-and-health-onufryk-yarema (дата звернення: 11.07.2020).
12. Навчання учнів молодшого шкільного віку з розладами спектру аутизму. Досвід США. Супровід учнів з розладами спектру аутизму в інклюзивному навчальному середовищі. Christine Rodrick. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/supporting-students-with-asd-in-an-inclusive-setting-with-resource-pages-ukr-236824044 (дата звернення: 11.07.2020).
13. Пантюк Т. І. та ін. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник. — 2-ге видання, доповнене і перероблене / Т.І. Пантюк, О.В. Невмержицька, М.П. Пантюк. — Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. — 324 с.
14. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник.- Київ : ТОВ "Агенство " Україна", 2019.- 300 с.

15. Правда та міфи про РАС. Спікер- Катерина Островська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/SocialServiceLviv/videos/810936522675858/> (дата звернення: 11.07.2020).
16. Савчук Л. О. "Особлива" дитина в навчанні / за мат. наук.-мет. посіб. "Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання" / Колупаєва А. А., Савчук Л. О. – Рівне: РОІППО. – 2010. – 44с.
17. Синьов В.М., Коберник Г.М. Основи дефектології. Навчальний посібник. — К.: Вища школа, 1994. 143 с.
18. Сухіна І. В. Гіперактивна дитина. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
19. Тельна О.А., Маланчій В.О., Дацьо Н.О., Сидорів С.М., Селепій О.Д., Весніна Н.В., Приймак Н.П., Сидорів Л.М. Сходинки інклюзії: науково-практичний посібник для педагогів, студентів та батьків, 2-е вид., випр. та доп. / за ред. С.М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г.М., 2019. 155с.
20. Трикоз С. В. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку / С. В. Три-коз, Г. О. Блеч — Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
21. Чеботарьова О. В. Дитина із церебральним паралічем / О. В. Чеботарьова, Л. В. Коваль, Е. А. Данілавічюте. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
22. Чеботарьова О. В. Дитина із синдромом Дауна / О.В.Чеботарьова, І.В.Гладченко, А. Василенко-ван де Рей, Н. І. Ліщук — Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018 — 48 с.
23. Школа для кожного: посібник / Упорядник: Байда Л. Ю. – К., 2015. – 60 с.

Додаткова:

1. Атаманчук Н.М. Вплив дорослих на розвиток в обдарованої дитини оцінного ставлення до себе / Н. М. Атаманчук // Багатовимірність особистості: теорія, психодіагностика, корекція. Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнського науково-практичного семінару з міжнародною участю (м. Полтава, 23

- березня 2017 р.) / ред. колегія: С.Д. Максименко, М.І. Степаненко, С.М. Шевчук, Н.В. Сулаєва, К.В. Седих, В.Ф. Моргун (відпов. за вип.). – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2017. – С.20-23.
2. Допомога дітям з поведінковими порушеннями (розладами дефіциту уваги з гіперактивністю). Весніна Н. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/behavior-management-vesnina (дата звернення: 11.07.2020).
  3. Інклюзивна освіта: Особливій дитині – особлива увага / Уманець Г. М., Кобзар О. В., Кулеш В.О. – Донецьк: Витоки, 2010. – 135 с.
  4. Конвенція про права осіб з інвалідністю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 10.07.2020)
  5. Красняков Є., Бурда В. Формування та реалізація інклюзивної політики у сфері освіти дітей з особливими освітніми потребами в Україні / Є. Красняков, В. Бурда // Віче. – 2013. – №6
  6. Крижанівська О.П. Етимологія поняття "діти з особливими потребами" у вітчизняному освітньому просторі / Крижанівська О.П., Каленська О. О. / Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право. Випуск 2(14) . – 2012. – С.87–91.
  7. Методичні рекомендації щодо організації навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, психолого-педагогічний супровід / укладачі Л. О. Жданюк, І.О. Калініченко . – Полтава : ПОІППО, 2011. – 44 с.
  8. Методичні рекомендації щодо роботи з дітьми із особливими потребами: Посібник для практичних психологів, соціальних педагогів, педагогів, батьків / Олійникова Н. Д, Дудченко Л. О., Кудлай С. В. – Первомайськ, 2011. – 136 с.
  9. МКФ веб-сайт <https://icfinedu.org/project> FB <https://www.facebook.com/icf2teach/>
  10. МКФ для інклюзії. Онуфрик Маріанна [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/icf-in-inclusive-education-onufryk (дата звернення: 10.07.2020).

11. Навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами: сучасні підходи : [навчально-методичний посібник] / В. Войтко. – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2016. – 84 с.
12. Найда Ю. Хто такі діти з особливими потребами: відмінності розвитку та навчальної діяльності дітей з особливими потребами в процесі навчання / Юлія Найда, Оксана Таранченко // Профтехосвіта. – 2010. – № 6. – С. 4–13.
13. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник №4 НДЛ інклюзивної освіти. / упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В.– Рівне: РОІППО. – 2013. – 53 с.
14. Островська К. О. Реабілітація осіб з аутизмом у центрі денного перебування : навч. посібник / К. О. Островська, Ю. В. Рибак – Львів : «Тріада плюс», 2010. – 136 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Zbirnyk_1_2010.pdf (дата звернення: 11.07.2020).
15. Психологічний тренінг «Допомога дітям із поведінковими порушеннями». Весніна Н. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inclusion.org.ua/modules/psycholohichnyi-treninh-dopomoha-ditiam-iz-povedinkovymu-porushenniamy-psychological-training-assistance-for-the-children-with-behavioral-disorders-nadiia-vesnina-dyrektorka-inkliuzyvno-resursnoho-tse/> (дата звернення: 11.07.2020).
16. Сак Т. Психологічний супровід учнів із затримкою психічного розвитку в інклюзивному класі (діагностичний напрям) / Т. Сак // Дефектологія. – 2009. – № 1. – С. 16–19.
17. Тельна О. А. Комплексна оцінка та забезпечення особливих освітніх потреб дитини з порушеннями зору в умовах інклюзивного навчального закладу / О. А Тельна // Соціально-педагогічне партнерство як фактор забезпечення якості освіти дітей з порушеннями зору : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з

міжнародною участю (сміт Теревовля, 5-7 червня 2019 р). – Київ : Кафедра, 2019. – С 71-73.

18. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] / Упорядник Бондар К– [2-ге вид., доп.]. – Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. – 170 с.).
19. Федоренко О. Теоретико-методичні основи педагогічного супроводу молодших школярів зі зниженим слухом в умовах інклюзивного навчання / О. Федоренко // Особлива дитина: навчання і виховання. — 2016.-№ 2(78).-С. 50-58.
20. Формування мовлення у дітей з порушеннями слуху. Сидорів Л. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/forming-communication-skills-for-hard-of-hearing-students-l-sydoriv-236825341 (дата звернення: 11.07.2020).
21. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник / Марія Швед. – Львів: Український католицький університет, 2015. – 360 с.
22. Шеффер А. П. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання / А.П.Шеффер, Ж.І.Романчук // Наша школа.– 2012. – № 4. – С.54–55.
23. Шульженко Д. І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: монографія [Текст] / Д. І. Шульженко. – К.: Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 385 с.
24. Classroom Support of Learners with Autism. Wilson E. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/wBhmeIVL9ZkrBU> (дата звернення: 11.07.2020).

Додана:

1. Навчання дітей із порушеннями слуху : навчально-методичний посібник / С. В. Кульбіда та ін. — Харків : Вид-во «Ранок», 2019. — 216 с.

Змістовий модуль 4. ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Лекція 13 Універсальний дизайн інклюзивного середовища (2 год.)

Визначення універсального дизайну, історична перспектива. Універсальний дизайн та інвалідність. Рушії універсального дизайну. Універсальний дизайн у навчанні. Принципи універсального дизайну. Універсальний дизайн у всіх сферах. Універсальний дизайн в інклюзивній школі.

Завдання для самостійної роботи: проаналізуйте архітектурну доступність будівлі навчального закладу Заповнити зразок анкети архітектурної доступності шкільної будівлі.(8 год)

Практичне заняття 13 Універсальний дизайн у навчанні (2 год.)

1. Що таке універсальний дизайн. Історія розвитку універсального дизайну.
2. Універсальний дизайн та інвалідність.
3. Рушії універсального дизайну.
4. Універсальний дизайн у навчанні.
5. Принципи універсального дизайну.
6. Універсальний дизайн чи пристосування.
7. Універсальний дизайн в інклюзивній школі.

Рекомендована література та ресурси

Лекція 14 Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами (2 год.)

Співпраця мультидисциплінарної команди фахівців в інклюзивному освітньому середовищі. Психолого-педагогічний супровід – необхідна умова включення дитини в навчання та у соціум. Основні напрями, завдання та принципи організації психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчального закладу. Структура та функції команди супроводу. Асистент вчителя – слуга чи повноправний учасник команди?

Специфіка соціального розвитку дітей з різними психофізичними порушеннями. Стратегії роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Завдання для самостійної роботи: Підготувати мультимедійну презентацію про команду ППС дитини з ООП (6 год.)

Практичне заняття 14 Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами (2 год.)

1. Психолого-педагогічний супровід – необхідна умова влиття дитини у соціум.
2. Основні напрями, завдання та принципи організації психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчального закладу.
3. Специфіка соціального розвитку дітей з різними психофізичними розладами.
4. Стратегії та практики інклюзивного навчання.

Рекомендована література та ресурси

Лекція 15 Індивідуальна програма розвитку учня з особливими освітніми потребами (2 год.)

Індивідуальний навчальний план. Компоненти індивідуального плану розвитку дитини з ООП. Розробка індивідуального плану. Особливості розроблення індивідуального навчального плану і програми

Завдання для самостійної роботи: Визначити особливості типових освітніх програм та можливості їх модифікації до потреб дитини. Заповнити картку (8 год.)

Основні поняття	Зміст
Освітня програма	
навчальний план	
індивідуальний навчальний план	
курикулум	
адаптація	

модифікація	
-------------	--

Практичне заняття 15 Індивідуальна програма розвитку особи з особливими освітніми потребами (2 год.)

1. Індивідуальний навчальний план.
2. Компоненти індивідуального плану розвитку дитини з ООП.
3. Розробка індивідуального плану.
4. Особливості розроблення індивідуального навчального плану і програми.

Рекомендована література та ресурси

Лекція 16 Співпраця команди психолого-педагогічного супроводу з батьками дитини з особливими освітніми потребами (2 год.)

Батьки як члени команди. Налагодження зворотнього зв'язку. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Залучення батьків до ухвалення рішень. Волонтерство та адвокація батьків. Асистент дитини. Домашня допомога.

Завдання для самостійної роботи: Обговоріть педагогічну ситуацію: до класу зарахували дитину з особливими освітніми потребами. Розробіть план першої зустрічі з батьками (6 год.)

Практичне заняття Налагодження партнерських стосунків з родинами (2 год.)

1. Розкрийте роль сім'ї в процесі інклюзії дитини з особливими освітніми потребами.
2. Виділіть фактори, які допомагають закладу освіти залучати батьків.
3. Розкрийте здійснення індивідуального підходу в роботі з батьками.
4. Розкрийте роль батьків у навчальній команді.
5. Охарактеризуйте соціально-педагогічні умови формування батьківської компетентності у родинах дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Теми для дискусій:

1. Оцінювання розвитку дитини батьками та фахівцями.
2. Інклюзія чи сегрегація -- роздуми батьків.
3. Поміркуйте, як можуть бути батьки адвокатами своєї дитини.

Рекомендована література та ресурси

Лекція 17 Методи викладання в інклюзивному освітньому середовищі (2 год.)

Технології індивідуалізації освітнього процесу. Особистісно-орієнтоване навчання). Диференційоване навчання. Пряме навчання. Відповіді на втручання.

Завдання для самостійної роботи: підготуйте фрагмент уроку з диференційованим навчанням в інклюзивному класі (8 год.)

Практичне заняття 17 Методи викладання в інклюзивному освітньому середовищі (2 год.)

1. Сутність традиційного інтенсивного навчання в інклюзивному освітньому середовищі.
2. Стратегії когнітивного навчання в інклюзивному освітньому середовищі.

Рекомендована література та ресурси

Лекція 18 Стратегії співвикладання / Co-teaching (2 год.)

Асистент вчителя, його функції. Партнерська співпраця. Етапи співпраці: співпланування, співвикладання, співоцінювання. Методики співвикладання.

Завдання для самостійної роботи: Розробити тижневий графік спільного викладання у класі (6 год.)

Практичне заняття 18 Командний підхід, практика спільного викладання (2 год.)

1. Особливості співпраці зі спеціальними педагогами
2. Співпраця асистента вчителя з іншими фахівцями.
3. Практикування техніки Gallery Walk.

4. Практикування техніки Walk and Talk.

Рекомендована література та ресурси

Лекція 19 Сторітелінг, арт технології, STEAM та інші засоби організації інклюзивного освітнього середовища (2 год.)

Визначення сутності та типів сторітелінгу. Розповідання історій – соціалізація, гуманізація та розвиток емоційного інтелекту. Огляд арт-технологій. Терапія – насамперед компетентність. STEAM. Inquiry-based method.

Завдання для самостійної роботи: Розробити конспект заняття-тренінгу з елементами сторітелінгу (6 год.)

Практичне заняття 19 Техніки взаємодії через розповідання історій та творчість (2 год.)

1. Storytelling та storyreading. Роль та техніки застосування казки в розвитку особистості.
2. Інтерактивні засоби театру.
3. Лялька в інклюзивному просторі.
4. Кольоротворчість.
5. Хендмейд, моторика, безпека.

Рекомендована література та ресурси

Лекція 20 Моніторинг прогресу та технології оцінювання результатів навчання осіб з особливими освітніми потребами (2 год.)

Основні види тестування: вхідне тестування; коригуюче тестування; діагностичне тестування; тематичне діагностування. Формативне і сумативне. Портфоліо класу та портфоліо учня. Оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів в умовах інклюзивного навчання.

Завдання для самостійної роботи: складіть портфоліо учня з ООП (6 год.)

Практичне заняття 20 Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів в інклюзивному класі (2 год.)

1. Основні види тестування:

- а) вхідне тестування;
- б) коригуюче тестування;
- в) діагностичне тестування;
- г) тематичне діагностування.

2. Портфоліо класу та портфоліо учня.

3. Оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів в інклюзивному класі.

Рекомендована література та ресурси

Лекція 21. Стратегії поведінкових втручань в інклюзивному освітньому середовищі (2 год.)

Стратегії поведінкових втручань. Багатоярусні системи підтримки. PBIS. Втручання та підтримка, спрямовані на дотримання позитивної поведінки. Превентивний класний менеджмент. Запобігання булінгу та цькуванню.

Завдання для самостійної роботи: Зробити дайджест поданих зразків поведінкового втручання з ресурсів на inclusion.org.ua (6 год.)

Практичне заняття 21. Превенція проявів негативної поведінки в класі (2 год.)

Аналіз доповіді *Створення позитивного середовища для підтримки всіх учнів / Creating Positive Environments to Support All Students.* https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/creating-positive-environmentsclayukr

Лекція 22 Соціальна інклюзія (2 год.)

Inclusive community service learning / Інклюзивне навчання в служінні громаді. Взаємонавчання. Підтримка самовизначення учня.

Завдання для самостійної роботи: Відвідати заклад освіти з інклюзивним навчанням та в групах спроектувати соціалізацію конкретної дитини з особливими освітніми потребами (6 год.)

Практичне заняття Основні принципи соціалізації дитини з особливими освітніми потребами (2 год.)

1. Проектування етапів соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.
2. Роль сім'ї у соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.

Рекомендована література та ресурси

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА РЕСУРСИ ДО МОДУЛЯ 4

Основна:

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З.Софій., О. В. Мартинчук, Ю.М.Найда, під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. – К.: ТОВ Видавничий дім "Плеяди", 2015. –172 с.
2. Взаємодія педагогів у навчанні дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі / Co-Teaching in an Inclusive Classroom – Drs. Brian Abery & Renáta Tichá. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inclusion.org.ua/modules/vzaiemodiia-pedahohiv-u-navchanni-ditei-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy-v-inkliuzyvnomu-klasi-co-teaching-in-an-inclusive-classroom-drs-brian-abery-renata-ticha-co-directors-global-resource-center-o/> (дата звернення: 11.07.2020).
3. Використання арт технологій в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/art-technologies-chepara-kostiv-4 (дата звернення: 11.07.2020).
4. Волошин О. Робота з дітьми з особливими освітніми потребами: психологічна готовність педагогів/ О. Волошин // Психолог: всеукраїнська газета для вчителів. – Київ, 2015. – N7/8. – С. 74-76.
5. Данілавічюте Е. А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / Е. А. Данілавічюте, С. В. Литовченко; За заг. ред. А. А. Колупаєвої. — Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. — 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

6. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / О. М. Таранченко, Ю. М. Найда / За заг. ред. Колупаєвої А. А. — Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. — 124 с. — (Серія «Інклюзивна освіта»).
7. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. — Київ : Видавнича група «Атопол», 2011. — 274 с. — (Серія «Інклюзивна освіта»).
8. Діти з особливими потребами: поради батькам / Бондар В. І., Берлін В. І., Борщевська Л. В. та ін.; за ред. Бондаря В. І., Засенка В. В. ; Ін-т спец. педагогіки АПН України. — Київ: Науковий світ, 2004. — 228 с.
9. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально – методичний посібник / кол.: авторів: Колупаєва А. А., Найда Ю. М., Софій Н. З. та ін. за заг.ред. Даниленко Л. І., – К.: 2007. – 128 с.
- 10.Єфімова С. М., Королюк С. В. Лідерство та інклюзивна освіта : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. 164 с.
- 11.Інструктивні стратегії роботи педагога в інклюзивному навчальному середовищі / Instructional Strategies for Inclusive Education – Brian Abery, Ph.D. & Renáta Tichá. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/179d8XUDMsNWSThttp://inclusion.org.ua/modules/instruktyvni-stratehii-roboty-pedahoha-v-inkliuzyvnomu-navchalnomu-seredovyshchi-instructional-strategies-for-inclusive-education-brian-abery-ph-d-renata-ticha-ph-d-global-resource-center-on-inclusi/> (дата звернення: 11.07.2020).
- 12.Інтерактивні технології: теорія та методика / Пометун О. І., Побірченко Н. С., Коберник Г. І., Комар О. А., Торчинська Т. А. — Умань— Київ, 2008. — 95 с.
- 13.Колупаєва А. А., Наконечна Л. М. Інклюзивне навчання: вибір батьків. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 56 с

14. Колупаєва А. А., Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 192 с.
15. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
16. Лорман Т., Депплер Дж., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практич. посіб. пер. з англ. Київ: СПД-ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.
17. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
18. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі: метод. посіб. / уклад.: О. В. Коган та ін. Харків: «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/01/Organizatsijni-zasady-diyalnosti-asystenta-vchytelya.pdf> (дата звернення: 11.07.2020)
19. Організація інклюзивного навчання у школі / за ред. В. Ночовка, В. Головка, О. Тимошук. Київ: Шк. світ, 2014. 128 с.
20. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ: «А. С. К.», 2012. 308 с.
21. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навч.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. — Київ: Видавнича група «Атопол», 2015. — 136 с. — (Серії «Інклюзивна освіта»),
22. Планування спрямоване на кожного учня: посіб. з розроблення та впровадження індивідуальних начальних планів. — Київ: Паливода А. В., 2012.-86 с.
23. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник.- Київ: ТОВ "Агенство " Україна", 2019.- 300 с.
24. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. No 872, із змінами,

внесеними згідно з Постановою КМ No 588 від 09.08.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-п> (дата звернення: 10.07.2020).

25. Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 р. № 609. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 31.03.2019).
26. Психологічний супровід інклюзивної освіти : [метод. рек] / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. – Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. – 92 с.
27. Софій, Наталія Зіновіївна та Найда, Юлія Михайлівна (2019) Інклюзивне навчання: інформаційний посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти [Навчально-методичні матеріали] [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/29858/1/Y_Naida_IN_2019_IP_PO.pdf (дата звернення: 10.07.2020).
28. Співпраця з батьками учнів з особливими освітніми потребами. Нолан Патрек. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inclusion.org.ua/modules/spivpratsia-z-batkamy-uchniv-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy-nolan-patrek-korektsiinyi-pedahoh-ssha/> (дата звернення: 11.07.2020).
29. Співпраця спеціалістів команди психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами як запорука успішної організації інклюзивного навчання в ЗЗО. Маланчій В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/multidisciplinary-team-malanchii (дата звернення: 11.07.2020).

30. Спільне викладання в інклюзивному класі : метод, матер. / Укл. Софій Н. З. — Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. — 70 с.
31. Спільне викладання за допомогою універсального дизайну навчання для рівносправедливого забезпечення навчальних досягнень учнів. Джой Лі Фредріксон [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/co-teaching-through-udl-joyukr (дата звернення: 11.07.2020).
32. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами : метод, посіб. / За заг. ред. Н. Софій. — Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. — 66 с.
33. Створення індивідуальної програми розвитку для першокласника з розладами аутистичного спектру. Івашура Наталія [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/developing-individual-trajectory-of-teaching-autistic-children-ivashura (дата звернення: 11.07.2020).
34. Створення індивідуальної програми розвитку для першокласника з розладами аутистичного спектру. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://inclusion.org.ua/modules/stvorennia-individualnoi-prohramy-rozvytku-dlia-pershoklasnyka-z-rozladamy-autystychnoho-spektru-individual-program-of-development-for-a-first-grade-student-with-asd-nataliia-ivashura-vykladach-kafedr/> (дата звернення: 11.07.2020).
35. Створення позитивного середовища для підтримки всіх учнів. Келлер Клейтон. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/creating-positive-environmentsclayukr (дата звернення: 11.07.2020)
36. Сторітелінг – історія про історію [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.creativeschool.com.ua/storytelling/>
37. Сторітелінг в інклюзивному середовищі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/storytelling-in-inclusive-settings-hulyak (дата звернення: 11.07.2020).

38. Сторітелінг як метод навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://sites.google.com/site/literaturnakartaostapavisni/dla-vciteliv/velika-pedrada/storiteling-na-urokah>
39. Стратегії співвикладання в інклюзивних класах. Нолан Патрек. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/coteaching-model-nolanukr (дата звернення: 11.07.2020).
40. Стрельніков В. Ю. Роль емоційного інтелекту у забезпеченні здоров'я людини. Постметодика : Емоційний інтелект. 2010. № 6. с. 15 –21.
41. Тельна О.А., Маланчій В.О., Дацьо Н.О., Сидорів С.М., Селепій О.Д., Весніна Н.В., Приймак Н.П., Сидорів Л.М. Сходинки інклюзії: науково-практичний посібник для педагогів, студентів та батьків, 2-е вид., випр. та доп. / за ред. С.М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г.М., 2019. 155 с.
42. Теорія і практика інклюзивної освіти [навчально-методичний посібник] / Упорядник Бондар К. М. – [2-ге вид., доп.]. – Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м.Кривий Ріг», 2019. –170с.
43. Універсальний дизайн в освіті. Користь для ВСІХ. Патрек Нолан. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/udl-overview-presentation-ukr-236823883 (дата звернення: 11.07.2020).
44. Формування навичок соціальної взаємодії в освітній системі: досвід ADA Anniversary Inclusive Education Fellowship Program Сергій Сидорів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/social-skills-development-in-us-school-system (дата звернення: 11.07.2020).
45. Barbara E. O'Neill The use of interactive storytelling to promote inclusion: preparing teachers to improvise with children's interests, strengths and needs [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.creativeartsteam.org/sites/default/files/files/ONEill%20OJECTE%20Manuscript.pdf> (дата звернення: 11.07.2020)

46. Co-Teaching. Abery B., & Tichá R. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/pMwbfqq2tdiHf6> (дата звернення: 11.07.2020).
47. Instructional Strategies for Inclusive Education. Abery B., & Tichá R. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/179d8XUDMsNWST> (дата звернення: 11.07.2020).
48. Response to Intervention (RTI) and Assessment in Inclusive Context. Abery B., & Tichá R. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/Kh6046sghyZrB4> (дата звернення: 11.07.2020).
49. S.T.E.M. Education: Strategies for Teaching Learners with Special Needs (2014) Satasha L. Green (Ed.) College of Education, Chicago State University, Chicago, IL, US
50. Sustaining Inclusive Education Community: Ukraine-U.S. cooperation International conference - part 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youtu.be/mKfxC1ZBdZ0> (дата звернення: 11.07.2020)
51. Tichá, R., Abery, B., Johnstone, C., Poghosyan, A., & Hunt, P. (Eds.) (2018). Inclusive Education Strategies: A Textbook. Minneapolis, MN, USA: University of Minnesota; Yerevan, Armenia: UNICEF Armenia & Armenian State Pedagogical University.

Додаткова:

1. Атаманчук Н. М. Соціалізація підлітків з особливими освітніми потребами: психологічний ресурс арт-технік / Н. М. Атаманчук // Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи»: зб. Матеріалів XXVI міжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 2 березня 2020 р.– Переяслав, 2020. – вип. 26 – С.195-197. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/6765>
2. Байда Л., Красюкова-Еннс О., Буров С., Азін В., Грибальський Я. Інвалідність та суспільство : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Л. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс. Київ, 2012. 216 с.
3. Білозерська І. О. Соціально-педагогічні умови формування батьківської компетентності у родинях дітей з порушеннями

- психофізичного розвитку : дис. канд. пед. наук : 13.00.03 / Білозерська Ірина Олександрівна. – Київ, 2013. – 236 с.
4. Використання дослідницьких навчальних середовищ в інклюзивному процесі. Будник О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/inquiry-learning-space-in-inclusion-budnyk (дата звернення: 11.07.2020).
  5. Волошин О. Робота з дітьми з особливими освітніми потребами: психологічна готовність педагогів/ О. Волошин // Психолог: всеукраїнська газета для вчителів. – Київ, 2015. – N7/8. – С. 74-76.
  6. Данілявічутє Е. А., Літовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.
  7. Депплер Д. Переосмислюючи допоміжні послуги спеціалістів в інклюзивних класах / Д. Депплер, Т. Лорман, У. Шарма // *Дефектологія*. – 2009. – № 3. – С. 9–14.
  8. Захарова Н. М. Особливості соціально-педагогічного супроводу інклюзивного навчання учнів в умовах загальноосвітньої школи / Н. М. Захарова // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2011. – № 3/4. – С. 40–49.
  9. Калініченко І. О. Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини [Електронний ресурс] / І. О. Калініченко // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. – 2012. – № 9. – С. 120–126. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apnvlop_2012_9_15.pdf
  10. Колупаєва А. А. Методологічні та стратегічні виміри освіти дітей з особливими потребами у контексті освітнього реформування /А. А. Колупаєва // Особлива дитина: навчання і виховання. — 2018. — № 1(85). -С. 7.
  11. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків : Ранок : Кенгуру, 2018. 160 с.

12. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Путівник для педагогів та батьків дітей з особливими потребами. Харків : Ранок : Кенгуру, 2018. 111 с.
13. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : науково-методичний посібник / А.А.Колупаєва, Л.О.Савчук. – К.: Науковий світ, 2010. – 196 с. – С.76–82.
14. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко – К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с.
15. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Маланчій В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inclusion.org.ua/modules/komanda-psykhologo-pedahohichnoho-suprovodu-dytyny-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy-multidisciplinary-team-valentyna-malanchii-zastupnytsia-dyrektora-z-navchalno-vykhovnoi-roboty-spetsializovanoi-zaha/> (дата звернення: 11.07.2020).
16. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Батьки як рівноправні члени команди / Валентина Маланчій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/multidisciplinary-team-236825584 (дата звернення: 11.07.2020).
17. Команда супроводу – як умова успішності інклюзивного навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/multidisciplinary-team-in-inclusion-environment (дата звернення: 11.07.2020).
18. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?». *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2010. № 3 (57). С. 3–11.
19. Луценко І. В. Актуальні питання діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі / І. В. Луценко // *Особлива дитина: навчання і виховання*. — 2016. — № 4. — С. 7—13.

20. Місюня Л. В. Концепція універсального дизайну як важлива умова принципу доступності у системі інклюзивної освіти. *Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання*: зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції, присвяченої 97-річчю від дня народження В. Сухомлинського, 29-30 верес. 2015 р. / уклад. О. Е. Жосан. Кіровоград: Ексклюзив-систем, 2015. С. 264–269.
21. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А.А. – К: "А. С. К.", 2012.– 308 с.
22. Попелюшко Р.П. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами в інклюзивному навчанні / Попелюшко Роман Павлович // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна", №1(9), 2014. – С.109–113.
23. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
24. Ресурсність Інакшості. Ольга Радченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/resources-of-otherness-radchenko-236825502 (дата звернення: 11.07.2020).
25. Савченко Ю. Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014. № 12. с. 12 – 16.
26. Сенсорно-інтеграційна терапія розвитку дитини з особливими освітніми потребами Гуменюк В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/sensory-integration-humenyuk (дата звернення: 11.07.2020).
27. Сидорів С.М. Інклюзивні практики у формуванні характеру дитини *Inclusive Strategies and Practices in Developing Child's Character* // Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції «Психологічні аспекти формування характеру дитини». – Івано-Франківськ: НАІР, 2019. – 118 с.

28. Таранченко О. М. Ефективні технології викладання в інклюзивній школі / О. М. Таранченко // Початкова школа. — 2017. — №5. — С. 50-54.
29. Татьяначикова І.В. Соціалізація дітей з порушеннями психофізичного розвитку / І. В. Татьяначикова // Актуальні питання корекційної освіти. — 2011. - Вип.2. — С.242–250. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/-арко_2011_2_31
30. Удич З. І. Сторітеллінг (storytelling) у підготовці майбутніх учителів інклюзивних класів / З. І. Удич // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. - 2018. - Вип. 151(1). - С. 301-306.
31. Федірко Ж.В. Внесок В. Сухомлинського в удосконалення технологічних засад сторітеллінгу. Ідеї Василя Сухомлинського про психологічне забезпечення навчально-виховного процесу та сучасна освіта: зб. Матер. Всеукр. Наук.-метод. інтернет-конференції (Кропивницький, 18-28.09.2017). Кропивницький: Ексклюзив-систем, 2017. 284 с.
32. Цифрові технології у поширенні ідей та принципів інклюзивної освіти: з досвіду підготовки майбутніх вихователів і вчителів. Сергій Сидорів. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/ict-in-introducing-ideas-of-inclusive-education-training-preschool-and-primary-school-teachers-236824001 (дата звернення: 11.07.2020).
33. Шеффер А. П. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання / А.П.Шеффер, Ж.І.Романчук // Наша школа.– 2012. – № 4. – С.54–55.
34. Creating documents accessible to everyone. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/1LdSKBBcx4EWjr> (дата звернення: 11.07.2020).
35. Multi-Tiered Systems of Support. Abery B., Tichá, R. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/2OTRg5lndsdZD1> (дата звернення: 11.07.2020).

36. Novak Katie (2014). *UDL Now!: A Teacher's Monday-Morning Guide to Implementing Common Core Standards Using Universal Design for Learning*. CAST Professional Publishing.
37. Person-centered planning: An Introduction. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/4kNaхр5w6Uwi5M> (дата звернення: 11.07.2020).
38. Response to Intervention (RTI) and Assessment in Inclusive Context. Abery B., & Tichá R. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/Kh6046sghyZrB4> (дата звернення: 11.07.2020).
39. Stein Elizabeth (2016). *Elevating Co-Teaching Through UDL*. CAST Professional Publishing.
40. Teaching & Learning for All: Universal Design for Learning Dr. Donna McGhie-Richmond. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/4jI5VmR6CuToaP> (дата звернення: 11.07.2020).
41. Tichá, R., Abery, B., Johnstone, C., Poghosyan, A., & Hunt, P. (Eds.) (2018). *Inclusive Education Strategies: A Textbook*. Minneapolis, MN, USA: University of Minnesota; Yerevan, Armenia: UNICEF Armenia & Armenian State Pedagogical University.
42. Universal Design for Learning. Kursten Lass Dubbels. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/CFIsKzGpc8U3Vn> (дата звернення: 11.07.2020).

Змістовий модуль 5. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Лекція 23 Мережа закладів освіти для дітей з особливими освітніми потребами (2 год.)

Аналіз системи надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами. Система корекційно-реабілітаційних послуг в Україні.

Завдання для самостійної роботи: Підготувати доповідь з власним баченням переходу від сегрегації до інклюзії. Скласти план співпраці закладів з інклюзивною формою навчання (6 год.)

Практичне заняття 23 Система освітніх закладів для дітей з ООП (2 год.)

1. Проаналізуйте сучасну систему освіти в Україні.
2. Реалізація концепції корекційно-розвиткових послуг.
3. Формування моделі якісної допомоги людям з інвалідністю.
4. Оздоровчо-профілактичні програми та реабілітація осіб з ООП.

[Рекомендована література та ресурси](#)

Лекція 24 Структура та організація педагогічного процесу в умовах інклюзивного навчання (2 год.)

Цілісний педагогічний процес. Складники (компоненти) цілісного педагогічного процесу.

Завдання для самостійної роботи: створити мультимедійну презентацію про цілісний педагогічний процес (6 год.)

Практичне заняття 24 Організація педагогічного процесу в умовах інклюзивного навчання (2 год.)

1. Цілісний педагогічний процес.
2. Складові компоненти цілісного педагогічного процесу.
3. Робота команди фахівців у педагогічному процесі.
4. Системотвірні компоненти цілісного педагогічного процесу

[Рекомендована література та ресурси](#)

Лекція 25 Форми організації процесу навчання в інклюзивній школі (2 год.)

Форми організації навчання. Класифікація форм організації навчання. Урок - основна форма організації навчання. Компоненти сучасного уроку. Форми організації інклюзивного навчання. Спеціальні форми навчання в інклюзивному класі.

Завдання для самостійної роботи: скласти конспект уроку в інклюзивному класі з усіма його компонентами (8 год.)

Практичне заняття Форми організації процесу навчання в інклюзивній школі (2 год.)

1. Форми організації навчання.
2. Класифікація форм організації навчання.
3. Урок - основна форма організації навчання.
4. Компоненти (структура) сучасного уроку.
5. Типи уроків за дидактичною метою.
6. Схема Колба.
7. Спеціальні форми навчання в інклюзивному класі (пропедевтичні уроки).

Рекомендована література та ресурси

Лекція 26 Педагогічна діяльність вчителя в умовах інклюзивного навчання (2 год.)

Роль учителя в навчанні, вихованні й розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Педагогічна деонтологія як наука. Принципи деонтології інклюзивної освіти. Компоненти професійно-особистісної готовності майбутнього педагога. Види професійної діяльності і професійні компетенції. Підготовка фахівців до організації інклюзивного освітнього простору в закладах освіти

Завдання для самостійної роботи: Опишіть: які професійні компетентності повинні бути у вчителя інклюзивного класу (8 год.)

Практичне заняття 26. Деонтологія інклюзивного навчання та підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти (2 год.)

1. Роль учителя в навчанні, вихованні й розвитку дітей з
2. Педагогічна деонтологія як наука.
3. Принципи деонтології інклюзивної освіти.
4. Компоненти професійно-особистісної готовності майбутнього педагога.

5. Професіограма вчителя.
6. Професійні якості педагога.

Рекомендована література та ресурси

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА РЕСУРСИ ДО МОДУЛЯ 5

Основна:

1. Байда Л., Красюкова-Еннс О., Буров С., Азін В., Грибальський Я. Інвалідність та суспільство : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Л. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс. Київ, 2012. 216 с.
2. Данілявічутє Е. А., Літовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.
3. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група "АТОПОЛ", 2011. – 274 с.
4. Лорман Т., Демпелер Дж., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практич. посіб. пер. з англ. Київ : СПД-ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.
5. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ : « А. С. К. », 2012. 308 с.
6. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник №4 НДЛ інклюзивної освіти. / упорядники: Савчук Л.О., Юхимець І.В.– Рівне: РОІППО. – 2013. – 53 с.
7. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник.- Київ : ТОВ "Агенство " Україна", 2019.- 300 с.

Додаткова:

1. Атаманчук Н. М. Сприятливе освітнє середовище дітей з особливими освітніми потребами/ Н. М. Атаманчук // Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи: матеріали ІV Всеукраїнської наук.-практич. конф., м. Полтава, 28

- лютого 2020 р. – Полтава : Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна», 2020. – С.9-10
URL:<http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/7676>.
2. Бочковський В., Казмірук О. Робота з дітьми з особливими потребами. Психологічна компетентність педагогів: шляхи розвитку // Психолог. – 2011. – №25. – С. 32.
  3. Демедюк Юрій Інклюзивне навчання в системі позашкільної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/inclusion-in-extracurricular-education-demedyuk (дата звернення: 10.07.2020).
  4. Єрмоменко О. Психолого-педагогічний супровід студентів з особливими потребами у вищих навчальних закладах. Актуальні питання гуманітарних наук. 2016. Вип. 15. С. 313-320. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2016_15_39. (дата звернення: 10.07.2020).
  5. Інклюзивна освітня спільнота: стираючи кордони. Москаленко Ю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/1qRD9lmeWD8iGy> (дата звернення: 11.07.2020).
  6. Інклюзивний вектор Івано-Франківського коледжу: Нестеренко С. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/nesterenko-inclusive-practices-in-if-college (дата звернення: 11.07.2020).
  7. Інклюзивний простір: практичні кроки з досвіду роботи педагогічного колективу спеціалізованої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №8 м. Хмельницького. Горбатюк О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/secret/CeUXWhF7mZX2Z5> (дата звернення: 11.07.2020).
  8. Інклюзія в Івано-Франківському коледжі_Без кордонів. Скавінська І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youtu.be/Dz0w6YQ-Yco> (дата звернення: 11.07.2020).
  9. Навчаючись інклюзії. Тимків Д. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/learning-inclusion-in-i-fcollege-tymkiv (дата звернення: 11.07.2020).

10. Підвищення кваліфікації педагогів для здійснення інклюзивного навчання у закладах освіти м. Львова. Приймак Наталія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/training-pre-service-and-in-service-teachers-to-work-in-inclusion-environment-prymak (дата звернення: 11.07.2020).
11. Підготовка майбутніх вчителів до роботи в інклюзивному середовищі в ХГПА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/training-pre-service-teachers-to-work-in-inclusion-settings-in-khmelnytskyi-humanities-and-pedagogics-academy (дата звернення: 11.07.2020).
12. Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до роботи в системі інклюзивної освіти. Собчук Анна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/training-pre-service-and-in-service-teachers-to-work-in-inclusion-environment-sobchuk (дата звернення: 11.07.2020).
13. Підтримка інклюзивної освітньої спільноти: досвід українсько-американської співпраці- Конференція. Скавінська І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youtu.be/ds38jhN-Erk> (дата звернення: 11.07.2020).
14. Проєкт «Розправлені крила». Селепій О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/spreading-wings-inclusion (дата звернення: 11.07.2020).
15. Сак Т. В. Технологія зворотного зв'язку в інклюзивному навчанні. Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. 2012. № 4 (64). С. 2–5.
16. Світло крізь тінь: реалізація принципів інклюзивної освіти засобами театру тіней у освітній діяльності майбутніх вихователів ЗДО. Никорак Н. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/light-thru-shadow-nykorak (дата звернення: 11.07.2020).

17. Сидорів С.М. Курсові проекти з методики викладання англійської мови як засіб поширення принципів інклюзивної освіти, співзвучні з ідеями Нової української школи. Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, Івано-Франківськ, 11-12 жовтня 2018 р. / Упоряд. Гуменюк І.В., Джус О.В., Кучерак Н.В., Труш Н.В., Паска Т.В., Сидорик Ю.Р. – Електронні дані. (Об'єм: 8,9 Мб). Івано-Франківськ: НАІР, 2018. Ч. 1. С. 396—404.
18. Co-Teaching Strategies for Inclusion workshops: Sessions 1 and 2 with Nolan Patrek @PNU. Скавінська І. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://youtu.be/d30_XJQe990 (дата звернення: 11.07.2020).
19. DuPont L., Foley J., & Gagliard A. (January 1, 1999). Raising Children with Roots, Rights, & Responsibilities: Celebrating the Convention on the Rights of the Child. Human Rights Resource Center.
20. Sustaining Inclusive Education Community: Ukraine-U.S. cooperation International conference - part 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youtu.be/IDJfcoKAVug> (дата звернення: 11.07.2020)
21. Sydoriv, S. (2020). Organizing and Sustaining Inclusive Learning Environment: International Practices. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 7(1), 122-128. <https://doi.org/10.15330/jpnu.7.1.122-128>

Змістовий модуль 6. Корекційно-розвиткові послуги учням з особливими освітніми потребами.

Лекція 27 Інклюзивно-ресурсні центри: мережа, структура, мета та особливості діяльності (2 год.)

Стратегії залучення батьків дітей з ООП в життя школи. Роль інклюзивно-ресурсних центрів у забезпеченні ефективності навчання та супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Рекомендації батькам щодо виховання дітей, які мають особливі освітні потреби.

Завдання для самостійної роботи: педагогічна ситуація: до класу зарахували дитину з особливими освітніми потребами. Розробіть план першої зустрічі з батьками (6 год.)

Практичне заняття 27 Роль інклюзивно-ресурсного центру в інклюзивному навчанні (2 год.)

1. Сім'я – один із основних факторів входження дитини в систему суспільних відносин, фактори, які допомагають навчальному закладу залучати батьків.
2. Використання практик, орієнтованих на сім'ю. Основні завдання інклюзивно-ресурсного центру.
3. Роль інклюзивно-ресурсних центрів у забезпеченні ефективності навчання та супроводу дітей з особливими освітніми потребами.
4. Рекомендації батькам щодо виховання дітей, які мають особливі освітні потреби.

Рекомендована література та ресурси

Лекція 28 Психолого-педагогічна та корекційно-розвиткова робота (2 год.)

Курикулум навчального та корекційно-розвиткового процесів. Модифікація й адаптація курикулуму. Педагогічна підтримка. Етапи педагогічної підтримки. Оцінювання та складання індивідуального навчального плану. Аспекти та основні моделі психологічної корекції.

Завдання для самостійної роботи: Скласти психокорекційну програму для роботи з дитиною, що має порушення у розвитку.

Практичне заняття 28 Основні напрями та принципи, цілі та завдання корекційно-розвиткової роботи (2 год.)

1. Принципи корекційно-розвиткової роботи.
2. Напрями діяльності сучасних ІРЦ.
3. Цілі та завдання психокорекційних заходів.
4. Блоки психокорекційного впливу на дитину.

Лекція 29. Навчання осіб з особливими освітніми потребами в спеціальних закладах освіти. (2 год)

Суть та методи загальної, спеціальної, інклюзивної освіти. Види, мережа, структура та завдання СЗЗСО в Україні.

Завдання для самостійної роботи: Підготувати доповідь про особливості організації освіти в закладах спеціальної освіти різних рівнів (8 год.)

Практичне заняття 29. Основні завдання корекційної освіти та її інструменти (2 год.)

Навчальна екскурсія чи візит.

Рекомендована література та ресурси

Лекція 30. Інклюзія учнів зі складними порушеннями (2 год.)

1. Комплексні порушення.
2. Міжнародний досвід інклюзії учнів з складними порушеннями.

Завдання для самостійної роботи: опрацювати рівні затримки мовленнєвого розвитку; розробити рекомендації педагогам для роботи з такими учнями (8 год.)

Практичне заняття 30. Робота з категоріями дітей, що мають труднощі у навчанні (2 год)

1. Поняття дислексії, її типи.
2. Поняття дизграфії, її типи.
3. Діти із затримкою мовленнєвого розвитку .
4. Робота з дітьми з труднощами у навчанні: загальні рекомендації.

Рекомендована література та ресурси

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА РЕСУРСИ ДО МОДУЛЯ 6

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій., О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда, під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. – К.: ТОВ Видавничий дім "Плеяди", 2015. – 172 с.

2. Діти з особливими потребами: поради батькам / Бондар В. І., Берлін В. І., Борщевська Л. В. та ін.; за ред. Бондаря В. І., Засенка В. В.; Ін-т спец. педагогіки АПН України. – Київ: Науковий світ, 2004. – 228 с.
3. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально – методичний посібник / кол.: авторів: Колупаєва А. А., Найда Ю. М., Софій Н. З. та ін. за заг.ред. Даниленко Л. І., – К. : 2007. – 128 с.
4. Заплатинська Анна Використання спеціальних технологій навчання в процесі організації корекційного супроводу дітей з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.slideshare.net/Inclusive_Education_Community/special-technologies-of-learning-in-supporting-students-with-sen-zaplatynska (дата звернення: 10.07.2020).
5. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група "АТОПОЛ", 2011. – 274 с.
6. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко – К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с.
7. Матвеева М.П. Корекційна робота в системі освіти дітей з вадами розумового розвитку: навчально-методичний посібник / М.П.Матвеева, С.П.Миронова.-Кам'янець-Подільський державний університет. -2008.-204с.
8. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник / О.Б.Нагорна. – Рівне, 2012. – 99 с.
9. Наказ «Про затвердження Порядку зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, їх відрахування, переведення до іншого закладу освіти» (Документ з0945-18, чинний, поточна редакція — Прийняття від

- 01.08.2018). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0945-18#n20>.
10. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. – Київ : 2018. – 252 с.
  11. Пантюк Т. І. та ін. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник. – 2-ге видання, доповнене і перероблене / Т.І. Пантюк, О.В. Невмержицька, М.П. Пантюк. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. – 324 с.
  12. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник.- Київ : ТОВ "Агенство " Україна", 2019.- 300 с.
  13. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 року N 545 «Про затвердження положення про інклюзивно-ресурсний центр». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-p>
  14. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#n23>
  15. Прохоренко Л. І. Дитина із труднощами у навчанні. Хар-ків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 48 с.
  16. Пузиревич К. Корекційно-розвивальна робота у структурі навчально-виховного процесу / К. Пузиревич // Психолог (Шкільний світ). – 2009. – №36. – С. 14–17.
  17. Рібцун Ю. В.Р. Дитина з порушеннями мовленнєвого розвитку. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
  18. Фаласеніді Т. Сутність поняття і зміст педагогічної підтримки дітей з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі / Тереза Фаласеніді // Педагогіка і психологія професійної освіти, 2014. – №3. – С.135–144.
  19. Jackson, Y. (2011). The pedagogy of confidence: Inspiring high intellectual performance in urban schools. New York: Teachers College Press

Структура навчальної дисципліни

Модуль №	Назва та зміст теми	Розподіл часу за видами занять (год.)		
		Л	ПЗ	СРС
1	Тема 1. Інклюзія в освіті як передумова дотримання прав людини, виклик сучасності та психолого-педагогічна проблема.	2	2	6
	Тема 2. Законодавче та нормативно-правове забезпечення інклюзивного навчання.	2	2	6
	Тема 3. Міжнародний досвід реалізації інклюзивного навчання.	2	2	6
	Тема 4. Генеза інклюзивної освіти в Україні. Роль громадських організацій та батьків у запровадженні інклюзивного навчання в Україні.	2	2	6
	Тема 5. Новітні виклики навчання дітей з особливими освітніми потребами: дистанційне та змішане навчання	2	2	6
2	Тема 6. Програми раннього втручання та супроводу.	2	2	6
	Тема 7. Інклюзія в закладах дошкільної освіти.	2	2	6
	Тема 8. Інклюзивна освіта в закладах загальної середньої освіти.	2	2	6

	Тема 9. Програми переходу (транзиції) молоді з інвалідністю до дорослого життя.	2	2	8
3	Тема 10. Особи з інвалідністю у суспільстві. Міжнародна класифікації функціонування обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків.	2	2	8
	Тема 11. Навчання учнів з порушеннями фізичного та сенсорного розвитку	2	2	8
	Тема 12. Навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку та розладами емоційно-вольової сфери. Інші категорії учнів з ООП.	2	2	8
4	Тема 13. Універсальний дизайн інклюзивного середовища.	2	2	8
	Тема 14. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами. Співпраця мультидисциплінарної команди фахівців в інклюзивному освітньому середовищі.	2	2	6
	Тема 15. Індивідуальна програма розвитку учня з особливими освітніми потребами.	2	2	8
	Тема 16. Співпраця команди психолого-педагогічного супроводу з батьками дитини з особливими освітніми потребами.	2	2	6

	Тема 17. Методи викладання в інклюзивному освітньому середовищі.	2	2	8
	Тема 18. Стратегії співвикладання / Co-teaching.	2	2	6
	Тема 19. Сторітелінг, арт технології, STEAM та інші засоби організації інклюзивного освітнього середовища.	2	2	8
	Тема 20. Моніторинг прогресу та технології оцінювання результатів навчання осіб з особливими освітніми потребами.	2	2	6
	Тема 21. Стратегії поведінкових втручань в інклюзивному освітньому середовищі.	2	2	6
	Тема 22. Соціальна інклюзія.	2	2	6
5	Тема 23. Мережа закладів освіти для дітей з особливими освітніми потребами.	2	2	6
	Тема 24. Структура та організація цілісного педагогічного процесу в умовах інклюзивного навчання.	2	2	6
	Тема 25. Форми організації процесу навчання в інклюзивній школі.	2	2	8

	Тема 26. Педагогічна діяльність вчителя в умовах інклюзивного навчання. Підготовка фахівців до організації інклюзивного освітнього простору в закладах освіти. Деонтологія інклюзивного навчання.	2	2	8
6	Тема 27. Інклюзивно-ресурсні центри: мережа, структура, мета та особливості діяльності.	2	2	6
	Тема 28. Психолого-педагогічна та корекційно-розвиткова робота: основні напрями, принципи, цілі та завдання.	2	2	6
	Тема 29. Навчання осіб з особливими освітніми потребами в спеціальних закладах освіти.	2	2	8
	Тема 30. Інклюзія учнів зі складними порушеннями.	2	2	8
Усього годин		60	60	204

Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Методи контролю

Діагностика навченості студентів – обов'язковий компонент освітнього процесу, за допомогою якого визначаються досягнення поставлених цілей. До складу діагностики входять різні форми контролю, який означає виявлення вимірювання та оцінку знань і навичок студентів.

У процесі вивчення курсу застосовуються такі види контролю: попередній, поточний, повторний, періодичний, підсумковий. Форми перевірки навчальних досягнень студентів різноманітні: тестування, надання усних та письмових завдань, опитування та доповіді під час практичних занять, освітні ситуації, ділові ігри, виконання модульних контрольних робіт, екзамен.

Вид діяльності студента		Відвідуван ня лекцій	Робота на практично му занятті	Виконан ня завдань на самостій ну роботу	Виконан ня модульн ої роботи	Разо м
<i>Максимальна кількість балів за одиницю</i>		1	5	5	25	
<i>Модуль 1</i>	Кількість одиниць	5	5	5	1	
	Максималь на кількість балів	5	25	25	25	80
<i>Модуль 2</i>	Кількість одиниць	3	3	3	1	
	Макс. к-сть балів	3	15	15	25	58
<i>Модуль 3</i>	Кількість одиниць	4	4	4	1	
	Макс. к-сть балів	4	20	20	25	69
<i>Модуль 4</i>	Кількість одиниць	10	10	10	1	
	Макс. к-сть балів	10	50	50	25	125
<i>Модуль 5</i>	Кількість одиниць	4	4	4	1	
	Макс. к-сть балів	4	20	20	25	69
<i>Модуль 6</i>	Кількість одиниць	4	4	4	1	
	Макс. к-сть балів	4	20	20	25	69
Максимальна кількість балів:						470

Розрахунок коефіцієнта: $470 \times 0.01 = 4.7$

Модульна робота передбачає відповіді на 25 тестових завдань, кожне з яких оцінюється в 1 бал.

Зразки завдань для самостійної роботи студентів

№ теми	Тема, самостійна робота	Кількість годин
1.	Створити словничок термінів та хмару слів <i>Інклюзивна освіта – виклик сучасності (25+)</i> .	6
2.	Розглянути інклюзивний аспект двох нормативно-правових документів: міжнародного та вітчизняного та представити результати у мультимедійній презентації.	6
3.	Створити ментальну карту <i>Досвід інклюзії однієї з країн</i> , яка розглядалася на лекції чи за вибором студента.	6
4.	Скласти список громадських організацій, активних в сфері інклюзії та захисту прав людей з інвалідністю з характеристикою їх діяльності.	6
5.	Переглянути рекомендовані вебінари та створити ресурсний порадник для дистанційного навчання дітей з ООП.	6
6.	Візуалізувати системи раннього втручання в США та Україні за матеріалами сайту inclusion.org.ua .	6
7.	Аналізувати взірць та скомпонувати план-конспект інтегрованого заняття в середній групі ЗДО інклюзивного типу.	6
8.	Створити інфографіку основних завдань, які стоять перед навчальним закладом інклюзивного типу.	6
9.	Знайти кейс успішної транзиції в інтернеті та спроектувати програму переходу дитини з ООП до дорослого життя.	8
10.	Заповнити таблицю "Категорії учнів з ООП, характерні ознаки порушень та можливості".	8
11.	Визначити особливості навчання дітей з порушенням сенсорного розвитку. Адаптуйте поданий текст для читання для дітей з	8

	порушеннями зору.	
12.	Створити інфографіку учнів з ООП, які не входять у названі категорії за пунктами: освітня потреба; сильні сторони; шляхи досягнення позитивного результату.	8
13.	Проаналізувати архітектурну доступність визначеної будівлі закладу освіти згідно ДБН В.2.2-10:2018. Заповнити зразок анкети архітектурної доступності будівлі.	8
14.	Підготувати мультимедійну презентацію про команду ППС дитини з ООП.	6
15.	Визначтечити особливості типових освітніх програм та можливості їх модифікації до потреб дитини. Заповнити картку.	8
16.	Обговорити педагогічну ситуацію: до класу зарахували дитину з особливими освітніми потребами. Розробити план першої зустрічі з батьками.	6
17.	Підготувати фрагмент уроку з диференційованим навчанням в інклюзивному класі	8
18.	Розробити доповідь з елементами спільного викладання	6
19.	Розробити конспект заняття-тренінгу з елементами сторітелінгу	8
20.	Скласти портфолію учня з ООП	6
21.	Зробити дайджест поданих зразків повідінкового втручання з ресурсів на inclusion.org.ua	6
22.	Відвідати заклад освіти з інклюзивним навчанням та в групах спроектувати соціалізацію конкретної дитини з особливими освітніми потребами.	6
23.	Підготувати доповідь з власним баченням переходу від сегрегації до інклюзії. Скласти план співпраці закладів з інклюзивною формою навчання.	6
24.	Створити мультимедійну презентацію про цілісний педагогічний процес.	6
25.	Скласти конспект уроку в інклюзивному класі з усіма його компонентами.	8
26.	Створити інфографіку професійних	8

	компетентностей у вчителя інклюзивного класу.	
27.	Проаналізувати модель партнерських відносин між закладом загальної середньої освіти та іншими закладами й установами з метою організації інклюзивного освітнього середовища.	6
28.	Скласти психокорекційну програму для роботи з дитиною, що має порушення у розвитку.	6
29.	Підготувати доповідь про особливості організації освіти в закладах спеціальної освіти різних рівнів.	8
30.	Визначити категорії дітей з складними порушеннями та розробити рекомендації педагогам для роботи з такими учнями.	8

Критерії оцінювання завдань для самостійної роботи:

Обсяг та своєчасність виконання завдання – макс. 3 бали

Якість виконання та презентації завдання (оригінальність, логіка викладу, чіткість, доказовість) – макс. 2 бали

Форма навчання, моніторингу та контролю знань – очна або дистанційна з використанням платформ онлайн навчання та відеозв'язку (D-learn, Moodle, Cisco Webex, Zoom, Everytale, Edmodo, Google suite тощо). Можливе використання сервісів Padlet, Plickers.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на іспиті

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка	
	За національною системою	За системою університету
A	5 <i>відмінно</i>	90-100
B	4 <i>дуже добре</i>	80-89
C	4 <i>добре</i>	70-79
B	3 <i>задовільно</i>	60-69
E	3 <i>достатньо</i>	50-59
FX	2 <i>незадовільно з можливістю повторного складання.</i>	26-50
F	2 <i>незадовільно, з обов'язковим повторним курсом.</i>	1-25

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та поглиблені знання матеріалу в заданому обсязі, уміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні й творчому використанні набутих знань та умінь
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань, але у відповіді студента наявні незначні помилки
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного освітнього матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення закладу вищої освіти без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Основи інклюзивної освіти та виховання»

Розробник: Цегельник Тетяна Миколаївна,

викладач кафедри педагогіки

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Факультет початкової освіти та філології, кафедра педагогіки

розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за галуззю знань 01 Освіта, спеціальністю 013 Початкова освіта „30” серпня 2018 року.

Ступень вищої освіти: «бакалавр»

Курс: IV, Семестр: VII

Всього годин: 120

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>01 Освіта</u>	Денна форма навчання
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): 013 Початкова освіта (вчитель початкових класів)	Рік підготовки:
Змістових модулів – 3		4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _		Семестр
Загальна кількість годин – 120		VII
64 год. – ауд., 56 год. – сам. роботи		Лекції 30 год.

<p>Тижневих годин для денної форми навчання:</p> <p>аудиторних – 4</p> <p>самостійної роботи студента – 3,5</p>	<p>Ступінь вищої освіти:</p> <p>«бакалавр»</p>	Практичні
		32 год.
		Самостійна робота
		28 год.
		Індивідуальні завдання:-
		Вид контролю: залік диф.

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – **1/1**

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – засвоєння теоретико-методологічних, нормативно-правових та організаційно-методичних засад інклюзивної освіти.

Основні завдання дисципліни:

- ознайомити із завданнями інклюзивної освіти, її організаційними моделями та їх методичною реалізацією;
- сформуванати усвідомлене розуміння основних положень інклюзивної освіти;
- виробити навички командної роботи при навчанні та вихованні дітей з особливими потребами;
- забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з особливими потребами;
- сформуванати навички диференційованого викладання та оцінювання;
- виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності.
- сформуванати усвідомлене розуміння основних положень інклюзивної освіти;
- ознайомити з методами і технологіями психологічного та дидактичного проектування освітнього процесу для спільного навчання дітей з різним рівнем психофізичного розвитку;

- сформувані умінь реалізовувати різноманітні способи педагогічної взаємодії між усіма суб'єктами інклюзивної освіти.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування наступних компетенцій:

соціально-особистісних:

- здатність вивчати об'єкти і процеси з точки зору соціоекономічних та культурно-історичних умов їх виникнення;

- здатність вибудовувати соціальну взаємодію на принципах толерантності;

- здатність до самовдосконалення та саморозвитку на основі рефлексії своєї діяльності;

- здатність розуміти та сприймати етичні норми поведінки відносно осіб з порушеннями психофізичного розвитку;

- розуміння необхідності та дотримання норм здорового способу життя;

загальнонаукових:

- володіння базовими уявленнями про основи філософії освіти, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості дитини з порушеннями психофізичного розвитку;

- здатність брати участь у професійних дискусіях та інтерактивних обговореннях, логічно аргументуючи власну точку зору;

- здатність використовувати інноваційні технології в практичній діяльності;

інструментальних:

- володіння практичними способами пошуку наукової і професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, мережевих технологій, баз даних і знань;

- володіння дослідницькими навичками щодо вивчення актуальних проблем розвитку інклюзивної освіти в сучасному світі;

професійних:

- володіння уявлення про категорії осіб з порушеннями психофізичного розвитку, які є суб'єктами інклюзивної освіти,

розуміння значення комплексного підходу у наданні корекційних освітніх послуг в інклюзивному середовищі;

- володіння сучасними уявленнями про зміст, принципи організації, особливості навчально-методичного забезпечення та механізми практичної роботи з особами, які мають порушення психофізичного розвитку, в загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивною формою навчання;

- володіння уявленнями про досвід інклюзивної освіти в Україні;

- здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування, навички роботи в команді;

- здатність розуміти високу соціальну значущість професії, відповідально і якісно виконувати професійні завдання, дотримуючись принципів професійної етики;

- здатність брати участь у міждисциплінарній та міжвідомчій взаємодії спеціалістів у вирішенні професійних завдань у галузі психолого-педагогічної діяльності з метою розробки і впровадження індивідуальної програми розвитку дитини в освітньому закладі з інклюзивною формою навчання;

- здатність організовувати міжособистісні контакти, спілкування дітей з порушеннями психофізичного розвитку та їх ровесників у процесі внутрішньої інтеграції, спільну діяльність дітей та дорослих, спільну та індивідуальну діяльність дітей відповідно до вікових норм їх розвитку;

- володіння сучасними технологіями проектування і організації наукового дослідження у своїй професійній діяльності на основі комплексного підходу до вирішення проблем професійної діяльності;

спеціалізовано-професійних:

- здатність використовувати професійно-профільовані знання під час організації роботи мультидисциплінарної команди в освітньому закладі з інклюзивною формою навчання;

- здатність використовувати професійно-профільовані знання у процесі організації та виконання програм інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення;

- здатність організовувати та здійснювати навчальну, корекційну, розвивальну та виховну роботу з особами, які мають порушення психофізичного розвитку з урахуванням структури порушення, вікових

та індивідуальних особливостей осіб, вимог освітніх стандартів, програм навчання та виховання в умовах інклюзивної освіти;

- здатність застосовувати професійно-профільовані знання з освітнього менеджменту в управлінській діяльності навчального закладу з інклюзивною формою навчання.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен:

ЗНАТИ: навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти в Україні; зміст, специфіку діяльності вчителя та асистента вчителя з організації та впровадження інклюзивного навчання; науково обґрунтовані методи і сучасні технології в організації власної професійної діяльності в інклюзивному середовищі; особливості взаємодії вчителя зі спеціалістами інших служб в системі інклюзивного навчання;

– **ВМІТИ:** використовувати теоретичні знання і практичні уміння, отримані під час вивчення різних навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування, при організації корекційного супроводу дітей з психофізичними порушеннями в умовах інклюзивного навчання;

– **ВОЛОДІТИ:** навичками створення сприятливих умов для взаємодії дітей з особливими потребами з усіма учасниками освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання; добору навчально-методичного забезпечення, адекватного завданням інклюзивної освіти осіб з порушеннями психофізичного розвитку; здійснювати адаптацію і модифікацію навчальної програми відповідно до потенційних можливостей дитини з психофізичним порушенням

Методи викладання дисципліни: Вивчення курсу ґрунтується на засадах особистісно-орієнтованого навчання, побудові суб'єкт-суб'єктних стосунків із студентами. Використовуються: традиційна та активна лекція, пояснення, бесіда, дискусії, моделювання, ділові ігри, розв'язання педагогічних ситуацій, програмовані та практичні завдання, перегляд відеозаписів.

Методи оцінювання: поточне усне та письмове опитування, тестування; написання рефератів, індивідуальні практичні завдання; підсумковий тестовий контроль.

Контроль за роботою студентів здійснюється шляхом поточної оцінки знань, проведенням **диференційованого заліку**.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ до предмета «Основи інклюзивної освіти та виховання»

Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Соціальна та медична моделі порушень. Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін. Основні принципи інклюзивної освіти.

Тема 2. Інклюзія - стратегія міжнародного законодавства. Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти. Саламанкська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО. Освітні закони України. Сучасна освітня нормативно-правово база.

Тема 3. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі. Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна й горизонтальна структура; спеціальні дошкільні та загальноосвітні шкільні заклади, навчально- реабілітаційні та оздоровчі багатопрофільні центри і т. ін.). Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти

Змістовий модуль 2. Організація освітнього середовища та інклюзивного навчання

Тема 4. Інклюзивне середовище. Співпраця фахівців для забезпечення успішної інклюзії. Створення інклюзивного середовища. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти. Характеристика ефективної співпраці фахівців. Спільне дослідження як метод реалізації змін. Педагогічна рефлексія та спільне обговорення.

Тема 5. Батьки та інклюзія. Співробітництво - основа роботи з батьками. Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в соціокультурне середовище. Батьки як члени навчальних команд. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи.

Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання. Корекційно-розвивальна робота та її значення у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Принципи організації корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному класі. Корекційно-розвивальна складова у навчальному процесі.

Тема 7. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Модифікація й адаптація курикулуму. Основні державні нормативно-правові документи, які забезпечують навчальний процес. Сутність курикулуму, його складові та його значення в навчальному процесі дитини з особливими освітніми потребами. Особливості діяльності навчальної команди інклюзивної школи в розробці та реалізації курикулуму й необхідність співпраці фахівців.

Тема 8. Індивідуальний навчальний план та його складові. Складання індивідуального навчального плану. Індивідуальний навчальний план як складова курикулуму. Необхідність використання індивідуального плану у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Тема 9. Сутність і завдання оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Критерії оцінювання навчальних досягнень. Контроль, перевірка й оцінка результатів навчання - невід'ємні елементи навчально-виховного процесу. Функції контролю. Об'єкти, види, методи контролю. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами

Тема 10. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Оцінювання за допомогою портфолію. Проблема готовності до шкільного навчання дитини з особливими освітніми потребами. Оцінювання навчальної діяльності без балів. Формування контрольної діяльності молодшого школяра з особливими освітніми потребами. Портфолію - технологія якісного оцінювання навчальних досягнень

Тема 11. Інструментарій оцінювання. Оцінювання на основі кінцевих результатів. Тестування в умовах інклюзії. Аналіз навчальної програми. Аналіз зразків роботи. Спостереження й інтерв'ю. Тестування.

Тема 12. Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів. Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів. Диференціація змісту, процесу, кінцевих результатів. Адаптації та модифікації. Взаємозв'язок

диференційованого викладання та оцінювання. Адаптації та модифікації.

Тема 13. Поширені адаптації відповідно до індивідуальних потреб учнів. Труднощі під час читання. Труднощі під час письма. Труднощі концентрації уваги. Труднощі запам'ятовування. Проблеми моторики. Етапи планування диференційованого уроку.

Змістовий модуль 3. Особливості навчання дітей відповідно до вад розвитку

Тема 14. Навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Початок навчання в школі. Відомості про дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Труднощі під час навчання. Особливості організації роботи.

Тема 15. Навчання дітей з порушенням зору. Специфіка зорового порушення. Особливості організації роботи. Орієнтування. Емоційний стан та спілкування.

Тема 16. Навчання дітей з порушення слуху. Навчання у школі. Особливості мовленнєвого розвитку. Специфіка роботи з учнями, які мають порушення слуху. Адаптація в колективі.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		с.-п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Вступ до предмета «Основи інклюзивної освіти та виховання»						
<i>Тема 1.</i> Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.	9	4	2			3
<i>Тема 2.</i> Інклюзія - стратегія міжнародного законодавства.	5	2				3

Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти.						
<i>Тема 3.</i> Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі.	7	2	2			3
	21	8	4			9
Змістовий модуль 2. Організація освітнього середовища та інклюзивного навчання						
<i>Тема 4.</i> Інклюзивне середовище. Співпраця фахівців для забезпечення успішної інклюзії.	6	2				4
<i>Тема 5.</i> Батьки та інклюзія. Співробітництво - основа роботи з батьками.	5	2				3
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
<i>Тема 6.</i> Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.	8	2	2			4
<i>Тема 7.</i> Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Модифікація й адаптація курикулуму.	5	4				3
<i>Тема 8.</i> Індивідуальний навчальний план та його складові. Складання індивідуального навчального плану.	10	4	2			4
<i>Тема 9.</i> Сутність і завдання оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Критерії оцінювання навчальних досягнень	7	4				3
<i>Тема 10.</i> Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми	8	2	2			4

потребами. Оцінювання за допомогою порт фоліо.						
<i>Тема 11.</i> Інструментарій оцінювання. Оцінювання на основі кінцевих результатів. Тестування в умовах інклюзії.	5	2				3
<i>Тема 12.</i> Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів. Диференціація змісту, процесу, кінцевих результатів. Адаптації та модифікації. Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання.	10	4	2			4
<i>Тема 13.</i> Поширені адаптації відповідно до індивідуальних потреб учнів.	7	4	2			3
	75	30	10			35
Змістовий модуль 3. Особливості навчання дітей відповідно до вад розвитку						
<i>Тема 14.</i> Навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.	8	2	2			4
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
<i>Тема 15.</i> Навчання дітей з порушенням зору.	8	2	2			4
<i>Тема 16.</i> Навчання дітей з порушеннями слуху.	8	2	2			4
	24	6	6			12
Разом за ЗМ 3						
<i>Усього годин</i>	120	44	20	-	-	56

Теми семінарсько-практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інклюзивна освіта як модель соціального устрою.	2
2	Міжнародне та українське законодавство щодо інклюзивної освіти. Спеціальна освіта в Україні.	2
3	Створення інклюзивного середовища, роль батьків у навчанні дітей з вадами розвитку, корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.	2
4	Курикулум, індивідуальний навчальний план та його складові.	2
5	Оцінювання навчальних досягнень, особливості безбального оцінювання.	2
6	Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів.	2
7	Поширені адаптації відповідно до індивідуальних потреб учнів.	2
8	Навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.	2
9	Навчання дітей з порушенням зору.	2
10	Навчання дітей з порушеннями слуху.	2
	Разом	10

Семінарсько-практичне заняття 1.

Інклюзивна освіта як модель соціального устрою.

Опорні поняття: медична та соціальна модель суспільного облаштування, сегрегація, інтеграція, інклюзія, спеціальна освіта, інклюзивна освіта, учні з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання.

Запитання для усного опитування

Як Ви розумієте розмаїття, гнучкість і трансформацію освітнього середовища?

Наведіть приклади розмаїття навчального середовища, гнучкості навчального процесу та трансформації освітньої системи.

Як соціально-політичні процеси вплинули на освіту дітей з порушеннями психофізичного розвитку?

Чи сприяє расистська та комуністична ідеологія розвитку інклюзивних процесів у суспільстві? Наведіть доказові приклади.

Які позитиви від навчання в інклюзивному середовищі одержують діти з типовим розвитком?

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Учні з особливими потребами	
Сегрегація	
Інтеграція	
Інклюзія	

Усне практичне завдання

1. Обдумавши цитату, визначте основні моменти впровадження інклюзивної освіти в сучасну освітню систему. «Насамперед ми повинні зробити освітню систему досить гнучкою, аби вона відповідала різноманітним запитам людей. Втім, якщо ми розуміємо залучення як трансформацію, необхідно докорінно змінити наше ставлення до розмаїття людського матеріалу, з яким має справу освітня система. Це розмаїття варто розглядати не як джерело труднощів, а, навпаки, - як атрибут реальності, який варто сприймати і, більше того, цінувати. За такого підходу ми заперечуємо визначення норми як щось гомогенне й стабільне, ми бачимо норму в розмаїтті. Існування різних

категорій учнів, кожна з яких має свої освітні потреби, стає основою, на якій вибудовується вся педагогіка» [2, с.22].

2. Охарактеризуйте процес еволюції ставлення суспільства та держави до осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Теми для доповідей та рефератів

1. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти.
2. Термінологія та її значення у сучасній педагогіці
3. Медична модель порушень розвитку.
4. Соціальна модель порушень розвитку.
5. Категоріальність дітей з особливими потребами.

Список рекомендованої літератури

1. Бут Т. И. Политика включения и исключения в Англии: в чьих руках сосредоточен контроль. Социальная эксклюзия в образовании. М., 2003. С. 17-25.
2. Засенко В.В. Рівний доступ до якісної освіти дітей з особливими потребами. Кроки до демократичної освіти. 2002. №1. С. 34.
3. Инклюзивное образование. Политика, содержание и сравнительные перспективы / Под ред. Ф. Армстронга, Д. Армстронга, Л. Бартона. - Лондон. 2000.
4. Колупаєва А.А. До проблеми понятійно-термінологічних визначень у сучасній спеціальній педагогіці // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. Випуск 8. - К., 2006. - С. 105-109.
5. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. - К.: САММІТ-книга, 2008.
6. Колупаєва А.А. Від сегрегації до інклюзії // Дидактичні та соціально- психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. Випуск 6. К.: Науковий світ, 2005. С. 52-56.
7. Малофеев Н.Н. Западная Европа: эволюция отношения общества и государства к лицам с отклонениями в развитии. - М.: Издательство «Экзамен», 2003.
8. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по

образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994г. - К., 2000.

Семінарсько-практичне заняття 2.

Міжнародне та українське законодавство щодо інклюзивної освіти. Спеціальна освіта в Україні.

Опорні поняття: Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, Саламанкська декларація, документи ООН і ЮНЕСКО, освітні закони України, принципи інклюзивної освіти. система спеціальної освіти, спеціальні навчальні заклади, диференційоване навчання, класифікація порушень психофізичного розвитку, стихійне інтегрування, інклюзивне навчання.

Завдання для усного опитування

1. В якому міжнародному документі визначено основні принципи інклюзивної освіти?

2. Прокоментуйте визначення, подане в Саламанкській декларації: «У рамках інклюзивних шкіл діти з особливими освітніми потребами мають одержувати додаткову допомогу, яка потрібна їм для забезпечення їхнього повноцінного навчання. Інклюзивні школи є найефективнішим засобом, що гарантує солідарність між дітьми з особливими потребами та їхніми однолітками. Зарахування дітей до спеціальних шкіл, спеціальних класів чи до секцій у межах будь-якої школи на постійній основі має бути винятком, рекомендованим тільки в тих випадках, коли цілком очевидне те, що навчання у звичайних класах не може задовольнити освітні чи соціальні потреби певної (окремої) дитини, або, якщо це необхідно для благополуччя цієї дитини або інших дітей» [257, с.1].

3. Чи повною мірою законодавча база України відповідає Саламанкській декларації? Наведіть приклади.

Усне практичне завдання

1. Охарактеризуйте основні міжнародні документи ООН і ЮНЕСКО в галузі прав осіб з порушеннями психофізичного розвитку.
2. Охарактеризуйте систему спеціальної освіти України.
3. Визначте, як демократичні процеси вплинули на функціонування освітньої системи.
4. Зазначте позитиви й негативи стихійного інтегрування.

5. Прокоментуйте слова Л.Виготського та наведіть відповідні приклади з власного досвіду: «При всіх перевагах наша спеціальна школа відрізняється тим основним недоліком, що вона замикає свого вихованця... у вузьке коло шкільного колективу, створює відрізаний і замкнутий світ, у якому все прилаштовано і пристосовано до дефекту життя. Наша спеціальна школа натомість, щоб виводити дитину з ізолюваного світу, як правило, розвиває в ній навички, які призводять до ще більшої ізолюваності й посилюють її сегрегацію Через ці недоліки не лише паралізується загальне виховання дитини, а й спеціальна виучка зводиться майже нанівець».

6. Проаналізуйте статтю 23 Конвенції про права дитини, де зазначається, що «Неповносправна в розумовому чи фізичному відношенні дитина повинна мати повноцінне і достойне життя в нормальних умовах, які сприяють зростанню впевненості в собі та забезпечують її участь у житті суспільства... Дитина-інвалід має право на особливий догляд, освіту, допомогу, аби мати повноцінне і гідне життя в умовах, що забезпечують максимальну самостійність і соціальну інтеграцію», та визначте, чи закріплені ці права в основних законах України.

7. Визначте основоположні права осіб з порушеннями, які викладено в «Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів».

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Загальна Декларація ООН про Права людини	
Конвенція про права дитини	
Саламанкська декларація	
Принципи інклюзивної освіти	
Законодавча освітня база України	
Система спеціальної освіти	
Спеціальна школа- інтернат	
Навчально-реабілітаційний центр	
Стихійне інтегрування	

Класифікація порушень психофізичного розвитку	
---	--

Вправи

1. Студентам пропонується на основі теоретичних знань визначити зобов'язання держав, які ратифікували Конвенцію ООН про права дитини, стаття 28: «Держави визнають право дитини на освіту, з метою поступової реалізації цього права на основі надання рівних можливостей вони повинні...»
2. Після виконання завдання - обговорення з групою в аудиторії.
3. Підберіть з власного досвіду приклад педагогічної ситуації, що ілюструє стихійне інтегрування дитини з порушеннями психофізичного розвитку у загальноосвітній простір та прокоментуйте. Після виконання завдання - обговорення з групою в аудиторії.

Питання для дискусії

1. Прокоментуйте цитату: «Проблема інтеграції в спеціальній освіті не вичерпується тільки залученням дитини з особливими потребами до колективів здорових дітей. Інтеграційні тенденції спостерігаються у змісті спеціальної освіти, в системі навчальних закладів для дітей з відхиленнями в розвитку. Ці тенденції перспективні, оскільки пов'язані із загальними процесами розвитку науки і цивілізації» [1, с.5].
2. Поясніть відмінності між «державоцентристською» та «дитиноцентристською» освітніми системами.
3. Чому інклюзивна освіта визначена як найбільш інноваційний рух в освіті 20-го сторіччя?

Теми для доповідей та рефератів

1. Стихійне інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку як ознака системи демократичних процесів в освіті.
2. Спеціальної освіти області, в якій я проживаю.
3. Загальні рекомендації щодо впровадження інклюзивного навчання в окремій області, районі, місті.
4. Закони України про право на освіту дітей з особливими потребами.

5. Нормативно-правові акти, які регламентують інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами.
6. Аналіз документа «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах про інклюзивне навчання».

Список рекомендованої літератури

1. Василюк А., Пахоцінський Р., Яковець Н. Сучасні освітні системи. - Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2002. - 139 с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття.) - К.: Райдуга, 1994.
3. Дигностика школьної дезадаптації / Под ред. С.А. Беличевой, И.А. Коробейниковой, Т.О. Кумариной и др. - М., 1993.
4. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник у 2-х кн. - К.: Міленіум, 2005. - 286 с.
5. Довженко О. Какова наша школа? (по результатам міжнародного порівняння) // Народное образование. - 2002. - №7. - С. 17-22.
6. Довідник гарантій соціального захисту інвалідів / Перелік пільг, передбачених для інвалідів. - К., 1999.
7. Закон України «Про загальну середню освіту» // Відомості Верховної Ради, 1999. - № 28. - С. 230-235.
8. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради, 1991, № 34, - С. 45-48.
9. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради, 1991. - № 2. - С. 252-258.
10. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради, 2001, № 30, С. 142-150.
11. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради, 2006, № 2-3, - С. 36-42.
12. Закон України «Про спеціальну освіту» (проект) // Міністерство освіти і науки України // www.mon.gov.ua
13. Збірник нормативних документів загальної середньої та дошкільної освіти. - Міністерство освіти і науки України. - К., 2002.
14. Колупаєва А. Інтегративні тенденції в освіті дітей з особливими потребами в Україні. http://canada-ukraine.org/ukr_Journal_VI.htm
15. Колупаєва А.А. Психолого-педагогічна підтримка дітей з

особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання в європейських країнах // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. - К.: Університет «Україна». - 2006. - С. 174-175.

16. Колупаєва А.А. Реформування спеціальної освіти у країнах пострадянського простору // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод, зб. Випуск 6. - К.: Науковий світ, 2005 - С. 33- 39.

17. Колупаєва А.А., Будяк Л.В. Впровадження інклюзивного навчання при проведенні реформування в Україні // Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі: Тези доповідей: X Міжнародна науково- практична конференція.

18. Конституція України. - К.: Преса України, 1997.

19. Л.М. Шипицина, К. Ван Рейсвейк. На встречу друг другу: пути интеграции. - СПб., 1998. С. 21.

20. Лупарт, Д., Веббер, Ч. (2002). Шкільна реформа в Канаді: перехід від роздільних систем освіти до інклюзивних шкіл. Exceptionality Education Canada, 12 (2), 7-52.

21. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у 21 столітті // Програма підтримки вироблення стратегії реформування освіти. Міжнародний Фонд «Відродження», Київ, 2001.

22. Права інвалідів в Україні: Зб.правових документів. - К.: Сфера, 1998. - 300 с.

23. Проект Положення про організацію інтегрованого навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх (дошкільних) навчальних закладах. - К. - 2002.

24. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, приняты Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994г. - К., 2000.

Семінарсько-практичне заняття 3.

Створення інклюзивного середовища, роль батьків у навчанні дітей з вадами розвитку, корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання

Опорні поняття: інтеграція, інклюзія, провідник змін, родина, функції сім'ї, психолого-педагогічна консультація; навчальна команда,

шкільна громада, мережа, корекція, компенсація, учні з порушеннями психофізичного розвитку, корекційно-розвивальна робота, навчальна команда.

Питання для усного опитування

1. Якою, на вашу думку, має бути інклюзивна школа?
2. Перерахуйте перешкоди, які заважають становленню інклюзивного середовища. Запропонуйте зміни, які допоможуть їх подолати.
3. Методичні вимоги до складання корекційних програм.
4. Обґрунтування вибору форми роботи, режиму проведення занять.
5. Вимоги до комплектування груп дітей з особливими потребами для проведення корекційної роботи.
6. Зміст і оформлення корекційної програми.
7. Документація, яка ведеться в ході реалізації корекційної програми.

Усне практичне завдання

1. Охарактеризуйте чинники, що перешкоджають ефективному впровадженню інклюзивної практики.
2. Завдяки яким процесам школи можуть стати більш інклюзивними?
3. З якими перешкодами може стикнутись учитель, впроваджуючи інклюзивну практику?
4. Поміркуйте, визначте та обговоріть роль батьків в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами.
5. Визначити основні вимоги до складання корекційних програм для дітей з особливими потребами в умовах інклюзії.

Усне практичне завдання

1. Скориставшись запропонованими матеріалами лекцій, поміркуйте та представте помічник-радник для:
  - вчителів;
  - батьків;
  - дітей-однолітків, що навчаються разом із дітьми з особливими потребами.

2. Обговоріть результати в групі; найкращі поради оформіть на аркушах- бланках. Під час практики Ви можете запропонувати свої помічники-радники школам, що працюють у системі інклюзивної освіти.

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Інтеграція	
інклюзія	
інклюзивна школа	
ефективна школа	
провідник змін	
сім'я	
психолого-педагогічна	
навчальна команда	
адвокатство батьків	
шкільна громада	
соціальна мережа	
Корекційно-розвивальна	
Навчальна команда	
Корекція	
Компенсація	

Вправи

1. Скористайтесь статтею Тіма Лормана «Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?» охарактеризуйте кожен зі «стовпів» у малих групах.

Після виконання завдання кожна група презентує свої тези. По завершенні - обговорення.

2. Обмін ролями».

Студентам пропонується змоделювати ситуації навчального процесу в класах, де навчаються учні з особливими потребами. Студенти обирають для себе ролі, які виконуватиме кожен із них (учні, учні з особливими потребами, педагоги, вчитель, батьки учнів з особливими потребами). Викладач дає проблемну ситуацію (наприклад, підготовка найближчого свята), а студенти моделюють її,

готуючись до свята. Після закінчення вправи студенти можуть поділитись досвідом, набутим під час виконання вправи.

Теми для дискусій

1. Роль батьків у спеціальній та інклюзивній освіті.
2. Оцінювання розвитку дитини батьками та фахівцями.
3. Інклюзія чи сегрегація - роздуми батьків.

Теми для доповідей та рефератів

1. Роль батьків у здобутті освіти дитини з особливими потребами.
2. Інклюзія - вибір сучасних батьків.
3. Ідеологічне підґрунтя спеціальної та інклюзивної освіти.
4. Міфи радянської дійсності - щасливе дитинство в інтернаті.
5. Діяльність батьківських громадських організацій в Україні та за кордоном.
6. Принципи побудови корекційного процесу та необхідність їх дотримання в навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії.
7. Модель взаємодії спеціалістів для залучення дитини з особливими потребами в загальноосвітній простір.
8. Роль координатора інклюзії у визначенні освітнього маршруту для дитини з особливими потребами та здійсненні корекційно-розвивальної роботи.
9. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти.
10. Інклюзивна школа - осередок громади.
11. Педагог інклюзивної школи: десять кроків до вдосконалення.
12. Як створити школу для учнів?

Список рекомендованої літератури та корисні ресурси

1. Бородулина С.Ю. Коррекционная педагогика: психолого-педагогическая коррекция отклонений в развитии и поведении школьников / Серия «Учебники, учебные пособия». - Ростов-на-Дону: «Феникс», 2004. - 352 с.

2. Выготский Л.С. Собрание сочинений в 6-ти томах. Т.5. Основы дефектологии / Под.ред. Т.А. Власовой. - М.: Педагогика, 1983. - 368 с.

3. Гонеев А.Д. и др. Основы коррекционной педагогики. - М.: Академия, 1999.

4. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод, зб.: Вип. 11. Т.1 К.:Наук. світ, 2009. - 308 с.

5. Елен Р. Даніелс, Кей Стаффорд. Залучення дітей з особливими потребами загальноосвітніх класів. - Львів: Товариство «Надія», 2000.
6. Инклюзивное образование. Выпуск 3. Организация деятельности координатора по инклюзии в образовательном учреждении. - М.: Центр «Школьная книга», 2010. - 80 с.
7. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. - К.: ФО-П Придатченко П.М., 2007.
8. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. — К.: Педагогічна думка, 2007.
9. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їхнього навчання. - К.: - 2010.
10. Колупаєва А.А. Інтегроване навчання: реалії, перспективи // Дефектологія. - 2001. - №3-С. 55-57.
11. Колупаєва А.А. Интегрированное обучение детей с особыми образовательными потребностями в Украине: поиски и перспективы // Интегративные тенденции современного специального образования. - М.: ЮНЕСКО, 2003.-С. 64-72.
12. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. - К.: «Самміт-Книга», 2009. - 272 с.: іл. - (Серія «Інклюзивна освіта»).
13. Колупаєва А.А. Інтегроване навчання - вимога часу // Кроки до демократичної освіти. - 2002. - № 2. - С. 19-27.
14. Колупаєва А.А. Кадрове забезпечення - вихідна успіху інтегрованого навчання // Кроки до демократичної освіти. - 2002. - № 3. - С. 8-16.
15. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітньому просторі // Актуальні проблеми виховання та навчання студентів із особливими потребами. - К., 2002. - С. 124-128.
16. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции. - Д.: Лебедь, 2000.
17. Мамайчук И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии. - СПб.: Речь, 2003.
18. Повалаяєва М.А. Корекційна педагогіка. Взаємодія спеціалістів. Колективна монографія. - Ростов-на-Дону: «Фенікс», 2002. - 352 с.
19. Синьов В.М. Корекція інтелектуальних вад в учнів допоміжної школи. // Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі. Хрестоматія. / за ред.С.П.Миронової - Кам'янець-Подільський, 2004. - с.51-61.
20. Синьов В.М., Коберник Г.М. Основи дефектології: Навч.

посібник. - К.: Вища шк., 1994. - 143с.

21. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник.- Луганськ: Альма-матер, 2003. - 436 с.

Семінарсько-практичне заняття 4.

Курикулум, індивідуальний навчальний план та його складові.

Опорні поняття: курикулум, навчальний план, навчальна програма, індивідуальний навчальний план, навчальна команда, індивідуальний навчальний план; чотири моделі здобуття освіти; основні компоненти індивідуального навчального плану; співпраця з батьками.

Питання для усного опитування

1. Курикулум та його складові
2. Адаптації та модифікації курикулуму.
3. Яким чином відбувається процес адаптації навчальних програм якщо в класі є учень із аутизмом, сенсорним порушенням тощо?
4. Як відбувається процес модифікації навчального плану, якщо мова йде, наприклад, про залучення дитини з ДЦП?
5. Чому необхідно використовувати індивідуальний навчальний план у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.
6. Назвіть основні складові індивідуального навчального плану.
7. Ким і коли здійснюється розробка індивідуального навчального плану.
8. З чого складається підготовка до підписання ІНП.
9. Визначте основні вимоги до написання ІНП.
10. В чому полягає співпраця з батьками при розробці ІНП.
11. Проаналізуйте основні компоненти індивідуального навчального плану.

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
навчальний план	
навчальна програма	
курикулум	

Адаптація	
модифікація	
Навчально-виховний процес	
Корекційно-реабілітаційна допомога	
Індивідуальний навчальний план	
Командна взаємодія	

Усне практичне завдання

1. Визначте особливості типових навчальних програм та можливості їх модифікації до потреб учня.

2. Поясніть яким чином спеціальні школи можуть трансформуватися у ресурсні центри, що займатимуться розробкою та реалізацією навчальних програм, роботою з батьками та виданням відповідних матеріалів.

3. Охарактеризуйте складові індивідуального навчального плану як основного документа, особливості його складання, етапи підготовки та вимоги до підписання.

4. Скориставшись запропонованими теоретичними матеріалами, обґрунтуйте необхідність використання індивідуального плану в роботі з дітьми з розумовою відсталістю та дитячим церебральним паралічем.

Вправа

1. Створіть асоціативні таблиці на тему: «Як забезпечити освітні послуги в умовах інклюзії». Студентам пропонується на основі теоретичних знань розробити таблиці.

Після виконання завдання - обговорити з групою в аудиторії.

2. «Підготовка до зустрічі щодо обговорення ІНП».

Студентам пропонується на основі теоретичних знань розробити план попередньої підготовки до обговорення і складання ІНП (які питання необхідно обговорити, яких фахівців і служби залучити, яку документацію зібрати, яку інформацію підготувати).

3. «Складання ІНП». (Форма проведення: ділова гра).

Студентам пропонується на основі теоретичних знань підготувати й провести рольову гру зі складання індивідуального

навчального плану із залученням членів команди (представники відділу освіти, директор школи, завуч, вчителі-предметники, психолог, дефектолог, медичні працівники, батьки, учні).

Після виконання завдання - обговорення з групою в аудиторії.

Теми для доповідей та рефератів

1. Особливості організації й управління інклюзивним навчальним закладом.
2. Проблема розроблення курикулуму в закордонних літературних джерелах.
3. «Case study» як приклад успішної практики.
4. Навчально-методичне забезпечення освіти дітей з особливими потребами.
5. Використання індивідуального плану в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.
6. Індивідуальний навчальний план як складова курикулуму.
7. Розробка індивідуального навчального плану.
8. Підготовка та вимоги до підписання ІНП.
9. Аналіз основних компонентів індивідуального навчального плану.

Список рекомендованої літератури

1. Виклик для України: розробка рамкових основ змісту загальної середньої освіти для 21-го століття // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 26-27 червня 2007 р. - К., 2007. - 239 с.
2. Діти з особливими потребами в початковій школі: поради батькам.: Книга 3,-К, 2006.
3. Інклюзивное образование. Выпуск 1. - М.: Центр «Школьная книга», 2010. -272 с.
4. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально- методичний посібник/ Кол. авторів: Колупаєва А.А., Софій Н.З., Найда Ю.М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І. - К.: 2007. - 128 с.
5. Колупаєва А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади.- К, 2007.
6. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. - К.: «Самміт-Книга», 2009. - 272 с.
7. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні

заклади: Монографія. - К.: Педагогічна думка, 2007. -457 с.

8. Луговський А., Сварник М., Падалка О. Реабілітаційний супровід навчання неповносправних дітей. - Л: Колесо, 2008. - С.49 - 60.

9. Методичні матеріали на допомогу вчителю-дефектологу / За ред. В.М. Ремажевської. - Львів: ЛОНМІО, 1997. - 96 с.

10. Путівник для батьків дітей з особливими потребами: Навчально-методичний посібник у 9 книгах / За заг. ред. Колупаєвої А.А. - К.: ТОВ ВПЦ «Літопис-ХХ» - 2010. - (Серія «Інклюзивна освіта»).

11. Софій Н., Кавун Ю. Посібник для батьків і педагогів з обстоювання та захисту прав дітей з особливими освітніми потребами та громадської діяльності, -К.,2006

12. Софій Н., Сварник М., Троханіс П. Права дітей з особливими освітніми потребами та рівний доступ до якісної освіти. - К.: Міжнародний фонд «Відродження», 2006. - 64 с.

13. Софій Н.З., Найда Ю.М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально- методичний посібник / Кол.:авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг.ред. Даниленко Л.І., - К.:2007. - 128 с.

14. Створення ресурсних центрів. Посібник для батьків дітей з особливими освітніми потребами - Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» - К.: ФО-П Придатченко П.М., 2007. - 216 с.

15. Формування позитивного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку: Навчально-методичний посібник. - К.: ФО-П Придатченко П.М., 2007.

Семінарсько-практичне заняття 5.

Оцінювання навчальних досягнень, особливості безбального оцінювання.

Опорні поняття: функції та види контролю; методи контролю; оцінювання, критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами, психологічна готовність до шкільного навчання; оцінювання навчальної діяльності без балів; контрольно-оціночна діяльність; технологія портфоліо, облікове портфоліо вчителя; портфоліо учня.

Усне практичне завдання

1. «Функції і види контролю»
  - визначте мету діагностичного контролю. Запропонуйте напрямки реалізації діагностичного контролю для дитини з

порушенням мовлення, яка починає навчатися в інклюзивному класі початкової школи;

- запропонуйте прийоми діагностичного контролю для школяра із затримкою психічного розвитку, який після спеціальної школи має продовжити навчання у 5 класі в умовах інклюзії;

- конкретизуйте сутність стимулюючо-мотиваційної функції контролю; обґрунтуйте її значущість для навчання учнів зі зниженим інтелектуальним розвитком (легка розумова відсталість);

- розкрийте зміст розвивально-виховної функції контролю. Поясніть, які сфери психічного розвитку дитини з особливим освітніми потребами вона охоплює.

2. «Види контролю»

- запропонуйте методи тематичного контролю, які найкраще застосовувати для дітей з особливими освітніми потребами (із затримкою психічного розвитку, з гіпердинамічним синдромом, з глибокими порушеннями зору).

- розкрийте сутність усної перевірки. Які особливості цього методу потрібно враховувати у навчанні дітей з тяжкими вадами мовлення?

3. «Оцінювання, критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.

Порівняйте компоненти навчальної діяльності, які оцінюються в учнів з особливими освітніми потребами (із затримкою психічного розвитку, з розумовою відсталістю, з глибокими порушеннями слуху); які характеристики цих компонентів пов'язані з особливостями психічного розвитку учнів зазначених категорій?

4. «Психологічна готовність до шкільного навчання»

- на основі літературних джерел визначте особливості психологічної

готовності до шкільного навчання школяра з дитячим церебральним паралічем, спрогнозуйте труднощі у навчанні до яких вони можуть призвести.

- спрогнозуйте труднощі у навчанні пов'язані з особливостями психологічної готовності до навчання дітей з тяжкими вадами мовлення; розробіть напрямки їх усунення.

5. «Оцінювання навчальної діяльності без балів»

- запропонуйте прийоми безбального оцінювання для першокласника зі зниженим інтелектом;

- розробіть прийоми оцінювання які, з одного боку, дають можливість зафіксувати індивідуальне досягнення кожної дитини, а з

іншого – не провокують учителя порівнювати успіхи дітей між собою.

6. «Контрольно-оціночна діяльність»

Проаналізуйте складові самоконтролю. Визначте можливі труднощі оперування складовими самоконтролю і запропонуйте шляхи їх усунення: у дітей із затримкою психічного розвитку; у дітей з дитячим церебральним паралічем.

Для оцінювання власної діяльності учнем (за допомогою оцінних лінійок) розробіть критерії оцінювання розв'язання складеної задачі з математики; для вправи з рідної мови, які можете запропонувати учню.

7. «Технологія портфоліо, облікове портфоліо вчителя»

– Одним із розділів облікового портфоліо вчителя може бути розділ: «Досягнення учня в навчанні», запропонуйте сторінки цього розділу та продукти навчальної діяльності, які вчитель може добирати до них.

– Визначте продукти діяльності учня, які можна добирати до розділу вчительського облікового портфоліо «Соціальна компетентність учня».

8. Портфоліо учня

– Визначте роль асистента вчителя у процесі збирання матеріалів для портфоліо молодшого школяра.

Окресліть цілі добирання портфоліо учнями з особливими освітніми потребами основної школи. Запропонуйте розділи портфоліо учня з особливими освітніми потребами основної школи

Питання для усного опитування

1. В чому сутність інтелектуальної готовності до шкільного навчання?

2. Визначте психологічний зміст соціальної готовності до шкільного навчання.

3. Розкрийте зміст особистісної готовності до шкільного навчання.

4. Розкрийте сутність технології портфоліо.

5. Назвіть типи портфоліо, які застосовують у школі.

6. Назвіть вимоги до укладання портфоліо.

7. Які завдання розв'язує впровадження облікового портфоліо вчителя в інклюзивному класі?

8. Для чого укладається учнівський портфоліо?

9. Яка роль батьків в укладанні учнівського портфоліо?

10. Конкретизуйте завдання вчителя й асистента вчителя при укладанні портфоліо учня.

Теми для доповідей та рефератів

1. Психолого-педагогічні особливості критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з тяжкими вадами мовлення.

2. Психолого-педагогічні особливості критеріїв оцінювання навчальних

3. досягнень учнів з тяжкими вадами зору.

4. Оцінювання в навчальному процесі (зарубіжний досвід).

5. Психолого-педагогічна сутність оцінки у навчанні дитини з особливими освітніми потребами.

6. Психологічний зміст мотиваційно-вольової готовності до шкільного навчання.

7. Технологія портфоліо. Аналіз зарубіжного досвіду.

Список рекомендованої літератури

1. Амонашвили Ш.А. Обучение, оценка, отметка. - М.: Знание, 1980.

2. Амонашвили Ш.А. Психолого-дидактические особенности оценки как компонента учебной деятельности. // Вопр. психологии - 1975. -№ 4. С. 77-85.

3. Вавіна Л., Засенко В., Колупаєва А., Сак Т., Софій Н., Таранченко О. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка. - 2004. - 152 с.

4. Єременко І.Г. Готовність учнів допоміжної школи до навчання. - К., 1997.

5. Липкина А.И. Педагогическая оценка и её влияние на формирования личности неуспевающего школьника. // Психологические проблемы неуспеваемости школьников. / Под ред. Н.А.Менчинской. М.: Педагогика., 1971-С. 20-56.

6. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте. - М.: Просвещение, 1983.

7. Мартиненко І.В. Формування мотиваційно-вольової готовності дітей шестирічного віку із загальним недорозвиненням мовлення до шкільного навчання. - Дис. канд. психол. наук: 19.00.08. - К., 2007.

8. Новикова Т.Г., Пинская М.А., Прутченков А.С., Федотова Е.Е. Портфоліо в профільному обучении (Анализ зарубежного опыта) /Профильная школа, 2005. - №5 С. 46-48.

9. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. - К.: Генеза, 1999. - 368 с.

10. Сак Т.В. Індивідуальний навчальний план учня з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі. //Дефектологія. № 3., 2010, С.12-16.

11. Сак Т.В. Контроль й оцінювання соціальної компетентності учнів з особливостями психофізичного розвитку в інклюзивному класі. // Дефектологія № 4, 2010. - С. 3-6.

12. Сак Т.В. Оцінювання навчальних досягнень учнів 1-2 класів в інклюзивному середовищі. //Дефектологія № 2., 2010, С.3-6.

13. Сак Т.В. Технологія портфоліо в інклюзивному класі // Дефектологія № 4, 2009, С.6-10.

14. Симановский А.Э. Безотметочное обучение: возможности и пути реализации. // Начальная школа плюс До и После. - 2003. - №6.

Семінарсько-практичне заняття 6.

Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів

Опорні поняття: аналіз навчальної програми, аналіз зразків роботи, спостереження та інтерв'ю, тестування, диференційоване викладання, диференціація змісту, процесу та продукту (результату); оцінювання для навчання, адаптація, модифікація.

Питання для усного опитування

1. Назвіть структурні компоненти навчальної програми загальноосвітньої школи.
2. У чому різниця між програмами загальноосвітньої школи і програмами спеціальної загальноосвітньої школи?
3. Назвіть зразки робіт, які можна застосовувати з метою діагностики навчальної діяльності школяра.
4. Зразки яких робіт можуть слугувати для вивчення психічної сфери дитини?
5. Яка мета спостереження як інструментарію оцінювання?
6. Які завдання вирішує спостереження на уроці?
7. Яку інформацію про учня під час перевірки знань може дати спостереження?
8. Які завдання у навчанні учнів з особливими освітніми потребами вирішує інтерв'ю?

9. Які сфери діяльності учнів може охоплювати інтерв'ю?
10. Назвіть вимоги до розроблення й проведення інтерв'ю.
11. У чому суть процедури стандартизації?
12. Як використовують результати тестів, зорієнтованих на норму?
13. Як розробляють тести, орієнтовані на стандарти?
14. Які труднощі стоять перед розробниками тестів, орієнтованих на стандарти?
15. Як в організації навчання дитини з особливими освітніми потребами допомагають результати оцінювання на основі навчальної програми?
16. Яка роль вчителя у диференційованому викладанні?
17. Які переваги диференційованого викладання для учнів з порушеннями психофізичного розвитку та школярів з типовим розвитком?

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Диференційоване викладання	
Оцінювання для навчання	
Адаптація	
Модифікація	

Вправа.

1. Три групи мають охарактеризувати особливості диференціації змісту, процесу та продукту (кінцевого результату) навчання. Після виконання завдання кожна група презентує свої тези. По завершенні - обговорення.

2. Працюючи в парах, перевірте розуміння особливостей використання акомодаций та модифікацій під час планування уроку (матеріали, ресурси, форми, методи викладання, рівні завдань, оцінки тощо).

Усне практичне завдання

1. «Аналіз навчальної програми»

Запропонуйте механізми складання індивідуального навчального плану на основі програми загальноосвітньої масової школи.

Запропонуйте механізми складання індивідуального навчального плану на основі програми спеціальної загальноосвітньої школи.

2. «Аналіз зразків роботи»

- Зробіть аналіз сторінки зошита з математики учня 1 класу з дитячим церебральним паралічем. Які особливості Ви помітили? Запропонуйте можливі шляхи усунення виявлених недоліків.

3. «Спостереження й інтерв'ю»

- запропонуйте план спостереження за учнем з ознаками розгальмованості на уроці математики;
  - запропонуйте план спостереження за соматично ослабленою дитиною на уроці української мови;
  - розробіть структуру інтерв'ю для учня другого класу, який не встигає з рідної мови;
  - розробіть структуру інтерв'ю для молодшого підлітка (5 клас) у якого проблеми з поведінкою.
4. Розкрийте сутність диференційованого викладання та охарактеризуйте основні фактори, що забезпечують таку практику.
  5. Розкрийте сутність процесу оцінювання для планування диференційованого викладання.
  6. Як використовується оцінювання для визначення різноманітних навчальних потреб учнів?
  7. Як організувати диференційоване викладання, спираючись на результати оцінювання для навчання?

Теми для доповідей та рефератів

1. Психолого-педагогічний зміст корекційно-розвивальної складової в індивідуальному навчальному плані дитини з особливими освітніми потребами.
2. Тести інтелекту і використання їх показників у педагогічному процесі (зарубіжний досвід).
3. Психолого-педагогічна оцінка продуктів діяльності дітей з особливими освітніми потребами.
4. Технологія інтерв'ю: рамки психологічного та педагогічного застосування.
5. Диференційоване викладання в класі, де навчаються діти з різним рівнем здібностей.
6. Оцінювання як процес для подальшого диференційованого викладання з урахуванням потреб всіх учнів.

Список рекомендованої літератури

1. Ефремова Н.Ф. Тестовый контроль в образовании: учебное пособие. М.: Логос, 2007.
2. Клайн П. Введение в психометрическое программирование: Справочное руководство по конструированию тестов. - Киев: ПАН Лтд, 1994.
3. Михалевская Г.И. Основы профессиональной педагогической грамотности.-СПб.: Изд-во «ЭГО», 2001.
4. Подласый И.П. Диагностика и экспертиза педагогических проектов. Киев, 1998.
5. Сак Т.В. Тестування у спеціальній школі: доцільність, шляхи реалізації. Корекційна педагогіка. Вісник Української асоціації корекційних педагогів. - 2009.-№ 4.
6. Сак Т.В. Індивідуальний навчальний план учня з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі // Дефектологія, № 3., 2010, С.3-8.Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. - М.: Народное образование, 1998.
7. Програми для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із затримкою психічного розвитку), Частина 1. Київ, «Неопалима купина», 2006.
8. Програми для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із затримкою психічного розвитку), Частина 2. Київ, «Неопалима купина», 2006.
10. Програми загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі складними порушеннями розвитку (зі зниженим слухом з розумовою відсталістю). Українська мова, математика, Я і Україна, образотворче мистецтво. 1-4 класи. К.: «Інкунабула». - 2007. Ч. 1. - 240 с.
11. Програми загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі складними порушеннями розвитку (зі зниженим слухом з розумовою відсталістю). Предметно-практичне навчання. Основи здоров'я. Фізична культура. 1-4 класи. К.: «Інкунабула». - 2007. Ч. 2. - 264 с.
12. Програми для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей. К.: «Неопалима купина». - 2006. - Ч. 1. - 336 с.
13. Програми для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для дітей сліпих та зі зниженим зором. К.: «Неопалима купина». - 2006. - Ч. 2. - 288 с.

Семінарсько-практичне заняття 7.

Поширені адаптації відповідно до індивідуальних потреб учнів.

Опорні поняття: диференційований урок, адаптація, індивідуальні потреби, планування, труднощі.

Питання для усного опитування

1. Труднощі під час читання.
2. Труднощі під час письма.
3. Труднощі концентрації уваги.
4. Труднощі запам'ятовування.
5. Проблеми моторики.
6. Етапи планування диференційованого уроку.

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Диференційований урок	
Індивідуальні потреби	
Адаптація	
Планування	
Труднощі	

Вправа.

1. Три групи мають охарактеризувати труднощі, які виникають у дітей. Після виконання завдання кожна група презентує свої тези. По завершенні - обговорення.

2. Працюючи в парах, перевірте розуміння методів і прийомів викладання.

Теми для доповідей та рефератів

1. Використання різнорівневих завдань у інклюзивному класі..
2. Особливості диференційованого уроку в інклюзивному класі..

Список рекомендованої літератури

1. Ефремова Н.Ф. Тестовый контроль в образовании: учебное пособие. М.: Логос, 2007.
2. Клайн П. Введение в психометрическое программирование:

Справочное руководство по конструированию тестов. - Киев: ПАН Лтд, 1994.

3. Михалевская Г.И. Основы профессиональной педагогической грамотности.-СПб.: Изд-во «ЭГО», 2001.

4. Подласый И.П. Диагностика и экспертиза педагогических проектов. Киев, 1998.

5. Сак Т.В. Тестування у спеціальній школі: доцільність, шляхи реалізації. Корекційна педагогіка. Вісник Української асоціації корекційних педагогів. - 2009.-№ 4.

6. Сак Т.В. Індивідуальний навчальний план учня з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі // Дефектологія, № 3., 2010, С.3-

7. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. -М.: Народное образование, 1998.

8. Програми для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із затримкою психічного розвитку), Частина 1. Київ, «Неопалима купина», 2006.

9. Програми для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів інтенсивної педагогічної корекції (для дітей із затримкою психічного розвитку), Частина 2. Київ, «Неопалима купина», 2006.

10. Програми загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі складними порушеннями розвитку (зі зниженим слухом з розумовою відсталістю). Українська мова, математика, Я і Україна, образотворче мистецтво. 1-4 класи. К.: «Інкунабула». - 2007. Ч. 1. - 240 с.

11. Програми загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі складними порушеннями розвитку (зі зниженим слухом з розумовою відсталістю). Предметно-практичне навчання. Основи здоров'я. Фізична культура. 1-4 класи. К.: «Інкунабула». - 2007. Ч. 2. - 264 с.

12. Програми для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей. К.: «Неопалима купина». - 2006. - Ч. 1. - 336 с.

13. Програми для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для дітей сліпих та зі зниженим зором. К.: «Неопалима купина». - 2006. - Ч. 2. - 288 с.

Семінарсько-практичне заняття 8.

Навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Опорні поняття: опорно-руховий апарат, дитячий церебральний параліч, координовані рухи, гіперкінези, тремор, синкінезії

Питання для усного опитування

1. Труднощі під час навчання.
2. Оцінювання результатів письма.
3. Розвиток загальної моторики.
4. Проблеми дрібної моторики моторики.

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Опорно-руховий апарат	
Дитячий церебральний параліч	
Координовані рухи	
Гіперкінези	
Тремор	
Синкінезії	

Практична вправа

1. Підготуйте заходи, які б сприяли набуттю дітьми з ДЦП комунікативних умінь:

- 1 група: дидактичні ігри для активізації мовлення.
- 2 група: рольові ігри для набуття комунікативних умінь.
- 3 група: соціально-психологічний тренінг.

Тести

Список рекомендованої літератури

1. Бадалян Л. О. Детские церебральные параличи / Л. О. Бадалян, Л. Т. Журба, О. В. Тимонина. -К., 1988. - 177 с.
2. Бадалян Л. О. Невропатология / Л. О. Бадалян. - М. : Академия, 2000. - 325 с.
3. Ипполитова М. В. Воспитание детей с церебральными параличами в семье / М. В. Ипполитова, Р. Д. Бабенкова, Е. М. Мастюкова. -М., 1993. - 128 с.

4. Липа В. А. Основы коррекционной педагогики : учебное пособие / В. А. Липа. - Донецк : Лебідь, 2002. - 327 с.
5. Лянной Ю. О. Інвалідний спорт : навчально-методичний посібник для студентів / Ю. О. Лянной. - Суми : СумДПУ, 2000. - 208 с.
6. Лянной Ю. О. Основы физической реабилитации. Курс лекцій / Ю. О. Лянной. - Суми: Редакционно-издательский отдел СумГПУ им. А. С. Макаренко, 2004. - 472 с.
7. Мастюкова Е. М. Физическое воспитание детей с церебральным параличом / Е. М. Мастюкова. - М., 1991. - 158 с.
8. Особенности психофизического развития специальных школ для детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата / под ред. Т. А. Власовой. -М., 1985. - 182 с.
9. Физическая реабилитация : учебник для академий и институтов физической культуры / под ред. С. Н. Попова. - Ростов н/Д : Феникс, 1999. - 608 с.
10. Частные методики адаптивной физической культуры : учебное пособие / под ред. Л. В. Шапковой. - М. : Советский спорт, 2004. - 464 с.

Семінарсько-практичне заняття 9.

Навчання дітей з порушенням зору.

Опорні поняття: зір, порушення зору, сліпі, слабозорі.

Питання для усного опитування

1. Охарактеризуйте дітей з порушенням зору.
2. Які особливості психічного розвитку дітей з порушенням зору?
3. Охарактеризуйте особливості мислення дитини із порушенням зором?
4. У чому полягають особливості роботи вчителя загальноосвітньої школи із дітьми з проблемами зору?

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Зір	

Порушення зору	
Сліпі	
Слабозорі	

Практична вправа

Робота в групах:

1. Дібрати вправи для:

в) перевірки зору.

2. Скласти поради вчителям для роботи з дітьми з:

в) порушенням зору.

2. Скласти поради батькам для роботи з дітьми з:

в) порушенням зору.

Список рекомендованої літератури

1. Колишкін О.В. Корекційна освіта Вступ до спеціальності: навчальний посібник/ О.В. Колишкін. – Суми: Університетська книга, 2017. – 392 с.
2. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Наук. світ, 2010. – 196 с.
3. Основи корекційної педагогіки: навчальний посібник/ С.П. Миронова, О.В. Гаврилов, М.П. Матвеева; за заг. ред. С.П. Миронової. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2010. – 264 с.
4. Основы логопедии: учебн. пос. для студ. пед. инст. / Под ред. Т.Б. Филичевой, Н.А. Чевелева, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223 с.
5. Шеремет М. К. Логопедія: підручник / М.К. Шеремет, В.В. Тарасун, С.Ю. Конопляста / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім „Слово”, 2010. – 376 с.

Семінарсько-практичне заняття 10.

Навчання дітей з порушенням слуху.

Опорні поняття: слух, порушення слуху, глухі, слабочуючі, ранньооглухлі, пізньооглухлі

Питання для усного опитуванняху

1. Охарактеризуйте дітей з порушенням слуху.
2. Які особливості психічного розвитку дітей з порушенням слуху?
3. Охарактеризуйте особливості мовлення дитини із порушеним слухом?
4. У чому полягають особливості роботи вчителя загальноосвітньої школи із дітьми з проблемами слуху?

Картка для аудиторної самостійної роботи

Основні поняття	Зміст
Слух	
Порушення слуху	
Глухі	
Слабочуючі	
Ранньооглухлі	
Пізньооглухлі	

Практична вправа. Робота в групах:

1. Дібрати вправи для:

в) перевірки слуху

2. Скласти поради вчителям для роботи з дітьми з:

в) порушенням слуху.

2. Скласти поради батькам для роботи з дітьми з:

в) порушенням слуху.

Список рекомендованої літератури

1. Колишкін О.В. Корекційна освіта Вступ до спеціальності: навчальний посібник/ О.В. Колишкін. – Суми: Університетська книга, 2017. – 392 с.
2. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Наук. світ, 2010. – 196 с.

3. Основи корекційної педагогіки: навчальний посібник/ С.П. Миронова, О.В. Гаврилов, М.П. Матвеева; за заг. ред. С.П. Миронової. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2010. – 264 с.
4. Основы логопедии: учебн. пос. для студ. пед. инст. / Под ред. Т.Б. Филичевой, Н.А. Чевелева, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223 с.
5. Шеремет М. К. Логопедія: підручник / М.К. Шеремет, В.В. Тарасун, С.Ю. Конопляста / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім „Слово”, 2010. – 376 с.

Завдання для самостійної роботи студентів

Підготовка кваліфікованого спеціаліста у системі вищої освіти постійно вдосконалюється і трансформується під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників. Значна роль у цьому процесі належить самостійній роботі студентів. Вона відповідно до нових державних освітніх стандартів має становити не менш 50% часу, передбаченого для виконання основної освітньої програми. Базуючись на класичних та інноваційних підходах до навчально-пізнавальної діяльності студентів, технологія самостійної роботи з дисципліни «Основи корекційної педагогіки (дефектологія)» інтенсифікується, здійснюється процес її оптимізації з урахуванням економічних і соціальних змін в Україні, вимог Державних законодавчих та нормативних документів, які передбачають спрямованість вищої освіти України на європейську інтеграцію.

Враховуючи названі чинники при розробці методичних матеріалів щодо забезпечення самостійної роботи студентів ми переконались:

1) у сучасних умовах організація самостійної роботи студентів щодо проблем самоосвіти і самовдосконалення освітянських умінь та навичок у вищій школі спеціальних і споріднених навчальних курсів дозволяє не тільки поглибити та інтенсифікувати процес пізнання студентами явищ педагогічної дійсності, а й гуманістично спрямувати його за змістом, технологічними компонентами та структурними елементами;

2) самостійна робота студентів не тільки вдосконалюється, але й змінюється за структурно-організаційною технологією, згідно з інноваційними тенденціями в системі вищої освіти України та Програмою дій щодо реалізації положень Болонської декларації;

3) педагогічний процес самовдосконалення фахівця у ВНЗ передбачає не тільки визначення проблем організаційної технології самостійної роботи студентів, а й формування у них умінь, навичок її оптимізації та інтенсифікації.

Мета методичного забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «**Основи інклюзивної освіти та виховання**» – допомога майбутньому фахівцю оволодіти механізмами технології самостійної роботи за програмою курсу, визначити її особливості, актуалізувати процес самовдосконалення як загальних, так і професійно значущих особистісних педагогічних здібностей та умінь.

Завдання – надати методичну допомогу студентам у процесі їх самостійної роботи над проблемами: формування системи теоретичних знань та практичних умінь про цілісність, історію, етапи становлення систем освіти, виховання, аксіологічної, культурологічної складової історико-педагогічного процесу; ознайомлення студентів із джерелами української та зарубіжної історико-педагогічної історіографії, з принципами і методикою їх критичного аналізу та використання у науковій, навчальній і виховній роботі; з'ясування і усвідомлення того, що як глобальні проблеми освіти, так і часткові, конкретні питання педагогіки, принципи, методи, технології залежні від загальної концепції освіти, тобто співвідносяться у своїй ґенезі з філософськими проблемами; забезпечення належного світоглядного і професійного рівня майбутнього вчителя; формування умінь і навичок самооцінки педагогічних предметів і явищ як загальних, так і професійно спрямованих; особистісної педагогічної майстерності, педагогічної техніки, комунікативних здібностей, умінь і навичок індивідуального і колективного спілкування в процесі життєдіяльності; самопізнання основних проблем організації та методики педагогічної діагностики навколишньої дійсності і майбутньої професійної діяльності.

Самостійна робота студентів здійснюється за кількома типами:

1. Самостійна робота з теоретичним матеріалом дає змогу повторити питання, засвоєні на лекціях, дізнатися про додаткові питання, поглибити засвоєння теоретичного матеріалу, підготуватися до практичних занять; самостійне позааудиторне письмове виконання ряду завдань для засвоєння навчального матеріалу на рівні «відтворення» і «розуміння».

2. Самостійна робота з підготовки до практичних занять закріпленню її результатів має за мету формування і розвиток

практичних умінь, підготовку до практичних занять, самостійне позааудиторне практичне виконання низки завдань для засвоєння навчального матеріалу на рівні «застосування» і «створення».

Виконання самостійних робіт також можливе в індивідуальних, групових формах, у вигляді окремих завдань до кожної теми або комплексних самостійних робіт з кількох тем.

№ п/п	Назва теми	К-сть год.	Завдання для СРС	Форма звітності
1.	Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи	3	1. Зазначте відмінності між термінами: «аномальні діти» та «діти з особливими освітніми потребами». 2. Перерахуйте основні ознаки сегрегативного та інклюзивного навчання.	конспект
2.	Тема 2. Інклюзія - стратегія міжнародного законодавства. Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти.	3	1. Визначте основні напрями співробітництва педагогічного персоналу, фахівців, громадських та благодійних організацій з батьками. 2. Чому саме батьки повинні мати визначальне право у виборі освітніх послуг для своєї дитини, контролювати, стежити за процесом навчання, брати в ньому участь?	конспект
3.	Тема 3. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі	3	1. Проаналізуйте та поясніть на прикладі основні функції інклюзивно-ресурсного центру.	конспект

4	<p>Тема 4.</p> <p>Інклюзивне середовище. Співпраця фахівців для забезпечення успішної інклюзії.</p>	4	<p>1. Дайте відповідь на такі запитання стосовно інклюзивної практики у навчальному закладі, який ви добре знаєте.</p> <p>Чи всі діти з порушеннями розвитку навчаються у школах поблизу своєї домівки, до яких би вони ходили в разі відсутності порушень?</p> <p>Чи всі діти з порушеннями розвитку беруть участь у заходах школи?</p> <p>Чи отримують діти з порушеннями розвитку підтримку, яка їм потрібна для успіху (приспособлення навчання, допоміжні комунікаційні пристрої, допомога дорослих і однолітків)?</p> <p>Чи проводиться навчання персоналу, волонтерів, сімей і представників громади щодо питань, пов'язаних з інклюзією та її найкращими зразками?</p> <p>Чи користуються учні з порушеннями розвитку тими самими місцями і послугами, що й інші учні (наприклад, громадський транспорт, кафе та ін.)?</p> <p>Чи отримують педагоги та персонал підтримку,</p>	конспект
---	---	---	--	----------

			<p>необхідну для результативного навчання і/або залучення всіх дітей до заходів чи уроків (консультації й співпраця з професіоналами)?</p> <p>Чи є в організації або школі бачення ініціативи тощо, яка активно сприяє інклюзії?</p> <p>Відповіді допоможуть вам скласти план для виправлення ситуації.</p> <p>2. Розгляньте запропоновані ситуації. Чи вважаєте ви, що досвідчений учитель та початківець у цих ситуаціях зіткнуться з різними проблемами? Перелічіть проблеми, які, на вашу думку, можуть виникнути перед ними:</p> <p>До школи зарахували нового учня з порушенням слуху.</p> <p>Спеціальний педагог запропонував попрацювати з групою учнів, у котрих спостерігаються труднощі в навчанні.</p>	
5	Тема 5. Батьки та інклюзія. Співробітництво - основа роботи з батьками	3	<p>Роль батьків у здобутті освіти дитини з особливими потребами.</p> <p>Діяльність батьківських громадських організацій в Україні та за кордоном.</p>	конспект

6	Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання	3	Модель взаємодії спеціалістів для залучення дитини з особливими потребами в загальноосвітній простір.	конспект
7	Тема 7. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Модифікація й адаптація курикулуму		Складіть таблицю документів, що регламентують забезпечення навчального процесу; проаналізуйте можливість їх адаптації до дитини з особливостями психофізичного розвитку.	
8	Тема 8. Індивідуальний навчальний план та його складові. Складання індивідуального навчального плану	4	Розробка індивідуального навчального плану.	конспект
9	Тема 9. Сутність і завдання оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Критерії оцінювання навчальних досягнень	3	Опишіть психолого-педагогічні умови застосування критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.	конспект
10	Тема 10. Особливості безбального оцінювання навчальних	4	1. Опишіть особливості психологічної готовності до шкільного навчання дитини зі зниженим інтелектом	конспект

	<p>досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Оцінювання за допомогою портфоліо</p>		<p>(розумова відсталість). Для вчителя розробіть психолого-педагогічні рекомендації щодо їх усунення.</p> <p>а. Розробіть поради вчителю: «Під час безбального оцінювання уникайте »</p> <p>2. Розробіть поради для самооцінювання у навчальній діяльності учня.</p> <p>3. Розробіть розділи облікового портфоліо вчителя початкової школи інклюзивного класу.</p> <p>4. Розробіть розділи портфоліо для учня початкової школи.</p> <p>5. Розробіть сценарій батьківських зборів щодо організації роботи з укладання портфоліо учнів початкової школи.</p>	
	<p>Тема 11. Інструментарій оцінювання. Оцінювання на основі кінцевих результатів. Тестування в умовах інклюзії</p>	3	<p>1. Опишіть власні міркування</p> <p>2. розроблення індивідуального навчального плану програми загальноосвітньої масової школи та програми спеціальної загальноосвітньої школи.</p> <p>3. Визначте сфери діяльності учнів з особливими освітніми потребами, які може</p>	конспект

			<p>охоплювати інтерв'ю.</p> <p>4. Запропонуйте структуру інтерв'ю для визначення довгострокових і короткострокових цілей індивідуального навчального плану молодшого школяра з порушенням опорно-рухового апарату.</p> <p>5. Розробіть «Тести» успішності на основі навчальної програми з математики для учнів 1 класу (розділ «Дочислова математика»).</p>	
	<p>Тема 12. Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів. Диференціація змісту, процесу, кінцевих результатів. Адаптації та модифікації. Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання.</p>	4	<p>1. Підготуйте конспект уроку з диференційованим викладанням та оцінюванням, використовуючи ваш практичний досвід.</p> <p>2. Опишіть практику диференційованого викладання (зі свого досвіду). Які зміни відбудуться: а) на рівні змісту; б) на рівні процесу; в) на рівні продукту (результату) навчання однієї дитини?</p>	конспект
	<p>Тема 13. Поширені адаптації відповідно до індивідуальних потреб учнів.</p>	3	<p>Розробіть інформацію для батьків про індивідуальні особливості учнів з різними вадами розвитку.</p>	конспект
	<p>Тема 14. Навчання дітей</p>	4	<p>Розробіть конспект виховного заходу про</p>	конспект

	порушеннями опорно-рухового апарату		здоров'я з елементами змагання втраховуючи те, що в класі навчаються діти із порушенням опорно-рухового апарату	
	Тема 15. Навчання дітей з порушенням зору.	4	Розробіть конспект уроку образотворчого мистецтва втраховуючи те, що в класі навчаються діти із порушенням опорно-рухового апарату	конспект
	Тема 16. Навчання дітей з порушеннями слуху.	4	Розробіть конспект уроку читання втраховуючи те, що в класі навчаються діти із порушенням опорно-рухового апарату	конспект

Індивідуальні завдання

Аналіз нормативно-правової бази щодо питань інклюзивної освіти.

Організація роботи інклюзивно-ресурсних центрів.

Методи навчання

Під час лекційних занять застосовуються:

- традиційний усний виклад змісту теми;
- слайдова презентація.

На семінарських заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- ситуаційні завдання;
- побудова логічних схем;
- роздатковий матеріал.

На практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних дослідних завдань;
- ситуаційні завдання;
- побудова логічних схем;

- проведення досліджень;
- побудова методик досліджень;
- роздатковий матеріал.

В якості МЕТОДІВ самостійного опрацювання теоретичного матеріалу за конспектами, дидактичними текстами, навчальною літературою та іншими інформаційними джерелами пропонуються:

- конспектування;
- реферування рекомендованої літератури;
- формулювання висновків і підсумків;
- відповіді на запитання і самостійне формулювання запитань до навчальної теми;
- наведення прикладів, описування ситуацій;
- аналіз і розв'язання ситуацій, задач;
- узагальнення, конкретизація, інтерпретація теоретичного матеріалу тощо.

Самостійна робота з підготовки до практичних занять закріпленню її може бути організована такими методами:

- аналіз і розв'язання ситуацій;
- вправи;
- спостереження;
- складання групового проекту, презентації, порад, рекомендацій.

Форми контролю

1. *Поточний контроль* знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне опитування на семінарських і практичних заняттях;
- 2) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 3) виконання індивідуальних завдань.

Формами контролю **самостійного опрацювання теоретичного матеріалу** за конспектами, дидактичними текстами, навчальною літературою та іншими інформаційними джерелами є:

- 1) реферати, доповіді, творчі завдання;

2) тести та запитання для самоконтролю.

3. **Підсумковий семестровий контроль** (VII семестр) у формі усного диференційованого заліку.

Питання для самоконтролю

Теоретичні питання

1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою.
2. Понятійно-термінологічні визначення інклюзивної освіти («інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби»).
3. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти.
4. Соціальна модель порушень.
5. Медична модель порушень.
6. Основні принципи інклюзивної освіти.
7. Українське освітнє законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти.
8. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти.
9. Саламанкська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО.
10. Освітні закони України.
11. Сучасна освітня нормативно-правова база.
12. Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна й горизонтальна структура; спеціальні дошкільні та загальноосвітні шкільні заклади, навчально-реабілітаційні та оздоровчі багатопрофільні центри і т. ін.).
13. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти
14. Співпраця фахівців для забезпечення успішної інклюзії.
15. Створення інклюзивного середовища.
16. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти.
17. Характеристика ефективної співпраці фахівців.
18. Спільне дослідження як метод реалізації змін.
19. Педагогічна рефлексія та спільне обговорення.
20. Співробітництво - основа роботи з батьками.
21. Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в соціокультурне середовище.
22. Батьки як члени навчальних команд.
23. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини.
24. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи.
25. Корекційно-розвивальна робота та її значення у процесі

навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку.

26. Принципи організації корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному класі.

27. Корекційно-розвивальна складова у навчальному процесі.

28. Основні державні нормативно-правові документи, які забезпечують навчальний процес.

29. Сутність курикулуму, його складові та його значення в навчальному процесі дитини з особливими освітніми потребами.

30. Особливості діяльності навчальної команди інклюзивної школи в розробці та реалізації курикулуму й необхідність співпраці фахівців

31. Індивідуальний навчальний план та його складові.

32. Складання індивідуального навчального плану.

33. Індивідуальний навчальний план як складова курикулуму.

34. Необхідність використання індивідуального плану у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

35. Сутність і завдання оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.

36. Критерії оцінювання навчальних досягнень.

37. Контроль, перевірка й оцінка результатів навчання - невід'ємні елементи навчально-виховного процесу.

38. Функції контролю.

39. Об'єкти, види, методи контролю.

40. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами

41. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.

42. Оцінювання за допомогою портфоліо.

43. Проблема готовності до шкільного навчання дитини з особливими освітніми потребами.

44. Оцінювання навчальної діяльності без балів.

45. Формування контрольної-оціночної діяльності молодшого школяра з особливими освітніми потребами. Портфоліо - технологія якісного оцінювання навчальних досягнень

46. Інструментарій оцінювання.

47. Оцінювання на основі кінцевих результатів.

48. Тестування в умовах інклюзії.

49. Аналіз навчальної програми.

50. Аналіз зразків роботи.

51. Спостереження й інтерв'ю.

52. Тестування.

53. Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів.

54. Диференціація змісту, процесу, кінцевих результатів.

55. Адаптації та модифікації.

56. Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання.

57. Адаптації та модифікації.

58. Поширені адаптації відповідно до індивідуальних потреб учнів.

59. Труднощі під час читання.

60. Труднощі під час письма.

61. Труднощі концентрації уваги.

62. Труднощі запам'ятовування.

63. Проблеми моторики.

64. Етапи планування диференційованого уроку.

65. Навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

66. Відомості про дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Труднощі під час навчання у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

67. Навчання дітей з порушенням зору.

68. Специфіка зорового порушення.

69. Особливості організації роботи з вадами зору.

70. Навчання дітей з порушення слуху.

71. Особливості мовленнєвого розвитку дітей з порушенням слуху. Специфіка роботи з учнями, які мають порушення слуху.

Практичні питання

Розробити поради для вчителів, у яких в класі діти з:

- порушенням зору;
- порушенням слуху;
- порушенням мовлення.

Скласти фрагмент уроку для :

- дітей з порушенням слуху;
- дітей з порушенням зору;
- дітей з порушенням мовлення;
- дітей з порушеннями опорно-рухового апарату

Розподіл балів, які отримують студенти

Розподіл балів, які отримують студенти за результатами вивчення дисципліни, здійснюється відповідно до Положення про організацію навчального процесу в умовах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання проводиться відповідно до графіка навчального процесу, де зазначено типи і терміни контролю.

Для обліку і реєстрації показників успішності використовується рейтингова відомість успішності студентів.

Кожний змістовний модуль включає бал оцінки поточної роботи студента на семінарських, практичних, лабораторних і лекційних заняттях, а також бал за самостійну роботу студента. Виконання тестових завдань здійснюється наприкінці вивчення змістового модуля за допомогою роздрукованих завдань. Оцінювання тестів проводиться за пласкою методикою з приведенням підсумку до встановленої в рейтинговій шкалі балів.

Індивідуальні завдання студентів за заданою тематикою, обговорюються та захищаються під час практично-семінарських занять.

Підготувавшись до практичного заняття студент може отримати від 1 до 15 балів. Самостійна робота студента, залежно від рівня виконання, може бути оцінена від 1 до 5 балів. Додатково бали, студент може отримати підготувавши доповідь з проблемного питання або ІНДЗ до 10-ти балів.

По закінченню VII семестру студенти отримують семестрову оцінку за результатами поточних оцінок. В кінці семестру студенти складають диференційований залік.

Студент вважається таким, що успішно засвоїв навчальну дисципліну, якщо він набрав за результатами поточного і підсумкового семестрового контролю у формі диференційованого заліку не менше 60 балів за шкалою ЄКТС (отримав оцінку «задовільно» за національною шкалою).

За залік студент може отримати не більше 25 % від набраної кількості балів за семестр.

При згоді студента, до відомості обліку успішності може бути проставлена залікова оцінка на підставі поточного рейтингового балу.

Студент може підвищувати оцінку «задовільно» або «добре», яку він отримав за* результатами поточного контролю, складанням заліку.

Приклад розподілу максимальної кількості балів, які отримують студенти (для заліку)

Поточне опитування																Сума
Змістовий модуль № 1		Змістовий модуль № 2										Змістовий модуль № 3				
П1	П2	П3			П4		П5		П6		П7	П8	П9	П10		
7	7	7			7		7		7		7	7	7	7		
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	Т11	Т12	Т13	Т14	Т15	Т16	
7	3	4	2	3	2	3	4	3	4	3	4	7	7	7	7	70

Поточне опитування																Сума	
Змістовий модуль № 1		Змістовий модуль № 2										Змістовий модуль № 3					
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	Т11	Т12	Т13	Т14	Т15	Т16		
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2		1

Примітка * Тема включає усне або письмове опитування – до 5 балів та виконання самостійної роботи до 3 балів.

Також студент може отримати додатковий бал за ІНДЗ до 10 балів.

Т1, Т2 ... Т12 – теми змістових модулів.

П1, П2... – теми практичних занять.

Система рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переводу до національної (чотирибальної) та європейської (ECTS) шкал представлені в таблиці.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення

1. Конспекти лекцій.
2. Методичні рекомендації до проведення семінарських занять.
3. Методичні рекомендації до організації самостійної роботи студента.
4. Комплект контролю (тестові завдання).
5. Навчальні посібники, підручники.

Рекомендована література

Базова

1. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л. І., – К.: 2007. – 128 с.

2. Коберник Г.М. Введение в специальность Дефектология / Г.М. Коберник, Синьов В.М. – К.: Вища школа, 1984. – 143 с.
3. Колишкін О.В. Вступ до спеціальності Дефектологія: навчальний посібник/ О.В. Колишкін. – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2006. – 288 с.
4. Колишкін О.В. Корекційна освіта Вступ до спеціальності: навчальний посібник/ О.В. Колишкін. – Суми: Університетська книга, 2017. – 392 с.
5. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Наук. світ, 2010. – 196 с.
6. Лапшин В.А. Основы дефектологии / В.А. Лапшин, Б.П. Пузанов. – М.: Просвещение, 1990. – 143 с.
7. Липа В.А. Основы коррекционной педагогики: учебное пособие / В.А. Липа. – Донецк: Лебідь, 2002. – 327 с.
8. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: монографія / С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007. – 304 с.
9. Основи корекційної педагогіки: навчальний посібник/ С.П. Миронова, О.В. Гаврилов, М.П. Матвеева; за заг. ред. С.П. Миронової. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2010. – 264 с.
10. Синьов В.М. Основы дефектологии: навч. посібник для студ. пед. ін-тів / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. – К.: Вища школа, 1994. – 143 с.
11. Український дефектологічний словник /Л.В. Вавіна, А.М. Висоцька, В.В. Засенко та ін.; За ред. В.І. Бондаря. – К: Милосердя України, 2001. – 211 с.

Допоміжна

1. Акатов Л.И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: учебн. пособие для студ. высш. учебн. заведений / Л.И. Акатов. – М.:ВЛАДОС, 2003. – 368 с.

2. Аксенова Л.И. Социальная педагогика в специальном образовании: учебн. пособие для студ. сред. пед. учебн. заведений / Л.И. Аксенова. – М.: Академия, 2001. – 192 с.
3. Бадалян Л.О. Невропатология / Л.О. Бадалян. – М.: Академия, 2000. – 325 с
4. Бондар В.І. Стан спеціальної освіти та динаміка її змін / В.І. Бондар / Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник /Ред. кол. Н. Софій, І. Єрмаков та ін. – К.: Контекст, 2000. – С. 336.
5. Боскис Р.М. Учителю о детях с нарушениями слуха: книга для учителя / Р.М. Боскис. – 2-е изд., испр. – М.: Просвещение, 1988. – 125 с
6. Діти з затримкою психічного розвитку та їх навчання: навчальний посібник для педагогів і шкільних психологів / Т.Д. Ляшенко, Н.А. Бастун, Т.В.Сак. – К.:ІЗМН, 1997. – 128 с.
7. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К., 2004. – 152 с.
8. Дети с задержкой психического развития / Под ред. Т.А. Власовой, В.И. Лубовского, Н.А. Ципиной. – М, 1984. – 155 с.
9. Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании. Хрестоматия / Сост. Н.Д. Соколова – М., 2001. – 427 с.
10. Закон України „Про освіту осіб, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (спеціальну освіту)”. – Постанова Верховної Ради України від 04.02.2009 р. за № 919-VI.
11. Засенко В.В. До концепції стандартів освіти осіб з вадами слуху / В.В. Засенко // Дефектологія. – 2000. – № 4. – С. 2-4.
12. Исаев Д.Н. Умственная отсталость у детей и подростков / Д.Н. Исаев. – СПб., 2003. – 342 с.
13. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: монографія / А.А. Колупаєва. – К.: Педагогічна думка, 2007 р. – 458 с.

14. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А.А. Колупаєва. – К. : Самміт-Книга, 2009. – 272 с.
15. Концепція державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами. – Рішення колегії АПН України від 23.06.99. – № 7/5-7.
16. Концепція розвитку інклюзивної освіти. – Затверджена наказом МОН України № 912 від 01.10.2010.
17. Кузьмина В.К. Дети с расстройствами поведения / В.К. Кузьмина. – К.: Радянська школа, 1981. – 148 с.
18. Логопедия: учебн. для студ. деф. фак. пед. вузов / Под. ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. – М.: Владос, 1998. – 680 с.
19. Лянной Ю.О. Основы физической реабилитации. Курс лекцій / Ю.О. Лянной. – Сумы: Редакционно-издательский отдел СумДГУ им. А.С. Макаренка, 2004. – 472 с.
20. Максимова Н.Ю., Милютина Е.Л. Основы детской патопсихологии / Н.Ю. Максимова, Е.Л. Милютина. – Киев, 1999. – 357 с.
21. Мастюкова Е.М. Ребёнок с отклонениями в развитии / Е.М. Мастюкова. – М.: Просвещение, 1992. – 95 с.
22. Мещеряков А.И. Слепоглухонемые дети / А.И. Мещеряков – М, 1974. – 327 с.
23. Обучение детей с ЗПР: пособие для учителя / Под ред. В.И. Лубовского. – Смоленск, 1994. – 228 с.
24. Основы логопедии: учебн. пос. для студ. пед. инст. / Под ред. Т.Б. Филичевой, Н.А. Чевелева, Г.В. Чиркина. – М.: Просвещение, 1989. – 223 с.
25. Основы теории и практики логопедии / Под ред. Р.Е. Левиной. – М.: Просвещение, 1968. – 357 с.
26. Особенности психофизического развития специальных школ для детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата / Под ред. Т.А. Власовой. – М., 1985. – 182 с.

27. Петрова В.Г. Кто они, дети с отклонениями в развитии? / В.Г. Петрова, И.В. Белякова. – М.: Флинта, 2000. – 104 с.
28. Петрова В.Г. Психология умственно отсталых школьников / В.Г. Петрова, И.В. Белякова. – М.: Изд. центр „Академия”, 2002. – 160 с.
29. Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.2004 № 569/38.
30. Сак Т. Індивідуальний навчальний план учня з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі / Т. Сак, Р. Процюк // Дефектологія. – 2010. – № 3. – С. 12-16.
31. Соколянский И.А. Обучение слепоглухонемых детей / И.А. Соколянский // Дефектология. – 1989. – № 2. – С. 17-20.
32. Соколянский И.А. Обучение слепоглухонемых детей // Дефектология. – 1989. – № 2.
33. Социальная работа с семьёй ребёнка с ограниченными возможностями / Под ред. Н.Ф. Дементьевой. – М.: Академкнига, 1996 – 185 с.
34. Соціальна реабілітація осіб з обмеженими можливостями / За заг. ред. С.В. Толстоухової. – К.: УДЦССМ, 2000. – 172 с.
35. Специальная педагогика / Под ред. Н.М. Назаровой. – М., 2003. – 352 с.
36. Стадненко Н.М. Нариси з олігофренопсихології / Н.М. Стадненко, М.П. Матвеева. – Кам'янець-Подільський, 2002. – 200 с.
37. Сурдопедагогика: учеб. пособие для студ. дефектол. фак. пед. ин-тов / Л.В. Андреева, К.А. Волков, Т.А. Григорьева и др.; Под ред. М.И. Никитиной. – М.: Просвещение, 1989. – 384 с.
38. Теория социальной работы / Под ред. Е. И. Холостовой. – М., 1977. – 325 с.
39. Технології соціально педагогічної роботи: навчальний посібник / За заг. ред. проф. А. Й. Капської. – К., 2000. – 372 с.

40. Физическая реабилитация: учебник для академий и институтов физической культуры / Под ред. С.Н. Попова. – Ростов н/Д: изд-во „Феникс”, 1999. – 608 с.
41. Шеремет М. К. Логопедія: підручник / М.К. Шеремет, В.В. Тарасун, С.Ю. Конопляста / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім „Слово”, 2010. – 376 с.
42. Ярмаченко М.Д. Основні віхи становлення і розвитку дефектологічної науки в Україні //Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин. – К.: Освіта, 1994. – С. 3-12.
43. <http://www.canada-ukraine.org/>
44. <http://www.krok.org.ua/>
45. <http://www.mon.gov.ua/>

Інформаційні ресурси

Літературні джерела з досліджуваної проблеми (монографії, збірники наукових праць, матеріали конференцій, підручники, посібники), кандидатські та докторські дисертації, а також їх автореферати, нормативні документи і матеріали, організаційно-розпорядчі документи Міністерства освіти і науки, публікації у періодичних виданнях, Інтернет-ресурси.

Робоча програма навчальної дисципліни «ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА»

для студентів галузі знань 01 Освіта/педагогіка

спеціальність 014 Середня освіта

Розробники:

Яланська С.П., доктор психологічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»;

Атаманчук Н.М., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Найменування показників	Характеристика
Галузь знань	01 Освіта/педагогіка
Вид дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Курс	бакалавр – 2 курс
Тривалість	1 семестр
Кількість модулів	1
Кількість кредитів	3
Загальний обсяг годин, у тому числі:	90
Аудиторні	36
Самостійна робота	54
Форма контролю	Залік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сьогодні, відповідно до Закону про інклюзивну освіту діти з особливими освітніми потребами можуть навчатися у звичайних школах. Така практика у світі вже активно застосовується, адже це дозволяє дітям з особливими освітніми проблемами розвиватися у звичайному соціумі і гарантує забезпечення психолого-педагогічною та корекційно-розвитковою допомогою. У зв'язку з цим заклади вищої освіти України мають забезпечувати підготовку висококваліфікованих фахівців здатних до ефективної професійної діяльності в умовах інклюзії.

Професійна компетентність фахівця в інклюзивному освітньому середовищі є інтегрованим особистісним утворенням на засадах інклюзивних знань, спеціальних інклюзивних компетентностей, професійних і особистісно значущих якостей, оволодіння здоров'язберезувальними і корекційно-розвивальними технологіями. Ефективність та успішність інклюзивної освіти детермінується готовністю висококваліфікованих фахівців до роботи в нових професійних умовах.

Навчальну програму розроблено на основі програми курсу «Основи інклюзивної освіти» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста, магістра педагогічного спрямування: укладач А.А. Колупаєва, доктор педагогічних наук, професор, рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/11-1912 від 13.02.12), програми навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта» (розробник Порошенко М.А.).

Структура програми навчальної дисципліни:

Змістовий модуль 1. Психологія інклюзивної освіти

Тема 1-3. Особливості психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Поняття «діти з особливими освітніми потребами». Особливості психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Діти, які мають труднощі у навчанні. Діти із затримкою психічного розвитку. Діти із порушенням зору. Діти із порушенням слуху. Діти із порушенням опорно-рухового апарату. Діти із гіперактивністю та дефіцитом уваги. Діти з раннім дитячим аутизмом. Психічний інфантилізм. Діти з мінімальною мозковою дисфункцією (ММД).

Тема 4-5. Підготовка фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору України.

Специфіка кадрового забезпечення в освітньому інклюзивному середовищі. Міждисциплінарна команда спеціалістів. Асистент учителя в інклюзивному освітньому просторі: зміст, специфіка, основні завдання, функції. Принципи та основні етапи тьюторської діяльності в інклюзивному класі. Особливості тьюторського супроводу. Модель та особливості професійної діяльності педагога в умовах інклюзивного освітнього простору. Спеціальна професійна компетентність педагога. Фасилітація як професійно-важлива якість у роботі педагога з дітьми з особливими освітніми потребами.

Тема 6-7. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивної освіти.

Зміст, особливості та принципи організації корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному класі. Технології корекційної роботи з дітьми з особливими можливостями здоров'я. Особливості корекції дезадаптованості батьків, які виховують дитину з особливими освітніми потребами.

Тема 8-9. Педагогічна співпраця з шкільним психологом, соціальним педагогом, медичним працівником та іншими фахівцями.

Важливість співпраці педагога з різними фахівцями в умовах інклюзивного навчання. Педагогічна співпраця з шкільним психологом. Педагогічна співпраця з соціальним педагогом. Педагогічна співпраця з дефектологом. Педагогічна співпраця з логопедом. Співпраця педагога з асистентом учителя.

Тема 10. Сучасні інноваційні освітні технології в інклюзивній освіті.

Зміст поняття освітньої технології в інклюзивній освіті: психолого-педагогічний аспект. Типологія технологій інклюзивного навчання. Арт-терапія як ефективна технологія соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Тема 11. Партнерство між родиною і школою як необхідна умова успішної інклюзії.

Практики співпраці педагогів і родин дітей з особливими освітніми потребами. Реалізація індивідуального підходу в роботі з батьками. Психолого-педагогічні умови та принципи успішної взаємодії педагогів з родинами.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЕКТС – 3	Вибіркова	
	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	Семестр	
	4	–
Кількість змістових модулів – 1	Лекції	
	20 год.	–
	Практичні заняття	
	16 год.	–
	Лабораторні заняття	
	–	–
	Самостійна робота	
	54 год.	–
Мова навчання	Вид підсумкового контролю: залік	
	Українська	

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни: ознайомити студентів з теоретико-методологічними основами психодидактики інклюзивної освіти; сприяти формуванню професійного світогляду та ефективної діяльності в процесі реалізації на практиці програм інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: філософія, психологія, педагогіка, соціологія та ін.

Завдання навчальної дисципліни: формування спеціальних знань, що визначають загальні теоретичні положення щодо основ інклюзивної освіти; сформуванню уявлення про загальні тенденції розвитку інклюзивної освіти у світі та в Україні; виробити навички

командної роботи при навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами; забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами; виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток компетентностей:

- **загальні:** здатність оцінки сучасних наукових досліджень, генерування нових ідей під час вирішення дослідницьких і практичних завдань; здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; здатність до самоменеджменту, планування і розв'язування задач власного професійного і особистісного зростання; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність бути критичним і самокритичним; здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

- **фахові:** здатність вільно та осмислено використовувати термінологічний апарат основ психодидактики інклюзивної освіти; здатність дотримуватись морально-етичних норм у професійній діяльності, поважати гідність дитини;

здатність використовувати теоретичні знання у практичній професійно-педагогічній діяльності; здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Очікувані результати навчання з дисципліни: використовувати знання та термінологію основ інклюзивної освіти на базовому рівні; здійснювати соціальну взаємодію на принципах толерантності; враховувати загальні, специфічні (при різних типах порушень) закономірності психічного та психофізіологічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами; проектувати і здійснювати педагогічно-корекційну роботу з дітьми з особливими освітніми потребами; оперувати основними засобами, формами, методами і прийомами інклюзивної освіти; аналізувати сучасні вітчизняні та зарубіжні технології навчання дітей із особливими освітніми потребами; володіти технологіями налагодження педагогічної співпраці з батьками учнів із особливими освітніми потребами, шкільним психологом, соціальним педагогом, медичним працівником та іншими фахівцями.

Методи навчання

Методи за характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: проблемного навчання (проблемного викладення матеріалу, створення проблемних ситуацій; групового вирішення проблемних задач);

частково-пошуковий (евристичних запитань); дослідницький (есе, наукові доповіді).

Методичні прийоми як компоненти методів: вербальні (бесіда, пояснення); ілюстративно-демонстраційні (ілюстрування, демонстрування); прикладні (практичні завдання); інтерактивні (мозковий штурм).

Методи за формою організації навчання: лекції (проблемна лекція); практичні заняття; самостійна робота студентів (поза аудиторна, науково-дослідна робота студентів).

Методи оцінювання: усний контроль (усний індивідуальний, усний фронтальний) письмовий контроль (письмовий фронтальний); тестовий контроль; метод самоконтролю.

Програма навчальної дисципліни з навчально-методичним наповненням

Змістовий модуль 1. ПСИХОЛОГІЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Лекція 1-2. Особливості психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами (4 год.)

Поняття «діти з особливими освітніми потребами». Особливості психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Діти, які мають труднощі у навчанні. Діти із затримкою психічного розвитку. Діти із порушенням зору. Діти із порушенням слуху. Діти із порушенням опорно-рухового апарату. Діти із гіперактивністю та дефіцитом уваги. Діти з раннім дитячим аутизмом. Психічний інфантилізм. Діти з мінімальною мозковою дисфункцією (ММД).

Практичне заняття 1-2. Особливості психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами (4 год)

1. Поняття «діти з особливими освітніми потребами».

2. Особливості психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами (діти, які мають труднощі у навчанні; діти із затримкою психічного розвитку; діти із порушенням зору, слуху; діти із порушенням опорно-рухового апарату; діти із гіперактивністю та дефіцитом уваги; діти з раннім дитячим аутизмом; психічний інфантилізм; діти з мінімальною мозковою дисфункцією (ММД)).

3. Позитиви й негативи стихійного інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір.

Практичні завдання:

Підготувати доповідь на тему:

1. Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей в Україні та в розвинених країнах світу.

2. Огляд сучасних українських та міжнародних досліджень у галузі освіти дітей з особливими освітніми потребами.

3. Можливості реалізації інклюзивної освіти щодо дітей із порушеннями психічного розвитку.

Скласти бібліографію до теми:

Психолого-педагогічні джерела з проблеми психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Підготувати словник понять за темою.

Перегляд біографічного фільму режисера Міка Джексона «Темпл Грандін» (2010, США) про дівчину з аутизмом, котра успішно соціалізувалась у суспільстві і стала відомою вченою в галузі сільськогосподарської промисловості та ін.

Охарактеризувати актуальність проблеми налагодження гуманних, партнерських стосунків між учнями в інклюзивному класі.

Список рекомендованої літератури:

1. Атаманчук Н. М. Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку із синдромом гіперактивності / Н. М. Атаманчук // Психологічний часопис: збірник наукових праць / за ред. С.Д. Максименка. – № 1 (11). – Вип. 11. – Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, 2018. – С.9-25.

2. Атаманчук Н. М. Інклюзивне навчання дітей з особливими потребами / Н. М. Атаманчук // Фізична реабілітація та здоров'язберезувальні технології: реалії і перспективи : матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 24 листопада 2016 р. [гол. ред. Л. М. Рибалко]. – Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2016. – С.24-25.

3. Атаманчук Н. М. Психологічна готовність дітей з особливими потребами до школи в умовах інклюзивної освіти / Н. М. Атаманчук //

Наука і освіта. – Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2014. – №6/СХХІІІ. – С.11-16.

4. Будник О.Б. Інклюзивна освіта : посібник /О. Б. Будник. – Івано-Франківськ, 2015. – 152 с. С.25-30

5. Діти з затримкою психічного розвитку : характеристика, особливості психологічного супроводу : метод. реком. [для методистів із психологічної служби, практичних психологів дошкільних навчальних закладів] / [Укл. : Л.О.Кондратенко]. – Суми : РВВ КЗ Сумський ОІППО, 2015. – 56 с.

6. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – С.33-56.

7. Савчук Л.О. «Особлива» дитина в навчанні / За мат. наук.-мет. пос. «Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання» / Колупаєва А.А., Савчук Л.О. – Рівне: РОІППО. – 2010. – 44с.

8. Софій Н.З., Найда Ю.М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти / Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. : за заг.ред. Даниленко Л.І. – К., 2007. – 128 с.

Лекція 3-4. Підготовка фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору України (4 год.).

Специфіка кадрового забезпечення в освітньому інклюзивному середовищі. Міждисциплінарна команда спеціалістів. Асистент учителя в інклюзивному освітньому просторі: зміст, специфіка, основні завдання, функції. Принципи та основні етапи тьюторської діяльності в інклюзивному класі. Особливості тьюторського супроводу. Модель та особливості професійної діяльності педагога в умовах інклюзивного освітнього простору. Спеціальна професійна компетентність педагога. Фасилітація як професійно-важлива якість у роботі педагога з дітьми з особливими освітніми потребами.

Практичне заняття 3. Підготовка фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору України (2 год.)

1. Охарактеризуйте специфіку кадрового забезпечення в освітньому інклюзивному середовищі. Визначте завдання міждисциплінарної команди спеціалістів.
2. Прокоментуйте зміст, специфіку, основні завдання та функції асистента вчителя в інклюзивному класі.
3. Назвіть і охарактеризуйте принципи та основні етапи тьюторської діяльності в інклюзивному класі. Визначте особливості тьюторського супроводу.
4. Проаналізуйте модель та особливості професійної діяльності педагога в умовах інклюзивного освітнього простору. Спеціальна професійна компетентність педагога.
5. Визначте особливості фасилітації як професійно-важливої якості у роботі педагога з дітьми з особливими освітніми потребами.

Практичні завдання

1. Складіть рекомендації щодо командного принципу як важливої умови реалізації моделі інклюзивної освіти.
2. Складіть глосарій за темою (не менше 10 визначень).

Список рекомендованої літератури

1. Гордійчук О. Є., Гафткович В. А. Професійна компетентність педагога інклюзивного класу як показник ефективності навчання дітей з особливими потребами / SWorld – 17-29 March 2015 URL: <http://www.sworld.education/index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/march-2015>
2. Інклюзивна освіта. Посібник для батьків / Уклад. Анна Креста, Джоана Блейз, Ольга Красюкова-Еннз. URL: <http://education-inclusive.com/wp-content/docs/2013/01/posibnyk-dlya-batkiv.pdf>
3. Кальченко Л. В. Місце соціального педагога в інклюзивній освіті України / Л. В. Кальченко // Збірка матеріалів міжн. науково-практичної конференції «Індивідуальний супровід дітей з особливими потребами: роль НРЦ у процесі інклюзивної освіти», м. Львів, 29–30 вересня 2016 року. – Львів : Тріада плюс, 2016. – С. 85 – 90.
4. Карпенкова И. В. Тьютор в инклюзивной школе: сопровождение ребёнка с особенностями развития. Из опыта работы / И. В. Карпенкова – 2-ое издание, переработанное и дополненное. –

М.: АНО «Наш Солнечный Мир», 2017. – 116 с. URL: <https://publications.hse.ru/mirror/pubs/share//direct/211147791>

5. Педагогика и психология инклюзивного образования: учебное пособие / Д.З. Ахметова, З.Г. Нигматов, Т.А. Челнокова, Г.В. Юсупова и др. – Казань: Изд-во: «Познание» Института экономики, управления и права, 2013. – 255 с.

6. Попова Е.В. Педагогика и психология инклюзивного образования: учебно-практическое пособие / Е.В. Попова. – Челябинск: Изд-во Юж.-Урал. гос. гуман.-пед. ун-та, 2016. – 149 с.

7. Халитов Р. Г. Особенности психосоциального диссонанса коммуникативно-волевых компонентов психіки в половозрастных группах : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Казань, 2012. 25 с.

8. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки : підручник / З. М. Шевців – К. :«Центр учбової літератури», 2016. – 248 с.

Лекція 5-6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивної освіти (4 год.).

Зміст, особливості та принципи організації корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному класі. Технології корекційної роботи з дітьми з особливими можливостями здоров'я. Особливості корекції дезадаптованості батьків, які виховують дитину з особливими освітніми потребами.

Практичне заняття 4. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивної освіти (2 год.)

1. Визначте зміст та особливості організації корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному класі.
2. Прокоментуйте принципи корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному класі.
3. Проаналізуйте умови ефективності корекційної роботи в інклюзивному класі
4. Дайте характеристику технологій корекційної роботи з дітьми з особливими можливостями здоров'я.
5. Розкрийте особливості корекції дезадаптованості батьків, які виховують дитину з особливими освітніми потребами.

Практичні завдання

1. Складіть орієнтовний тематичний план корекційно-розвивальної програми з дітьми з ЗПР.
2. Перегляньте мультфільм «Тамара» і прокоментуйте труднощі з якими стикаються батьки дитини з вадами слуху.

Список рекомендованої літератури

1. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: О. В. Гаврилов Навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 308 с.
2. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник / Марія Швед. – Львів: Український католицький університет, 2015. – 360 с.
3. Педагогика и психология инклюзивного образования: учебное пособие / Д.З. Ахметова, З.Г. Нигматов, Т.А. Челнокова, Г.В. Юсупова и др. – Казань: Изд-во «Познание» Института экономики, управления и права, 2013. – 255 с.
4. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій : посіб. / Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Луценко І. В. та ін. ; за ред. А. Г. Обухівської. – К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. – 247 с.
5. «Учебное Пособие по Аутизму» (Для педиатров, родителей и всех специалистов, работающих в этой области). Русская Версия издана при поддержке Украинской Медицинской Миссии Корп, 2013.

Лекція 7-8. Педагогічна співпраця з шкільним психологом, соціальним педагогом, медичним працівником та іншими фахівцями (4 год).

Важливість співпраці педагога з різними фахівцями в умовах інклюзивного навчання. Педагогічна співпраця з шкільним психологом. Педагогічна співпраця з соціальним педагогом. Педагогічна співпраця з дефектологом. Педагогічна співпраця з логопедом. Співпраця педагога з асистентом учителя.

Практичне заняття 5. Педагогічна співпраця з шкільним психологом, соціальним педагогом, медичним працівником та іншими фахівцями (2 год.)

1. Охарактеризуйте поняття «професійне співробітництво міждисциплінарної команди спеціалістів в інклюзивному середовищі».
2. Охарактеризуйте напрями міждисциплінарного супроводу дітей з особливими потребами в загальноосвітньому закладі з інклюзивною формою навчання.
3. Охарактеризуйте педагогічну співпрацю з шкільним психологом.
4. Охарактеризуйте педагогічну співпрацю з соціальним педагогом.
5. Охарактеризуйте педагогічну співпрацю з медичним працівником.
6. Охарактеризуйте особливості роботи вчителя-логопеда та вчителя дефектолога в навчальних закладах з інклюзивною формою навчання.

Практичні завдання

1. Підготуйте презентацію на тему: «Шкільний психолог у структурі діяльності міждисциплінарної команди навчального закладу з інклюзивною формою навчання».
2. Напишіть доповідь на тему «Логопед інклюзивного закладу: десять кроків до вдосконалення».

Список рекомендованої літератури

1. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: [наук.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Вид. група «АТОПОЛ», 2011. – С. 7-43.
2. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 6-21.
3. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві; перек. з англ. – К.: - СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.

Допоміжні довідкові матеріали, інформаційні джерела

1. Бондар В.І. Освіта дітей з особливостями психофізичного розвитку в Європі, Росії та Україні: порівняльний аналіз В.І. Бондар, В.М. Синьов, В.В. Тищенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2012. – С. 15-22.

2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / А. А. Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – С. 5-141.

Лекція 9. Сучасні інноваційні освітні технології в інклюзивній освіті (2 год.).

Зміст поняття освітньої технології в інклюзивній освіті: психолого-педагогічний аспект. Типологія технологій інклюзивного навчання. Арт-терапія як ефективна технологія соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Практичне заняття 6. Сучасні інноваційні освітні технології в інклюзивній освіті (2 год.)

1. Поясніть зміст поняття освітньої технології в інклюзивній освіті.
2. Проаналізуйте науковий, формально-описовий та процесуально-дієвий аспекти технологій інклюзивної освіти.
3. Розкрийте психологічні особливості технологізації інклюзивного середовища.
4. Охарактеризуйте типологію технологій інклюзивного навчання.
5. Поясніть роль психологічних технологій для адаптації дітей з особливими освітніми потребами у масовій школі.
6. Проаналізуйте арт-терапію як ефективну технологію соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.
7. Назвіть види та техніки арт-терапії, які можуть бути використані в інклюзивному середовищі.

Практичні завдання:

1. Підготувати проблемну педагогічну ситуацію в умовах інклюзивного середовища, запропонуйте її для розв'язання колезі по парті.

2. Підготувати психолого-педагогічний кейс освітніх технологій інклюзивного навчання (запропонувати 5 технологій).

Список рекомендованої літератури

1. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 6-21.

2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практич. посіб. / Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві; перек. з англ. – К.: - СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.

3. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально – методичний посібник / Кол.: авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І., - К.:2007.- 128 с.

Допоміжні довідкові матеріали, інформаційні джерела

1. Бондар В.І. Освіта дітей з особливостями психофізичного розвитку в Європі, Росії та Україні: порівняльний аналіз В.І. Бондар, В.М. Синьов, В.В. Тищенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2012. – С. 15-22.

2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / А. А. Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – С. 5-141.

Лекція 10. Партнерство між родиною і школою як необхідна умова успішної інклюзії (2 год).

Практики співпраці педагогів і родин дітей з особливими освітніми потребами. Реалізація індивідуального підходу в роботі з батьками. Психолого-педагогічні умови та принципи успішної взаємодії педагогів з родинами.

Практичне заняття №7-8. Партнерство між родиною і школою як необхідна умова успішної інклюзії (4 год.)

1. Розкрийте особливості реалізації індивідуального підходу в роботі з батьками.

2. Визначте основні психолого-педагогічні умови успішної взаємодії педагогів з родинами.

3. Назвіть основні принципи, що сприяють успішній взаємодії вчителів з батьками.

4. Розкрийте роль батьків у навчальній команді.

5. Перелічіть основні функції сім'ї.

Практичні завдання

I. Усне практичне завдання.

1. Поміркуйте, визначте та обговоріть роль батьків в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами.

2. Скориставшись запропонованими матеріалами лекцій, поміркуйте та представте помічник-радник для: вчителів; батьків; дітей-однолітків, що навчаються разом із дітьми з особливими потребами.

2. Обговоріть результати в групі; найкращі поради оформіть на аркушах-бланках. Під час практики Ви можете запропонувати свої помічники-радники школам, що працюють у системі інклюзивної освіти.

II. Навчальна вправа. 1. Заповніть «батьківський записник» та обговоріть результати, розподіливши ролі: батька та педагога.

БАТЬКІВСЬКИЙ ЗАПИСНИК

1. Моя дитина має успіхи в таких сферах:

2. Ознаки, що вказують на ожливі труднощі в навчанні та потребу більшої підтримки: _____

3. Інформація, яку я можу надати стосовно потреб моєї дитини в навчанні: _____

4. Зразки запитань, які можна обговорити з учителями дитини:

5. Які успіхи моєї дитини у школі в цьому році?

6. Чи є у вас якісь особливі зауваження щодо її навчання або поведінки?

7. Як школа визначає дітей, котрі можуть мати особливі потреби в навчанні?

8. Як я можу взяти участь в оцінці навчальних потреб моєї дитини?

III. До класу, в якому Ви викладаєте, привели дитину з особливими освітніми потребами. Розробіть план першої зустрічі з батьками. Доведіть на прикладі, що батьки дитини з особливими потребами можуть бути адвокатами своєї дитини.

Список рекомендованої літератури

1. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб.] / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. – С. 6-21.

2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практич. посіб. / Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві; перек. з англ. – К.: - СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.

3. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально – методичний посібник / Кол.: авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І., - К.:2007.- 128 с.

Допоміжні довідкові матеріали, інформаційні джерела

1. Бондар В.І. Освіта дітей з особливостями психофізичного розвитку в Європі, Росії та Україні: порівняльний аналіз В.І. Бондар, В.М. Синьов, В.В. Тищенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2012. – С. 15-22.

2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / А. А. Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – С. 5-141.

Структура навчальної дисципліни

Модуль №	Назва та зміст теми	Розподіл часу за видами занять (год.)		
		Л	ПЗ	СРС
1	Тема 1-2. Особливості психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами	6	4	6
	Тема 3-4. Підготовка фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору України	4	2	6
	Тема 5-6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивної освіти	2	2	6
	Тема 7-8. Педагогічна співпраця з шкільним психологом, соціальним педагогом, медичним працівником та іншими фахівцями	4	2	6
	Тема 9. Сучасні інноваційні освітні технології в інклюзивній освіті	2	2	6
	Тема 10. Партнерство між родиною і школою як необхідна умова успішної інклюзії	2	4	4
	ІНДЗ	-	-	20
Усього год.		20	16	54

Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль є засобом визначення ступеня сприйняття і засвоєння навчального матеріалу. Головне завдання поточного контролю: допомогти студентам організувати свою роботу, навчитися самостійно та відповідально опанувати предмет.

Поточний контроль на лекції – це вибіркове усне опитування за раніше викладеним матеріалом. Поточний контроль на семінарських заняттях проводиться наступними методами:

- вибіркове усне опитування на початку занять;
- фронтальна перевірка виконання домашніх завдань;
- робота біля дошки;
- оцінка активності студента під час занять.

Модульний контроль здійснюється у вигляді тестової письмової перевірки знань студентів.

Підсумковий контроль передбачає обрахування балів, отриманих студентом з усіх видів робіт протягом семестру. На основі цього студент отримує загальну оцінку з навчальної дисципліни.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточний, модульний контроль та самостійна робота							Сума	
Змістовий модуль №1								100
T1-2	T 3-4	T 5-6	T 7-8	T9	T10	ІНДЗ	МКР	
10	10	10	10	10	10	20	20	

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема1-2. Особливості психічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами	8
2.	Тема 3-4. Підготовка фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору України	6
3.	Тема 5-6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивної освіти	6
4.	Тема 7-8. Педагогічна співпраця з шкільним	6

	психологом, соціальним педагогом, медичним працівником та іншими фахівцями	
5	Тема 9. Сучасні інноваційні освітні технології в інклюзивній освіті	4
6.	Тема 10. Партнерство між родиною і школою як необхідна умова успішної інклюзії	4
	ІНДЗ	20
	Разом за модуль 1	54
	Усього	54

Тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань

Теми для написання творчих звітів

1. Психологічні особливості дітей, які мають труднощі у навчанні.
2. Психологічні особливості дітей із затримкою психічного розвитку.
3. Психологічні особливості дітей із порушенням зору.
4. Психологічні особливості дітей із порушенням слуху.
5. Психологічні особливості дітей із порушенням опорно-рухового апарату.
6. Психологічні особливості дітей із гіперактивністю та дефіцитом уваги.
7. Психологічні особливості дітей з раннім дитячим аутизмом.
8. Психологічні особливості дітей з мінімальною мозковою дисфункцією (ММД).
9. Психолого-педагогічні тренінги, що сприяють ефективній адаптації дітей з особливими освітніми потребами до умов інклюзивного навчання.
10. Психологічний супровід учасників інклюзивного освітнього процесу.
11. Групова робота для виявлення та усунення складнощів взаємодії учасників інклюзивного процесу.
12. Арт-терапевтичні техніки, які застосовуються для вирішення внутрішніх і міжособистісних конфліктів.
13. Роль батьків у здобутті освіти дитини з особливими потребами.
14. Інклюзія – вибір сучасних батьків.
15. Ідеологічне підґрунтя спеціальної та інклюзивної освіти.
16. Діяльність батьківських громадських організацій в Україні та за кордоном.
17. Психологічна допомога в системі комплексної корекційно-розвивальної допомоги дітям з особливими потребами в умовах інклюзії.

18. Соціальна допомога в системі комплексної корекційно-розвивальної допомоги дітям з особливими потребами в умовах інклюзії.
19. Алгоритм діяльності вчителя-логопеда в загальноосвітньому навчальному закладі з інклюзивною формою навчання.
20. Алгоритм діяльності вчителя-дефектолога в загальноосвітньому навчальному закладі з інклюзивною формою навчання.
21. Психологічна допомога в системі комплексної корекційно-розвивальної допомоги дітям з особливими потребами в умовах інклюзії.
22. Соціальна допомога в системі комплексної корекційно-розвивальної допомоги дітям з особливими потребами в умовах інклюзії.

Примітка. Вище перелічені теми є лише рекомендованими, студенти мають змогу обирати теми самостійно

Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Форма семестрового контролю <i>залік</i>
	Значення оцінки
90 – 100	зараховано
75-89	
60-74	
35-59	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання результатів навчання

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
---	--

90-100	Студент має сформовані компетентності, на високому рівні вміє: використовувати знання та термінологію основ інклюзивної освіти на базовому рівні; здійснювати соціальну взаємодію на принципах толерантності; враховувати загальні, специфічні (при різних типах порушень) закономірності психічного та психофізіологічного розвитку дітей з особливими освітніми потребами; проектувати і здійснювати педагогічно-корекційну роботу з дітьми з особливими освітніми потребами; оперувати основними засобами, формами, методами і прийомами інклюзивної освіти; аналізувати сучасні вітчизняні та зарубіжні технології навчання дітей із особливими освітніми потребами; володіти технологіями налагодження педагогічної співпраці з батьками учнів із особливими освітніми потребами, шкільним психологом, соціальним педагогом, медичним працівником та іншими фахівцями.
75-89	Студент має сформовані компетентності; демонструє вміння зіставлення й узагальнення теоретичного матеріалу; аргументує власні думки; здатний використовувати теоретичні знання з основ психодидактики інклюзивної освіти.
60-74	У студента посередній рівень досягнення запланованих результатів навчання за освітньою програмою з недоліками, достатній для професійної діяльності.
35-59	У студента недостатньо сформовані компетентності щодо змісту програмного матеріалу, мінімально-достатній рівень досягнення запланованих результатів навчання за освітньою програмою.
0-34	Студент ознайомлений з навчальним матеріалом на рівні розпізнавання й відтворення окремих фактів; не обізнаний з сучасними науковими дослідженнями.

РОБОЧА ПРОГРАМА «ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ТА ПРОГРАМНО- МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»

Для студентів галузі знань 01 Освіта спеціальності 016 Спеціальна освіта

Розробники: Тельна О. А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри корекційної освіти та спеціальної психології

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сучасному етапі розвитку освітньої системи в Україні активного впровадження набуває включення дітей з особливими освітніми потребами та інвалідністю в загальноосвітній простір, що зумовлює суттєве оновлення змісту, організаційних форм і технологій навчання, виховання і розвитку цієї категорії дітей, забезпечення їм психолого-педагогічного та соціального супроводу в освітньому просторі закладів дошкільної, середньої, фахової, вищої освіти та позашкілля.

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта та програмно-методичне забезпечення інклюзивної освіти» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів напряму 016 Спеціальна освіта.

Навчальну програму розроблено на основі програми курсу «Основи інклюзивної освіти» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста, магістра педагогічного спрямування: укладач А.А. Колупаєва, доктор педагогічних наук, професор, рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/11-1912 від 13.02.12) та з урахуванням міжнародного досвіду викладання дисципліни в університетах Великої Британії та США.

Міждисциплінарні зв'язки курсу „Інклюзивна освіта” забезпечуються тим, що він побудований на основі синтезу та інтеграції навчального матеріалу декількох дисциплін професійного спрямування, які вивчаються у вищих навчальних закладах («Філософія», «Правознавство», «Загальна педагогіка», «Загальна психологія», «Корекційна психопедагогіка», «Патопсихологія», «Історія педагогіки», «Дидактика» тощо).

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1 – «Філософсько-правові засади інклюзивної освіти» – покликаний ознайомити студентів із базовими поняттями та принципами інклюзивної освіти, сформулювати теоретичні знання щодо передумов її виникнення, історії розвитку в різних країнах, цілями, завданнями, методами інклюзивного навчання та виховання в умовах глобалізації.

Змістовий модуль 2 – «Організаційно-педагогічні умови навчально-виховного процесу в інклюзивному навчальному закладі» – має на меті озброїти студентів сучасними методиками планування й організації навчально-виховної роботи з дітьми, котрі мають порушення психофізичного розвитку, в умовах навчального закладу інклюзивного типу.

Змістовий модуль 3 – «Професійна діяльність корекційного педагога в системі інклюзивної освіти» – зорієнтований на практичну підготовку студентів до здійснення ефективної професійної діяльності в інклюзивному навчальному закладі: надання психолого-педагогічної допомоги учням із особливими освітніми потребами, організації взаємодії з іншими спеціалістами, спрямованої на забезпечення освітньої інклюзії, проведення консультацій із батьками дітей, які мають відхилення у психофізичному розвитку тощо.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1.5	галузь знань 01 Освіта спеціальність 016 Спеціальна освіта	Нормативна	
Модулів – 3	Викладач корекційної педагогіки.	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1-й	1-й

Індивідуальне науково-дослідне завдання: підготовка та Написання індивідуальної програми розвитку дитини, що навчається в інклюзивному освітньому закладі.	Олігофренопедагог, логопед. Вчитель дітей з порушеннями розумового розвитку	Семестр	
Загальна кількість годин – 54 год.		1	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Магістр	Лекції	
		10	год.
		Практичні,	
		14	год.
		Семінарські	
		4	год.
		Самостійна робота	
		36	год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: залік			

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів комплексу загальнокультурних і професійних знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної діяльності з організації та виконання програм інклюзивної освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Завдання курсу

1. розвинути професійний світогляд і наукові уявлення про сутність інклюзивної освіти на основі аналізу провідних концептуально-методологічних підходів до визначення поняття «інклюзивна освіта»;

2. сформувати уявлення про загальні тенденції розвитку інклюзивної освіти у світі та в Україні;
3. виробити практичні навички і уміння визначати зміст, методи і оптимальні структурно-організаційні форми здійснення професійної діяльності корекційних педагогів у навчальних закладах з інклюзивною формою навчання;
4. виробити навички командної роботи з навчання та виховання дітей з особливими потребами в умовах інклюзивного навчального закладу;
5. забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з порушеннями психофізичного розвитку;
6. виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності.

Перелік основних компетентностей, якими мають оволодіти здобувачі вищої освіти:

1. Загальні компетентності:

ЗК 1. Демонструвати знання, вміння та навички, що є основою або можливістю для оригінального розвитку або застосування ідей в контексті наукових досліджень;

ЗК 2. Застосовувати знання, розуміння і здатність вирішувати проблеми в нових або незнайомих ситуаціях в контекстах і межах ширших (або міждисциплінарних) галузей, пов'язаних зі сферою дослідження;

ЗК 3. Інтегрувати знання, справлятися зі складнощами і виносити судження на основі неповної або обмеженої інформації з урахуванням етичної та соціальної відповідальності за застосування цих суджень і знань;

ЗК 4. Чітко і ясно повідомляти свої висновки і знання та їх обґрунтування фахівцям і неспеціалістам;

ЗК 5. Продовжувати навчання самостійно

2. Фахові компетентності:

ФК 1. Володіти технологією проектування інноваційного розвитку корекційно-педагогічних систем.

ФК 2. Впровадження концептуальних ідей і напрямів розвитку спеціальної та інклюзивної педагогіки в контексті сучасної парадигми освіти.

ФК 3. Системне уявлення про історичний генезис, сучасний стан та прогностичні перспективи розвитку систем спеціальної та інклюзивної освіти.

ФК 4. Усвідомлення соціальної значущості професійної діяльності в забезпеченні рівних прав і можливостей осіб із особливими освітніми потребами, дотримання принципів професійної етики.

ФК 5. Здатність аналізувати соціально значущі проблеми та процеси, пов'язані з освітою осіб із порушеннями психофізичного розвитку.

ФК 6. Здатність аналізувати і прогнозувати стан і розвиток системи спеціальної та інклюзивної освіти.

ФК 7. Здатність до взаємодії та співпраці в соціальній і професійній сферах, толерантність.

ФК 8. Здатність до вивчення і застосування інноваційного педагогічного досвіду, висока мотивація до педагогічної діяльності.

ФК 9. Здатність до вдосконалення інтелектуального і загальнокультурного рівня, прагнення до морального вдосконалення.

ФК 10. Готовність до культурно-просвітницької діяльності щодо забезпечення рівних прав і можливостей осіб із порушеннями психофізичного розвитку.

ФК 11. Планування та прогнозування подальшого професійного розвитку та готовність до особистісного та професійного росту.

За результатами вивчення навчальної дисципліни студенти мають

знати:

- нормативно-правову базу сучасної української інклюзивної освіти;
- основний зміст, структуру, напрями, специфіку діяльності корекційного педагога з організації та впровадження освітньої інклюзії;
- науково обґрунтовані методи і сучасні технології організації професійної діяльності в умовах інклюзивного навчального закладу;
- особливості взаємодії корекційного педагога зі спеціалістами інших служб в системі інклюзивної освіти;

- норми професійної етики корекційного педагога;

уміти:

- використовувати теоретичні знання і практичні уміння, отримані під час вивчення різних навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування, при організації психолого-педагогічного супроводу всіх учасників навчально-виховного процесу в умовах освітньої інклюзії;
- застосовувати в практичній діяльності ефективні стратегії взаємодії з різнопрофільними фахівцями та батьками дітей з особливими потребами;
- складати програму діяльності усіх спеціалістів навчальних закладів з проектування інклюзивного освітнього середовища для дітей з порушеннями психофізичного розвитку;
- працювати з нормативно-правовими джерелами й оформлювати документацію, що регламентує діяльність корекційного педагога в системі інклюзивної освіти;
- надавати консультативну допомогу педагогам і родинам дітей з психофізичними порушеннями щодо оптимізації їх виховання, навчання й забезпечення належного рівня життєдіяльності.

Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Філософсько-правові засади інклюзивної освіти

Лекція 1. Інклюзивна освіта як соціальна модель (2 год.)

1. Предмет, об'єкт, мета, завдання, міжпредметні зв'язки курсу.
2. Визначення наукових понять «інтеграція», «соціальна інтеграція», «освітня інтеграція», «інклюзія», «інклюзивна освіта», «інклюзивне навчання», «інклюзивне виховання».
3. Філософські засади освітньої інтеграції.
4. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою.
5. Історія становлення спеціальної й інклюзивної освіти.

Завдання для самостійної роботи: конспект першоджерел (2 год.)

Рекомендована література: [1, 6, 10, 13, 17, 21, 33].

Практичне заняття 1. Інклюзивна освіта в розвинених країнах світу та країнах пострадянського простору (2 год.)

Лекція 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти (2 год.)

1. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти.
2. Саламанська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО.
3. Освітні закони України.
4. Законодавча та нормативна база України, що регулює інклюзивну освіту.

Завдання для самостійної роботи: скласти папку нормативної документації у сфері інклюзивного виховання (2 год.)

Рекомендована література: [1, 6, 9, 11, 13, 15, 22, 27, 28, 29, 30, 34]

Практичне заняття 2. Вітчизняне законодавство та нормативно-правові акти в галузі інклюзивної освіти (2 год.)

Лекція 3. Модернізація системи корекційної освіти в Україні (2 год.)

1. Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна й горизонтальна структура; спеціальні дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади, навчально-реабілітаційні центри, оздоровчі багатопрофільні центри, ресурсні центри тощо).
2. Стан спеціального навчання та інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку у загальноосвітній простір України.
3. Аналіз системи надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами.
4. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти.

5. Розгляд і обговорення окремих найпоширеніших проблемних питань навчання і виховання дітей з особливими потребами.

Завдання для самостійної роботи: зробити схему мережі інклюзивних навчальних закладів в Україні (2 год.)

Рекомендована література: [1, 5, 11, 15, 21, 23, 25, 28, 29]

Практичне заняття 3. Сучасна система освітніх послуг для дітей з особливостями психофізичного розвитку (2 год.)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Організаційно-педагогічні умови навчально-виховного процесу в інклюзивному навчальному закладі

Лекція 4. Професійне співробітництво в навчальному закладі інклюзивного типу (2 год.)

1. Професійне співробітництво як одна з основних умов ефективного інклюзивного навчання і виховання дітей з психофізичними порушеннями.
2. Командний підхід до розв'язання освітніх проблем.
3. Психолого-педагогічні особливості професійного співробітництва.
4. Організація професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі. Бар'єри в розвитку професійного співробітництва.

Завдання для самостійної роботи: скласти перспективний план взаємодії спеціалістів у ЗДО інклюзивного типу (2 год.)

Рекомендована література: [1, 4, 8, 9, 20, 21, 25, 27]

Практичне заняття 4. Організація діяльності міждисциплінарної команди спеціалістів (2 год.)

Практичне заняття 5. Організація корекційно-виховної роботи в інклюзивному навчальному закладі (2 год.)

1. Корекційно-педагогічний супровід як складова психолого-педагогічного супроводу дітей з особливостями психофізичного розвитку. Цілі, завдання, методи, прийоми.
2. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивної освіти. Основні принципи корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному навчальному закладі.
3. Шляхи забезпечення корекційного компоненту інклюзивної освіти.

Завдання для самостійної роботи: написати план-конспект інтегрованого заняття в середній групі ЗДО інклюзивного типу (2 год.)

Практичне заняття 6. Роль батьків в успішній інтеграції дитини з особливими потребами в освітньому просторі (2 год.)

1. Права й обов'язки батьків, які виховують дитину з порушеннями психофізичного розвитку.
2. Значення консультативної роботи з батьками дітей, які відвідують інклюзивний навчальний заклад.
3. Психолого-педагогічні особливості консультування батьків, які виховують дитину з особливими освітніми потребами.
4. Принципи організації батьківської взаємодії в системі інклюзивного виховання.
5. Шляхи забезпечення інклюзивності навчально-виховного процесу поза межами навчального закладу

Завдання для самостійної роботи: розробити розгорнутий план консультативної роботи з батьками дітей, які відвідують інклюзивний навчальний заклад (2 год.)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Професійна діяльність корекційного педагога в системі інклюзивної освіти

Лекція 5. Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими потребами в інклюзивному навчальному закладі (2 год.)

1. Завдання і зміст психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчального закладу.
2. Алгоритм професійної діяльності корекційного педагога в інклюзивному навчальному закладі.
3. Використання МКФ у діагностиці та забезпеченні особливих освітніх потреб дитини.
4. Створення сприятливого навчально-розвивального інклюзивного середовища в навчальному закладі.
5. Універсальний дизайн у навчанні як обов'язковий елемент інклюзивної освітньої установи.

Рекомендована література: [2, 6, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 25, 28, 29]

Завдання для самостійної роботи: розробити модель комплексного психолого-педагогічного супроводу дитини з мовленнєвими порушеннями в загальноосвітній школі.

Практичне заняття 7. Особливості використання МКФ у створенні інклюзивного навчального середовища (2 год.)

Семінарське заняття 1. Психолого-педагогічний супровід родини з дитиною-логопатом, яка відвідує інклюзивний навчальний заклад (2 год.)

Рекомендована література: [2, 6, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 25, 28, 29]

Семінарське заняття 2. Командний підхід до забезпечення індивідуальних освітніх потреб в умовах освітньої інклюзії (2 год.)

Рекомендована література: [2, 6, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 25, 28, 29]

Структура навчальної дисципліни

№ мод.	Назва та зміст теми	Розподіл часу за видами занять (год.)				
		Л	ПЗ	Лаб.	СЗ	СРС
1	Тема 1. Інклюзивна освіта як соціальна модель	2	2			8
	Тема 2. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти	2	2			8
	Тема 3. Модернізація системи корекційної освіти в Україні	2	2			8
	Тема 4. Професійне співробітництво в ДНЗ інклюзивного типу	2	6			16
3	Тема 5. Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими потребами в інклюзивному ДНЗ	2	2		4	16
Усього год.		10	14		4	56

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інклюзивна освіта в розвинених країнах світу та країнах пострадянського простору	2
2	Вітчизняне законодавство та нормативно-правові акти в галузі інклюзивної освіти	2
3	Сучасна система освітніх послуг для дітей з особливостями психофізичного розвитку	2
4	Організація діяльності міждисциплінарної команди спеціалістів	2
5	Організація корекційно-виховної роботи в інклюзивному ДНЗ	2
6	Роль батьків в успішній інтеграції дитини з	2

	особливими потребами в освітньому просторі	
7	Особливості професійної діяльності корекційного педагога в умовах інклюзивного ДНЗ	2

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Психолого-педагогічний супровід родини з дитиною-логопатом, яка відвідує інклюзивний навчальний заклад	2
2	Командний підхід до забезпечення індивідуальних освітніх потреб в умовах освітньої інклюзії	2

Самостійна робота студентів

№	Тема самостійної роботи	Кільк. год.
1	Інклюзивна освіта як соціальна модель. Зробити конспект першоджерел	4
2	Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти. Скласти папку нормативної документації у сфері інклюзивного виховання	8
3	Модернізація системи корекційної освіти в Україні. Зробити схему мережі інклюзивних ДНЗ в Україні	6
4	Професійне співробітництво в ДНЗ інклюзивного типу. Скласти перспективний план взаємодії спеціалістів у ДНЗ інклюзивного типу	4
5	Корекційно-педагогічний супровід процесу інклюзивного виховання. Написати план-конспект інтегрованого заняття в середній групі ДНЗ інклюзивного типу.	4
6	Значення родини в системі інклюзивного виховання. Розробити перспективний план консультативної роботи з батьками дітей, які відвідують інклюзивний ДНЗ.	8
7	Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими	4

	потребами в інклюзивному ДНЗ. Зробити конспект першоджерел.	
8	Психолого-педагогічний супровід дитини з особливими потребами в загальноосвітньому навчальному закладі. Розробити модель комплексного психолого-педагогічного супроводу дитини з мовленнєвими порушеннями в загальноосвітній школі.	8

Індивідуальні завдання

За вимогами кредитно-модульної системи обов'язковим видом самостійної роботи студентів є виконання індивідуального навчально-дослідницького завдання (ІНДЗ), яке спрямоване на самостійне поглиблене вивчення частини програмного матеріалу, систематизацію, узагальнення, закріплення, практичне застосування знань студента, формування професійно-педагогічних умінь майбутніх спеціалістів.

ІНДЗ навчального курсу виконується за орієнтовним планом:

- вступ, у якому зазначається тема, мета, завдання роботи та основні її положення;
- теоретичне обґрунтування, виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів, на основі яких виконується завдання;
- методи роботи;
- результати роботи, які подаються, представляються у вигляді схеми, моделі, опису, аналізу тощо;
- висновки;
- список використаної літератури.

ІНДЗ може виконуватися у формі навчального проекту, контрольної роботи (для студентів заочної форми навчання), ділової гри тощо.

До навчальної дисципліни «Інклюзивна освіта» пропонуються такі ІНДЗ (студент виконує одне із запропонованих завдань).

1. Дослідити генезис поняття «освітня інклюзія».
2. Скласти тезаурус дисципліни.
3. Скласти порівняльну таблицю рівня матеріально-технічного та

методичного забезпечення інклюзивних навчальних закладів України та інших держав.

4. Скласти проект координації взаємозв'язку навчального закладу з родиною стосовно залучення дитини з особливими освітніми потребами до навчально-виховного процесу.
5. Вивчити й узагальнити педагогічний досвід одного з інклюзивних навчальних закладів.
6. Скласти індивідуальну програму розвитку дитини в навчальному закладі інклюзивного типу.
7. Запропонувати проект залучення дитини яка має множинні чи комбіновані розлади психофізичного розвитку, до загальноосвітнього середовища.
8. Розробити план консультативної роботи з педагогами та батьками щодо організації інклюзивного навчання дитини з психофізичними розладами.
9. Провести анкетування педагогів, батьків та учнів загальноосвітнього навчального закладу стосовно готовності до організації інклюзивного середовища.
10. Розробити рекомендації педагогам загальноосвітнього навчального закладу щодо організації інклюзивного середовища.

Методи навчання

За джерелом отримання знань: словесні, наочні, практичні; за характером пізнавальної діяльності: пояснювальний, репродуктивний, проблемний виклад, евристичний, пошуковий, дослідницький; у залежності від діяльності викладача і студента: бінарні; у залежності від логіки пізнання: аналітичний, синтетичний, індуктивний, дедуктивний методи. Словесні, наочні, практичні методи, а також методи стимулювання й мотивації та інші

Методи контролю

Діагностика навченості студентів – обов'язковий компонент освітнього процесу, за допомогою якого визначаються досягнення поставлених цілей. До складу діагностики входять різні форми

контролю, який означає виявлення вимірювання та оцінку знань і навичок студентів.

У процесі вивчення курсу застосовуються такі види контролю: попередній, поточний, повторний, періодичний, підсумковий. Форми перевірки навчальних досягнень студентів різноманітні: тестування, надання усних та письмових завдань, опитування під час практичних і доповіді під час семінарських занять, освітні ситуації, написання модульних контрольних робіт, залік.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування / самостійна робота					Кількість балів
Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Залік
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	
10 / 17	10 / 18	10 / 17	10 / 18	20 / 30	60 / 100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методичне забезпечення навчальної дисципліни

Література основна:

1. Асистент учителя в інклюзивному класі : навчально-методичний посібник / Н.М.Дятленко, Н.З.Софій, О.В.Мартинчук, Ю.М.Найда, під заг. ред. М.Ф.Войцехівського. — Київ. : Пляди, 2015. — 172 с.
2. Байда Л., Красюкова-Еннс О., Буров С., Азін В., Грибальський Я. Інвалідність та суспільство : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Л. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс. Київ, 2012. 216 с.
3. Даніелс Е., Стаффорд К. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. Львів: Т-во «Надія», 2000.– 255 с.
4. Єфімова С.М., Королук С. В. Лідерство та інклюзивна освіта: навч.-метод. посіб. / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Пляди»», 2011. 164 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
5. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: [практ. посіб.] / [Тім Лорман, Джоан Демплер, Девід Харві]; пер. з англ. – К.: СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с.
7. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : «Самміт-Книга», 2009. 272 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
8. Колупаєва А.А. Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ: Вид. група «АТОПОЛ», 2011. С. 7-43.
9. Колупаєва А. А., Данілявічуте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. Київ : Видавнича група «А.С.К., 2012. 197 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
10. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?». *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*. 2010. № 3 (57). С. 3–11.

11. Мартинчук О.В. Вплив філософського знання на розробку проблеми освітньої інтеграції дітей з особливими потребами. Современная наука: тенденции развития Международная научная конференция (5-7 июля, 2013 г., Будапешт) / Martynchuk E. V. The influence of philosophic knowledge on the development of the problem of educational integration of the children with special needs. Scientific and professional conference: Modern science tendencies of development heed in Budapest 5 th - 7th July 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scaspee.com/conference-bdquomodern-science-tendencies-of-developmentrdquo.htm> – Назва з екрану
12. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: навч.-метод. посіб. для студ. напряму підготовки «Дошкільна освіта». Київ: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. С. 40-62.
13. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ : « А. С. К.», 2012. 308 с.
14. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. у 9 книгах / За заг. ред. Колупаєвої А.А. Київ: ТОВ ВПЦ «Літопис-XX», 2010. (Серія «Інклюзивна освіта»).
15. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, приняты Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994. Киев, 2000. 21 с.
16. Семаго М.М., Семаго Н. Я. Междисциплинарное взаимодействие специалистов инклюзивного образования. [Электронный ресурс]. – Режим доступу:
17. Тельна О. А., Маланчій В. О., Дацьо Н. О, Сидорів С. М., Селепій О. Д., Весніна Н. В., Приймак Н. П., Сидорів Л. М. Сходинки інклюзії : наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків. / за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ : видавець Кушнір Г. М., 2019. 155 с.
18. Як зробити школу інклюзивною. Досвід проектної діяльності: метод. посіб. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» / Уклад. С. Єфімова. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012». 152 с.

Література додаткова:

19. Василенко О.М. Соціально-педагогічна робота з учнями з особливими потребами в загальноосвітній школі інклюзивної орієнтації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uu.edu.ua/upload/Inclusiya/Novini/2012/Vasilenko_Soc_ped_robota.pdf (дата звернення: 30.06.2020). – Назва з екрану.
20. Данілявічутє Е. А., Літовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.
21. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.education-inclusive.com – Назва з екрану.
22. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН України від 01.10.2010 р. № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>. – Назва з екрану.
23. Мартинчук О.В. Формування толерантності як складової професійно-педагогічної підготовки студентів до роботи в інклюзивних закладах освіти. Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 березня) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка та ін.; за заг. ред. В.О. Огнев'юка [редкол.: В.О. Огнев'юк, В.П. Андрущенко, Л.Л. Хоружа, О.М. Олексюк, О.В. Уваркіна, Н.М. Віннікова]. Київ: Київський. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С. 914-919.
24. Місюня Л. В. Концепція універсального дизайну як важлива умова принципу доступності у системі інклюзивної освіти. *Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання*: зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції, присвяченої 97-річчю від дня народження В. Сухомлинського, 29-30 верес. 2015 р. / уклад. О. Е. Жосан. Кіровоград : Ексклюзив-систем, 2015. С. 264–269.
25. Моклович Ю.Я. Інклюзивна форма освіти: досвід колективу загальноосвітнього навчального закладу. Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання, 2013. №1 (65). С. 40-44.

26. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник/За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ : 2018. 252 с.
27. Постанова Кабінету Міністрів України №545 від 12.07.2017 року «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» [Електронний ресурс] режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>
28. Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. 168 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
29. Сак Т.В. Технологія зворотного зв'язку в інклюзивному навчанні. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*, 2012. №4 (64). С. 2-5.
30. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні. *Дефектологія*, 2004. № 2. С. 6-11.
31. Таранченко О.М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / укл.: За заг. ред.. А.А. Колупаєвої. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 124 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
32. Таранченко О.М. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання*, 2011. №1 (59). С. 18-24.
33. Червонець І.В., Басиста А. Л. Методичні рекомендації щодо запровадження індивідуальної програми розвитку дитини в класі з інклюзивним навчанням. Науково-методичний супровід функціонування інформаційно-освітнього простору регіону : Науково-методичний вісник № 51. Кіровоград : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2015

Онлайн ресурси:

<http://inclusion.org.ua/kursy-dlia-vchyteliv-i-studentiv/>

<http://inclusion.org.ua/onlain-moduli/>

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЛІТЕРАТУРА ТА ІНКЛЮЗІЯ

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Література та інклюзія
Викладач (-і)	проф. Деркачова Ольга Сергіївна
Контактний телефон викладача	0671556730
E-mail викладача	olga_derkachova@ukr.net
Формат дисципліни	Лекції, практичні, самостійна робота
Обсяг дисципліни	90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/index.php?
Консультації	Очні консультації, загальна кількість годин - 20 Онлайн консультації:

2. Анотація до курсу

Дисципліна «Література та інклюзія» вивчається студентами спеціальності «Початкова освіта» на четвертому курсі у восьмому семестрі і присвячена ознайомленню з творами, які стосуються проблем людей з інвалідністю. Належить до дисциплін за вибором. Передбачає ознайомлення з вітчизняною та зарубіжною літературою, у центрі якої людина з інвалідністю, дитина з особливими освітніми потребами. Тематичний зріз: світ дорослого і світ дитини, булінг, право на перемогу, рівні права.

Що буде?

Ось передмова з підручника «Література та інклюзія» (О. Деркачова, С. Ушневич). Так і буде:

Розпочнемо з фейсбучного допису журналістки Світлани Сіщук: «...Друга тема — це тема «аутизму в природі не існує, є тільки певні особливості дитини». І далі в тому ж розрізі, що деякі батьки «розкидаються» діагнозами замість того, щоб цікавитись тим, як долати ці «перешкоди».

Як мама дитини з такими «особливостями» скажу: мені, в принципі, все одно як це порушення називають: «аутизм», «розлади аутичного спектру», «розлади

сенсорної обробки інформації», «особливості розвитку» чи якість іще.

Але допоки діагноз, поставлений фахівцями, буде допомагати моєму синові отримувати належні сервіси і мати право на навчання за спеціальною програмою, я буду «за» те, щоб «аутизм» називали «аутизмом», а не «особливостями розвитку».

Ми часто чули «ой, та що ви вигадуете, немає у нього ніякого аутизму! Ну є свої особливості». От чому американці спокійно називають ці «особливості» «аутизмом»? А у представників україномовної чи російськомовної комюніті це якесь «табу» навіть тут, в Штатах?

Знаю не одну сім'ю, які відмовились від сервісів, від місця у спеціальних садках чи спеціальних класах. Бо погодитись — означає визнати, що у дитини певний діагноз. Це все ще соромно — мати дитину з інвалідністю. Особливо, якщо це пов'язано з психічними розладами.

Одна лікар-невролог зауважила, що батьки значно легше приймають певні фізичні вади дитини, ніж ментальні.

Я знаю, що це складно. І боляче. І на це потрібен час. У нашій родині ми надали перевагу тому, щоб спочатку діяти, тобто отримати для дитини все, що може надати американська система, а потім потроху розбиратись зі своїми відчуттями, почуттями і батьківськими амбіціями.

На жаль, реальність така, що дітей «з особливостями» стає все більше. За останніми даними Центрів з контролю та профілактики захворювань в США (CDC) це вже одна дитина з 59! І причини поки що не встановлені. Як казала одна чудова мама Анна Хворова «Тому, хто з'ясує причини аутизму, дадуть Нобелівську премію».

А поки імунологи, неврологи, генетики та інші вчені з'ясовують причини, ми, батьки, маємо робити те, що необхідно. І буде так, як має бути ☺!»

Зізнаюся, я тисячі разів думала, що написати під цим постом, бо у таких випадках, мабуть, найлегше обійняти людину, але не тоді, коли вона за океаном. І я відмовчуюся, часто відмовчуюся, бо є випадки, коли «усе буде добре» не працює.

Наша поведінка у таких випадках часто відзначається або надмірною тактовністю, або надмірною безтактністю. Як говорити? Чи варто говорити взагалі? І що говорити, якщо поряд із нами людина з інвалідністю? Нам ще всім, на жаль, бракує досвіду та культури спілкування.

Після другої світової війни у радянському просторі з'явився такий образливий і болючий неологізм, як самовар. Ні, це не про чай, то інше. Самоврама називали покалічених війною людей, тих, у кого не було ні рук, ні ніг. За наказом Сталіна, їх звозили на Валаам з великих міст. Колишні військові з орденами-медалями, але «самовари». У Радянському Союзі таких не треба. Геть, сховати подалі, аби не псували прекрасні міські пейзажі. Жорстоко? Не по-людськи? Соціум, радянські школи не були більш гуманними. Вони не помічали людей з інвалідністю, не приймали, відвертали голови, коли не можна було не приймати. Кажу вони, але ж і я була частинкою тієї радянської школи. Добре, що зараз усе інакше. Інклюзивні класи – це справді прорив у сприйнятті та відчутті. А нам всім треба здобувати новий життєвий досвід і вчитися робити крок назустріч, усміхатися, говорити, запитувати і бути щирими.

У тих ситуаціях, коли не вистачає життєвого досвіду, варто звертатися до літератури. Адже там, де відповіді на питання не дає життя, їх можна отримати з книги. Чимало таких ситуацій (мовчання, нерозуміння, цькування, самотність, відчуження, маленькі кроки успіхів та великі надії) у творах уже прописані – і з точки зору батьків дітей з інвалідністю, і з точки зору людей з інвалідністю, і з точки зору світу, в якому вони перебувають. Маленькі та великі герої, їхні поразки та перемоги, зневіра та віра, самотність та відчуття дружнього потиску, любов та інші приємності.

Це все у книгах, де головні герої... Ні, не з особливими потребами... Де головні герої шукають себе і своє місце у світі, протистоять булінгу і вірять, що найбільші перемоги ще попереду. Це книги також про батьків, які проходять свій важкий шлях від зневіри до віри в свою дитину. Про біль і про неймовірну силу любови.

В останні роки тема людей з інвалідністю стає темою, до якої письменники звертаються все частіше. Як слушно зауважує Олена Осмоловська, «зображення персонажів з інвалідністю у літературі тісно пов'язане із ставленням до інвалідності у суспільстві. Нерозуміння природи інвалідності, її повне несприйняття у суспільстві часто призводило до певної демонізації літературних персонажів з інвалідністю. Такі герої мали викликати страх, відторгнення, у крайньому разі – жаль і сум. Часто для підсилення негативного образу героя у творі використовували саме інвалідність. Особливо яскраво це проявлялось у дитячій літературі. Наявність каліцтва додавала піратові або іншому злодієві жаху. Часто інвалідність була вірним супутником бідності та соціального обмеження»¹.

Дослідниця говорить, що «Багаторічний досвід зображення персонажів з інвалідністю виключно з позиції жалю, болю та суму призвів до певного неприйняття такої літератури у суспільстві. І лише перехід до зображення персонажів з інвалідністю як частини цікавої, захопливої історії надав змогу не тільки подолати страх перед такою літературою, а й використовувати її для виховання психологічно здорового та соціально відповідального молодого покоління. Сучасна світова література дедалі більше формує позитивне ставлення до людей з інвалідністю, не концентруючись на самій інвалідності, а розкриваючи характер та повсякденне життя людини як особистості»² Не стоїть осторонь і українська література, в якій так персонажі часто стають головними, і змальовуються вони без плачів, співчуття, без казкового зцілення. Вони є такі, які є, неймовірно прекрасні у своїх досягненнях та вчинках, а ще у тому, як вони дивляться на світ і як відкривають його по-новому читачам.

Сам термін «інклюзивна література» було введено в обіг науковицею та письменницею Оленою Осмоловською:

«Інклюзивна література – це література, орієнтована на реалізацію дотримання прав осіб з інвалідністю та формування позитивного сприйняття інвалідності та особистої різноманітності.

Інклюзивна література об'єднує такі напрямки:

- література, яка розповідає про осіб з інвалідністю, формуючи у читачів позитивне сприйняття стану таких людей (книжки, які фокусують інтерес читача на загальнолюдських якостях та можливостях літературних героїв з інвалідністю; які покликані зробити спілкування з такими людьми обопільно цікавим та комфортним);

1

http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25868/1/O_Osmolovska_4_17_IC_BH_KU.pdf

2

http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25868/1/O_Osmolovska_4_17_IC_BH_KU.pdf

- література, яка спрямована на сприйняття особистої різноманітності;
- література для дітей з особливими освітніми потребами (книжки шрифтом Брайля, з використанням піктограм, тактильні, книжки-картинки та ін.)»³

Ми говоритимемо про ту інклюзивну літературу, ті твори, в яких героями є люди з інвалідністю. Більшість таких текстів – це сучасна література, в якій усе живе і змінне. Тут знайдете чимало історій авторів та не менше історій книжок. Якісь із них стали бестселерами, інші – ще чекають на свого читача. Це розповіді про дітей і дорослих, завдяки яким наш світ є розмаїтим та різним, і від того ще прекраснішим. Це історії про важливість цінування того, що маєш, а також про справжню дружбу та справжню любов. Це життєствердна і дуже добра література, після прочитання якої починаєш помічати дрібниці, деталі, а ще виникає бажання обійняти того, хто поряд, адже головне чи не у всіх творах - любов.

3. Мета та цілі курсу

опрацювати художню літературу, присвячену людям з інвалідністю, поглибити знання з теорії літератури, розвивати практичні уміння аналізувати твір, удосконалювати комунікативні здібності

4. Результати навчання (компетентності)

У результаті участі у курсі «Література та інклюзія» ви зможете набути...

1. Набуті знання піз час лекційних та семінарських занять дадуть можливість розв'язувати проблеми, пов'язані з інклюзією, у професійно-педагогічній діяльності - інтегральна компетентність.

2. Оволодієте сучасними знаннями, адже більшість творів, що вивчаються, - це новітня література, а також інноваційними підходами та сучасними технологіями навчання (наприклад, qr-кодування, вітагенні технології тощо), що можна використати у подальшій професійній діяльності - загальнонавчальна компетентність.

3. Навчитесь шукати, обробляти та аналізувати інформацію, систематизувати її та узагальнювати (під час підготовки життєписів письменників та роботи з їхніми профілями у соцмережах та сайтами) – інформаційно-аналітична компетентність.

4. Набудете здатності виявляти, ставити та вирішувати проблеми, вивчаючи проблематику художніх інклюзивних творів – дослідницько-праксеологічна компетентність.

5. Навчитесь дискутувати та коректно поводитися під час суперечок – комунікативна компетентність.

³ <https://blog.liga.net/user/oosmolovska/article/22995>

7. Зрозумієте, що краса та багатство світу в тому, що він різний і що ми всі різні – громадянська компетентність.

8. На прикладах поведінки героїв інклюзивної художньої літератури простежимо культуру поведінки та спілкування між дорослими та дітьми, норми суспільної моралі - етична компетентність.

9. Навчимося цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність світу – соціокультурна компетентність.

10. Вмітимете швидко та успішно опанувувати інноваційні технології (методичний навігатор у підручнику допоможе у цьому) – професійна мобільність.

11. Навчитеся створювати комікси, кросворди, ребуси, ментальні карти, постери, інфографіки – інформаційно-комунікаційна компетентність.

12. Спілкуватиметеся з письменниками у соцмержах – цифрова компетентність.

13. Навчитеся виокристовувати електронні освітні ресурси та цифрові інструменти для освітніх цілей – предметна компетентність.

14. Вмітимете застосовувати літературознавчі уміння та навички – філологічна компетентність

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / Вибірковий
Восьмий	Початкова освіта	Четвертий	

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання

Модуль 1. Теоретичний					
<p>Тема 1 Література як людинотворчий проект. Види мистецтва. Література як вид мистецтва. Художній твір. Інклюзивна художня література.</p>	<p>Лекція (проблемна лекція)</p>	<p>Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.</p>	<p>Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години).</p>		<p>два тижні</p>
<p>Тема 2. Література для найменших. Артбуки. Комікси: Особливості дитячої літератури. Артбуки. Комікси. Закордонний досвід інклюзивної літератури для дітей. Український досвід.</p>	<p>Лекція (лекція- бесіда)</p>	<p>Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.</p>	<p>Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години).</p>		<p>два тижні</p>
<p>Тема 3. Дитяча література: Дитина з інвалідністю у творах «Маленький кульгавий принц» та «Маленький горбань», Дитина з інвалідністю у школі («Диво»), Дитина з інвалідністю очами іншої дитини («Просто тому що»), Дружба в інклюзивній літературі («Сонце в озері твоєму»,</p>	<p>Лекція (лекція- діалог)</p>	<p>Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.</p>	<p>Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години).</p>		<p>два тижні</p>

«Пригоди Даші й Тіні»)					
Тема 4 Підліткова література в контексті інклюзивної освіти: Проблема булінгу («За межею», «Ларс ЛОЛ»), Проблема протистояння у підлітковому соціумі («Хто проти суперкрутих»), Самовдосконалення внутрішнє і зовнішнє («Фристайлерка»), Хвороба – не вирок («Черепahi аж до низу»), Проблеми самотності та інакшості («Про це говорять лише з кроликами»)	Лекція (лекція–прес-конференція)	Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.	Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години).		два тижні
Тема 5 Література для дорослих: Проблема нормальності у дорослому світі, Дитина з інвалідністю та дорослі: конфлікти та взаєморозуміння («Мишка»), Провідник у світі хвороби («Оскар і Рожева Пані», «У дзеркалі, у загадці»), Стосунки людини з інвалідністю зі «здоровим» соціумом («Любий	Лекція (лекція-діалог)	Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.	Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години).		два тижні

Габріелю», «Дитя землі»)					
Тема 6. Документалістика: Особливості документальної літератури, Материнський досвід та дитина з інвалідністю («Філіппіна. Сила тендітного життя»), Власний досвід подолання травм («Сталева воля»)	Лекція (лекція-конференція)	Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.	Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години).		
Модуль 2 Практичний					
Тема 1 (Не)такі діти: Луцевська О., Гайдамака Є. «Опікуни для жирафа», Мориквас І. «Магда і вітер», Луцевська О. «Авіа, пташиний диспетчер», Еліот Р. «Просто тому що...», Драчковська О. «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама»	Практичне заняття з елементами дискусії	Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.	Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години). Аналіз художніх текстів з використанням вітагенних технологій	Максимальна оцінка 5 балів	
Тема 2 Булінг. Як протистояти «10 історій для хлопців» («Трамвай № N), Паласіо Р. Дж. «Диво», Сульберг А. «Хто проти суперкрутих», Акерлі І. «Ларс ЛОЛ»	Практичне заняття (з елементами прес-конференції)	Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.	Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години). Аналіз художніх текстів з використанням елементів swot-аналізу	Максимальна оцінка 5 балів	

Тема 3 Наодинці зі світом: Дрейпер Ш. М. «За межею», Дорр Е. «Все те незриме свіло», Геддон М. «Дивний випадок із собакою вночі»	Практичне заняття з елементами гри	Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.	Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години). Аналіз художніх текстів з використанням вітагенних технологій	Максимальна оцінка 5 балів	
Тема 4 Розмова/мовчання: Фрайгоф Г. «Любий Габріелю», Хьоглунд А. «Про це говорять лише з кроликами», Сйон «Дитя землі», Сайко О. «До сивих гір»	практичне заняття-творчість	Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.	Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години). Аналіз художніх текстів з використанням кодування	Максимальна оцінка 5 балів	два тижні
Тема 5 Життя як пригода: Бачинський А. «140 децибелів тиші», Бату Дж. «Франческа. Повелителька траекторій», Грін Дж. «Черепахи аж до низу».	практичне заняття з елементами кроссенсу	Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.	Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години). Аналіз художніх текстів з використанням вітагенних технологій	Максимальна оцінка 5 балів	два тижні
Тема 6 Світ як гра: Кіз Д. «Квіти для Елджернона», Матіаш Дз. «Марта з вулиці святого Миколая», Юн Н. «Увесь цей світ»	Практичне заняття-дослідження	Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.	Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години). Аналіз художніх текстів з використанням вітагенних технологій	Максимальна оцінка 5 балів	два тижні
Тема 7 Життя та смерть: Тераковська Д. «Мишка», Гордер	Практичне заняття-взаємонавчання	Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія.	Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години).	Максимальна оцінка 5 балів	два тижні

Ю. «У дзеркалі, у загадці», Шміт Е. Е. «Оскар і Рожева Пані»		Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.	Аналіз художніх текстів з використанням вітагенних технологій		
Тема 8-9 Життя як подвиг Гарріс Ш. Сталева воля, Шевіяр-Лютц С. Філіппіна. Сила тендітного життя.	Міні-лекція, практичне-візуалізація	Деркачова О., Ушневич С. Література та інклюзія. Брустури: Дискурсус, 2020. 286 с.	Читання книг, зазначених в літературі (2-4 години). Аналіз художніх текстів з майндмапінгом	Максимальна оцінка 5 балів	два тижні + два тижні
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	Вид контролю – залік. Максимальна оцінка – 100 балів (оцінки за практичні заняття – 45 балів, за контрольну роботу – 20 балів, за самостійну роботу – 35 балів (5 балів за кожний вид роботи))				
Вимоги до письмової роботи	<p>Ви повинні виконати контрольну роботу для перевірки здатності(ей) продемонструвати розуміння питань використання навчальної літератури та інших джерел інформації, продемонструвати практичні навички, здатність застосовувати та інтегрувати отримані знання (поєднуємо теорію та практику з тим, як це знадобиться у професії), що складається з теоретичного питання, практичного та творчого завдань.</p> <p>На кожен семінар ви повинні прочитати необхідні твори, занотувати улюблені цитати, вивчити відповідний матеріал із підручника, проаналізувати художні твори з використанням необхідних технологій (зазначено біля кожного практичного заняття).</p> <p>Звісно, що плагіат неприпустимий. Я би радила не витратити час на шукання в</p>				

	інтернеті розробок роботи з художніми текстами, які ми вивчатимемо у межах курсу «Література та інклюзія», оскільки їх просто нема.
Семінарські заняття	Максимальна оцінка - 45 балів
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання 50 % завдань
7. Політика курсу	
<p>Неприпустимі плагіат та списування.</p> <p>Лекційні заняття не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове.</p> <p>Пропуски практичних занять відпрацьовуються наступним чином: опрацювання теми, а також виконання вправ із теми.</p> <p>Якщо студент пропустив (не відпрацював) більше 50% занять, він повинен скласти тести (Тести) і тільки тоді буде допущений до складання заліку.</p> <p>Обов'язковим є для отримання заліку відвідування більш 50% занять, написання контрольної роботи та виконання самостійної роботи.</p> <p>На заняттях варто було бути активними, комунікабельними, творчими, не боятися запитувати, не соромитися незнання.</p> <p>Мене можна знайти згідно з електронним розкладом, а також я є доступною онлайн. Зі студентами, які обирають «Література та інклюзію», ми створюємо групу у вайбері, там можна отримати консультацію також і писати цілодобово, а я відповідатиму, як тільки матиму таку можливість.</p> <p>Керівні принципи:</p> <p>Правила гри прості: відвідувати заняття, бо шкода, якщо пропустите щось цікаве і важливе, читати рекомендовану художню літературу, бо не читати – це обкрадати себе, виконувати завдання, бо сенс тоді вчитися, якщо не виконувати?</p> <p>Дедлайни прості: наші заняття будуть в електронному розкладі. До останньої пари, на якій виставлятиметься залік, усе повинно бути виконано і прочитано.</p> <p>А в результаті ми з вами станемо трішечки добрішими, мудрішими, творчішими, навчимося, читаючи, звертати увагу на деталі. Кожна</p>	

книга – це немов інший світ, отож відкриємо чимало нових світів.

8. Рекомендована література

1. 10 історій для хлопців. Львів: ВСЛ, 2017. 158 с.
2. Тетра інклюзія. К.: Видавничий центр «12», 2018. 206 с.
3. Тетра інклюзія. К.: Видавничий центр «12», 2019. 256 с.
4. Акерлі І. Ларс ЛОЛ. Львів: ВСЛ, 2019. 200 с.
5. Бабкіна К. Гарбузовий рік. Львів: ВСЛ, 2014. 48 с.
6. Бабкіна К. Шалочка і кит. Львів: ВСЛ, 2015. 60 с.
7. Бату Д. Франческа. Повелителька траєкторій. Львів: ВСЛ, 2018. 304 с.
8. Бату Д. Франческа. Володарка офіцерського жетона. Львів: ВСЛ. 592 с.
9. Бачинський А. 140 децибелів тиші. Львів: ВСЛ, 2015. 128 с.
10. Брандіс К. Фристайлерка. Київ: #книголав, 2018. 416 с.
11. Гарріс Ш. Сталева воля. Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2017. 280 с.
12. Геддон М. Дивний випадок із собакою вночі. Львів: Кальварія, 2010. 216 с.
13. Гримич М. Клавка. Київ: Нора-Друк, 2019. 336 с.
14. Грін Дж. Черепахи аж до низу. Київ: КМ-Букс, 2018. 296 с.
15. Гордер Ю. У дзеркалі, у загадці. Львів: Літопис, 1998. 157 с.
16. Деркачова О. Коли прокинешся. Брустурів: Дискурсус, 2018. 192 с.
17. Деркачова О. Дім Терези. Брустурів: Дискурсус, 2018. 192 с.
18. Дорр Е. Все те незриме світло. Харків: КСД, 2016. 352 с.
19. Драчковська О. Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама. Чернівці: Книги - XXI, Чорні вівці, 2019. 32 с.
20. Дрейпер Ш. М. За межею. К.: Рідна мова, 2018. 246 с.
21. Еліотт Р. Просто тому що... К.: Час Майстрів, 2013. 32 с.
22. Лівін М. Рікі та дороги. Харків: Віват, 2017. 140 с.
23. Луцевська О. Авіа, пташиний диспетчер. Київ: Грані-Т, 2015. 92 с.
24. Луцевська О., Гайдамака Є. Опікуни для жирафа. Львів: ВСЛ, 2018. 28 с.
25. Кізі К. Над зозулиним гніздом. Київ: КМ-Букс, 2017. 352 с.
26. Кіз Д. Квіти для Елджернона. Харків: КСД, 2015. 304 с.
27. Кіз Д. Таємнича історія Біллі Міллігана. Харків: КСД, 2016. – 512 с.
28. Матіяш Дз. Марта з вулиці святого Миколая. Львів: ВСЛ, 2017. 240 с.
29. Мориквас І. Магда і вітер. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2017. 24 с.
30. Надикто В. Пригоди Даші й Тіні. Київ: Видавничий центр

- «12», 2017. 94 с.
31. Неслухняний хвостик. Тернопіль: Белкар-книга, 64 с.
  32. Нікуліна А. Сіль для моря. Харків: Vivat, 2017. 224 с.
  33. Ніцой А. Дві бабуськи??? в незвичайній школі, або Скарб у візку. Київ: Самміт-книга, 2017. 192 с.
  34. Осмоловська О. Сонце в озері твоєму. Київ: Видавничий центр «12», 2016. 32 с.
  35. Паласіо Р. Дж. Диво. Харків: Віват, 2016. 368 с.
  36. Пірог Є. Сім дорослих днів. Київ: Видавничий центр «12», 2019. 232 с.
  37. Пірог Є. Тридцять перший меридіан. К.: Видавничий центр «12», 2018. 84 с.
  38. Радущинська О. Метелики у крижаних панцирах. Львів: ВСЛ, 2015. 160 с.
  39. Сайко О. До сивих гір. Львів: Піраміда, 2015. 140 с.
  40. Сйон. Дитя землі. Київ: Видавництво, 2017. 120 с.
  41. Сульберг А. Хто проти суперкрутих. Львів: ВСЛ, 2017. 208 с.
  42. Тераковська Д. Мишка. Київ: Грані-Т, 2013. 360 с.
  43. Фрайгоф Г. Любий Габріелю. Львів: ВСЛ, 2018. 156 с.
  44. Хьоглунд А. Про це говорять лише з кроликами. Київ: Видавництво, 2017. 56 с.
  45. Черкасенко С. Маленький горбань. Київ: Школа ВД, 2009. 176 с.
  46. Шев'яр-Лютц С. Філіппіна. Сила тендітного життя. Львів: Свічадо, 2016. 96 с.
  47. Шмітт Е. Е. Оскар і Рожева Пані. Кальварія, 2009. 96 с.
  48. Юн Н. Увесь цей світ. Харків: КСД, 2017. 304 с.